

๑๐๐
ANNIVERSARY
KING MONKUT'S RAJABHAT SONGKHO

เอกสารประกอบการสอน

วิชาการพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่มชน

ปรีชา สุกใส ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)

เอกสารประกอบการสอน

วิชาการพัฒนาความ

T0094155

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

วิทยา คณะวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์

วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์โลก

วิชาการศึกษาความสามารถของบุคคลและกลุ่มชน

ปรีชา สุกใส
ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)

ภาควิชาสังคมวิทยา
คณะศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม
สหวิทยาลัยพุทธชินราช พิษณุโลก

๒๕๓๐

หอสมุดแห่งชาติ
กรุงเทพฯ

วันที่รับเข้า.....

เลขที่รับเข้า.....

หอสมุดวิชาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

หอสมุดวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม	
วันรับ	19 ส.ค. 2534
วันลงทะเบียน.....	19 ส.ค. 2534
เลขทะเบียน.....	94155
เลขเรียกหนังสือ.....	๓๐๕

๓, 4

คำนำ

หลักสูตรสภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช ๒๕๒๔ - ๒๕๒๕ ใ้

เปิดหลักสูตรวิชาเอกการพัฒนาชุมชน รวมถึงหลักสูตรพุทธศักราช ๒๕๒๔ และ ๒๕๓๐
วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก ได้เปิดสอนวิชาเอกการพัฒนาชุมชนระดับปริญญาตรี
ให้กับนักศึกษาครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการปีการศึกษา ๒๕๒๔ - ๒๕๒๗ ที่
ศูนย์ฝึกอบรมของวิทยาลัยที่จังหวัดพิจิตรด้วย

รายวิชา ๒๒๔๒๒๐๕ การพัฒนาความสามารถของบุคคลและ
กลุ่มชน เป็นรายวิชาบังคับเอก - โท ของนักศึกษาที่เรียนวิชาเอก - โท การ-
พัฒนาชุมชน เนื้อหาวิชาครอบคลุมงานการพัฒนาชุมชนที่บุคคลและกลุ่มที่ได้รับการพัฒนา
แล้วจะรวมพลังเพื่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจนเทคนิคการฝึกอบรม การสัมมนา และ
การพัฒนาในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งการนำเสนอจะเป็นเพียงการทำความเข้าใจเบื้องต้น ส่วน
รายละเอียดต่าง ๆ ในการเรียนการสอนจะยังเป็นหน้าที่ของผู้บรรยายและผู้ฟังการ-
บรรยายที่จะต้องอภิปรายและทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอันเป็นลักษณะของการเรียน-
การสอนระดับอุดมศึกษาต่อไป

สำหรับผู้เขียนถือว่า งานในเอกสารเล่มนี้เป็นเพียงการเริ่มต้น
ที่จะต้องพัฒนาต่อไป หากท่านผู้รู้ท่านใดมีใจเป็นกุศลจะให้คำแนะนำ ผู้เขียนขอขอบ-
พระคุณอย่างยิ่ง

ปรีชา สุกใส

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
คำอธิบายรายละเอียดการเรียนการสอนรายวิชา	ค
กิจกรรม สื่อ และการวัดผลประเมินผล	ง
รายการ เนื้อหาวิชาและแผนการสอน	จ-ฉ
เนื้อเรื่อง	
บทที่ ๑ ความสำคัญปัญหาและการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาบุคคล	๑-๑๒
บทที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม	๑๓-๓๓
บทที่ ๓ กลุ่มในสังคมไทย	๓๔-๕๐
บทที่ ๔ การจัดตั้งกลุ่ม	๕๑-๖๔
บทที่ ๕ การใช้พลังกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ	๖๕-๘๒
บทที่ ๖ บุคคลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน	๘๓-๑๐๕
บทที่ ๗ แนวทางการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาตำบล	๑๐๖-๑๓๕
บรรณานุกรม	๑๓๖-๑๓๘

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

๑๖๖

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์

คำอธิบายรายละเอียดการเรียนการสอนรายวิชา

รายวิชา   การพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่มชน

รหัสวิชา   ๒๒๔๒๐๘

หน่วยกิต   ๒ หน่วยกิต

สถานภาพของรายวิชา   เป็นวิชาบังคับเอก - โท ของหลักสูตรการพัฒนาชุมชน
ทุกระดับของภาควิชาสังคมวิทยา คณะวิชามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก

คำบรรยายรายวิชา   ศึกษาวิธีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนรู้จักการ
เข้ามามีส่วนร่วมในการอภิปรายปัญหาและแสวงหาช่องทางในการจัด
การกับกิจกรรมส่วนรวมและแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการ
และเทคนิคของการรวมกลุ่ม อันจะนำไปสู่การปฏิบัติงานเป็น
กลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจนเทคนิคการฝึกอบรม สัมมนา
และการพัฒนากลุ่มต่าง ๆ

จุดมุ่งหมาย

๑. ให้นักศึกษาสามารถอธิบายกระบวนการจัดตั้งกลุ่ม และการใช้
พลังกลุ่มในการจัดกิจกรรมโดยส่วนรวมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๒. ให้นักศึกษาสามารถอธิบายกลวิธีในการพัฒนาความสามารถ
ของบุคคลเพื่อก่อให้เกิดพลังในการตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติงานร่วมกัน
๓. ให้นักศึกษาสามารถจัดตั้งกลุ่มและดำเนินกิจกรรมโดยอาศัย
กลุ่มแบบต่าง ๆ ได้

กิจกรรมการเรียนรู้ อาจใช้กิจกรรมข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายกิจกรรม หรือ

ทุกกิจกรรมรวมกันไป ดังต่อไปนี้

- ๑. การบรรยาย
- ๒. การอภิปรายเดี่ยวและ/หรือกลุ่ม
- ๓. การค้นคว้า เสนอรายงานเดี่ยวและ/หรือกลุ่ม
- ๔. การศึกษานอกสถานที่
- ๕. การจัดนิทรรศการ
- ๖. การเชิญวิทยากรพิเศษมาบรรยาย

สื่อการเรียนรู้

- ๑. เอกสารประกอบคำบรรยายประจำรายวิชา ๒๒๕๒๐๘

การพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่มชน

- ๒. หนังสือ ตำราทางวิชาการเกี่ยวกับงานด้านการพัฒนาชุมชน

โดยทั่ว ๆ ไป

- ๓. บทความ ข่าวสารเกี่ยวกับผลงานการพัฒนาชุมชน และ
การพัฒนาชนบทของไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร โทรทัศน์
ภาพยนตร์

- ๔. แถบบันทึกภาพประกอบเสียง สไลด์ แผ่นโปร่งใส ที่จัด
เตรียมขึ้นเพื่อใช้ประกอบการ เรียนการสอนโดยเฉพาะ

การวัดผลและการประเมินผล

อาจใช้การวัดผลและการประเมินผลข้อใดข้อหนึ่ง

หรือหลายข้อ หรือทุกข้อรวมกันไป ดังต่อไปนี้

- ๑. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
- ๒. การค้นคว้า เสนอ รายงานและ/หรือกิจกรรมชิ้นใดที่ได้รับมอบหมาย
- ๓. การทดสอบกลางภาคเรียน
- ๔. การวัดผลและประเมินผลปลายภาคเรียน

รายการ เนื้อหาวิชาและแผนการสอน

สัปดาห์ที่	เนื้อหาวิชา	จำนวนชั่วโมง
๑	ปรุมนิเทศก์ - บทที่ ๑	๒
๒	บทที่ ๑ ความสำคัญ ปัญหา และ การแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาประชากร	๒
๓	บทที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม	๒
๔	บทที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม	๒
๕	บทที่ ๓ กลุ่มในสังคมไทย	๒
๖	บทที่ ๓ กลุ่มในสังคมไทย	๒
๗	บทที่ ๔ การจัดตั้งกลุ่ม	๒
๘	บทที่ ๔ การจัดตั้งกลุ่ม	๒
๙	บทที่ ๕ การใช้พลังกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ	๒
๑๐	บทที่ ๕ การใช้พลังกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ	๒
๑๑	บทที่ ๖ บุคคลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน	๒
๑๒	บทที่ ๖ บุคคลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน	๒
๑๓	บทที่ ๖ บุคคลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน	๒
๑๔	บทที่ ๖ บุคคลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน	๒
๑๕	บทที่ ๗ แนวทางการปฏิบัติงานตามแผนงานพัฒนา ระดับตำบล	๒
๑๖	บทที่ ๗ แนวทางการปฏิบัติงานตามแผนงานพัฒนา ระดับตำบล	๒

สัปดาห์ที่

เนื้อหาวิชา

จำนวนชั่วโมง

๑๓

บททวนและสรุปคำบรรยาย

๒

๑๔

สอบ

๒

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์

บทที่ ๑ ความสำคัญ ปัญหา และการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาบุคคล

ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ปัญหาคุณภาพประชากรของประเทศไทย

การแก้ไขปัญหาคูณภาพประชากรของประเทศไทย

จุดประสงค์

หลังจากได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาควรจะต้องกระทำใน
สิ่งต่อไปนี้

๑. สามารถอธิบายความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อการพัฒนา
ประเทศได้
๒. สามารถอธิบายความเป็นมาของการพัฒนาคุณภาพประชากรของ
ไทยตามแผนพัฒนาคุณภาพกำลังคนได้
๓. สามารถชี้ให้เห็นถึงปัญหาสำคัญของประชากรของประเทศไทยได้
๔. สามารถอธิบายแนวทางในการแก้ไขปัญหาคูณภาพประชากรของ
ประเทศไทยได้

บทที่ ๑

ความสำคัญ ปัญหาและการแก้ไขปัญหาคือพัฒนาบุคคล

ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้เพราะในการประกอบกิจการใด ๆ ก็ตาม จำเป็นต้องอาศัยแรงงานและสติปัญญาของ "ทรัพยากรมนุษย์" (Human Resource) เพื่อให้บังเกิดผลขึ้นมา มนุษย์ทุกเพศทุกวัยย่อมมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งสิ้น สังคมทุกสังคมต่างให้ความสำคัญแก่หน้าที่ของมนุษย์ในแต่ละกลุ่มอายุ เพื่อความอยู่รอดและความก้าวหน้าของสังคมตามความเหมาะสมของแต่ละสังคมไป °

ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทยเรานั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ระบุลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ไว้ดังนี้ ๒

๑. สามารถช่วยตนเองให้บรรลุถึงความต้องการพื้นฐาน
๒. มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และเห็นด้วยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย
๓. รักความยุติธรรม ความเสมอภาค เคารพและรู้จักใช้สิทธิและเสรีภาพในขอบเขตที่สังคมกำหนดในเรื่องที่เกี่ยวข้องดังนี้

---

๑ อานนท์ อากาศิรมย์ ๒๕๑๖ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร แพร่พิทยา หน้า ๓๓

๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๖

ลักษณะสังคมไทยและบุคคลที่พึงประสงค์ เอกสารอัครสำเนา หน้า ๑ - ๓

- การรู้จักใช้เสรีภาพ และรู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพและประโยชน์
ของผู้อื่นและส่วนรวม
- การรู้จักร่วมมือกับผู้อื่นในการกระทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่
ส่วนรวมโดยมีจิตสำนึกร่วมรับผิดชอบ คำนึงถึงความทุกข์ยาก
ของคนอื่น รู้จักเสียสละและบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมเพื่อ
ความเป็นธรรมในสังคมด้วยความเต็มใจ
- การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและประสานงานอย่างใกล้ชิดกับรัฐ
ทั้งในภาคเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคง

๔. ผู้บริหารและบุคคลในระบบราชการมีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม
มีความสามารถ และมีจริยธรรม

๕. บุคคลในสังคม

- มีสติปัญญาที่จะศึกษาและไต่หาความรู้
- มีความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถวางแผน
การพัฒนาคอร์ปครัวและอาชีพให้ถูกต้อง
- รู้จักหาความสุข ความพอใจให้แก่ชีวิตในทางที่ถูกที่ควร
- มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- มีความซื่อสัตย์สุจริต ประหยัด อ่อนน้อม มีระเบียบวินัย
รู้จักพึ่งตนเองได้ กตัญญูแก่เวทีย มีความรับผิดชอบ
ตรงต่อเวลา มีศรัทธา มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อ
การกระทำชั่ว มีสติสัมปชัญญะ มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรม
- สามารถรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมอันดีงาม

- สามารถพัฒนาเยาวชนในครอบครัวให้สืบทอดเจตนารมณ์และทรัพย์สิน ภาวะความเป็นผู้นำในด้านการดำรงชีวิตและอาชีพ

เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาสังคมในอนาคต

๕. มีความรู้และความสามารถเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมต่อการประกอบการ การดำรงชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

๖. มีขนาดของครอบครัวที่เหมาะสม

สำหรับประเทศไทย การพัฒนาประชากรในระยะที่ผ่านมายังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะคำนึงถึงแต่การลดอัตราการเพิ่มของประชากร การให้บริการทางสาธารณสุข บริการด้านการศึกษา และการฝึกอบรม ตลอดจนการฝึกอาชีพให้แก่กำลังคนของประเทศ เพื่อเป็นปัจจัยในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทางวัตถุเป็นหลัก มิได้คำนึงถึงการพัฒนาค่านิยมเป็นส่วนรวม ทำให้ประชากรของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล ยังขาดคุณภาพและยังมีความแตกต่างจากประชากรในเมืองเป็นอย่างมาก ทั้งในค่านิยมพื้นฐาน สติปัญญา และคุณภาพของร่างกาย ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่ต้องแก้ไขโดยรีบด่วน เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศจำเป็นต้องอาศัยประชากรที่มีคุณภาพตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนกำลังคนในตลาดแรงงานทั้งในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชน ให้มีสุขภาพอนามัย มีความรู้ความสามารถและมีการพัฒนาจิตใจด้วย

ประชากรของประเทศไทยประสบปัญหาสำคัญหลายประการ ประการแรก * เป็นปัญหาคุณภาพอนามัย ปัญหาด้านสติปัญญา และบุคลิกภาพพื้นฐานของประชากรในชนบทและในเมืองที่มีความแตกต่างกันและไม่หักเหกัน ตลอดจนการได้รับการบริการไม่ทั่วถึงและขาดคุณภาพ ประการต่อมา เป็นปัญหาการเตรียมให้มีอาชีพ

และการพัฒนาอาชีพของประชากรให้เหมาะสมกับความต้องการกำลังคนในสาขาต่าง ๆ ของประเทศยังไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากบริการของ รัฐบาลการศึกษาและการผลิตกำลังคนเพื่อเตรียมให้มีอาชีพ ยังขาดคุณภาพและไม่ได้รับการพัฒนา และเกิดจากการขาดแนวทางและมาตรการในการประสานงานระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน และหน่วยงานนโยบายและวางแผนกับหน่วยปฏิบัติงาน ประการสุดท้ายเป็นปัญหาด้านการละเลยต่อการปลูกฝังความคิด จิตใจของประชากรทุกกลุ่มทุกวัยให้มีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสม ให้มีคุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานนำสังคมไทยไปสู่ความกินดีอยู่ดีและมีสันติสุขอย่างทั่วถึง สาเหตุเนื่องมาจากความบกพร่องของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา ศาสนา และสื่อมวลชน เป็นต้น สถาบันเหล่านี้ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมและไม่ไ้สร้างรากฐานของคุณธรรมที่ลึกซึ้งให้แก่พลสมาชิกในสังคม

ปัญหาประชากรทั้ง ๓ ประการ ที่ส่งผลให้ประชากรไทยค่อยคุณภาพ ทางการรัฐบาลได้กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและมาตรการในการปฏิบัติไว้ดังนี้ ^๓

๑. การพัฒนาสุขภาพอนามัยและเสริมสร้างสติปัญญาขั้นพื้นฐานของ ประชากร โดยการปรับปรุงและกระจายบริการสาธารณสุขให้ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย เกี่ยวกับโภชนาการ การมีอาหารเสริมในท้องถิ่น การให้ความรู้ด้านการบริโภค การ เลี้ยงดูบุตรแก่มารดา การให้บริการภูมิคุ้มกันโรคที่ต่อเนื่องการให้ความรู้ในการบำรุง สุขภาพจิต การเสริมสร้างสติปัญญาพื้นฐาน โดยให้ขยายและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ในระบบโรงเรียนให้ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ขยายการบริการการศึกษานอกระบบ เพื่อเตรียมการให้มีอาชีพ ตลอดจนปลูกฝังให้มีคุณธรรมและจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบแก่ประชากรในทุกรูปแบบ และมีความสามารถในการประกอบอาชีพ

^๓ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๙) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น หน้า ๒๑๕ - ๒๒๒

๒. เตรียมให้มีอาชีพและพัฒนาอาชีพให้เหมาะสมกับความต้องการกำลังคนโดย

(๑) จัดระบบการศึกษาในด้านการเตรียมให้มีอาชีพทั้งในระบบ

โรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนให้เหมาะสมกับสภาพของ
ท้องถิ่น ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมในชนบท และให้มีการ
ฝึกอาชีพประเภทอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ใช้วัตถุดิบใน
ท้องถิ่นมากที่สุด สามารถนำไปประกอบอาชีพด้วยตนเองได้

(๒) ให้มีกลไกและมาตรการในการเตรียมให้มีอาชีพให้สอดคล้อง
กับความต้องการของตลาดและนโยบายการดำเนินงานของ
รัฐบาล โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการวางแผนพัฒนา
จังหวัด และประสานงานกับคณะกรรมการนโยบายและ
ประสานงานพัฒนากำลังคน

(๓) ปรับปรุงและวางมาตรการเป็นขั้นตอนในการวางแผนผลิต
กำลังคน กำหนดมาตรการสร้างงาน การเตรียมอาชีพ
และการติดตามผลที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะกำลังคนระดับ
อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาจะต้องทำควบคู่ไปกับการปรับปรุง
การบริหารและองค์กร

(๔) ให้จัดฝึกอบรมข้าราชการอย่างมีระบบและต่อเนื่องทั้งใน
ด้านทักษะเฉพาะตำแหน่งและคุณธรรม ตลอดจนติดตามผล
การปฏิบัติงาน โดยถือว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบส่วนหนึ่ง
ในการปฏิบัติราชการ และสำนักงาน ก.พ. เป็นศูนย์กลาง
ประสานงานด้านฝึกอบรม

(๕) ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการ
บริหารราชการให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานอย่างมี
ประสิทธิภาพและมีความคล่องตัว โดยให้สำนักงานนายกรัฐมนตรี
เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

- (๖) ให้รัฐปรับปรุงรายได้และสวัสดิการต่าง ๆ ของข้าราชการและลูกจ้างของส่วนราชการให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ให้องค์การกลางบริหารงานบุคคล ศึกษา เสนอแนะวิธีการปรับปรุงต่อรัฐบาลให้มีความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย
- (๗) จัดให้มีการสัมมนาอบรมกรมการรัฐวิสาหกิจ เป็นครั้งคราว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม โดยให้กระทรวงการคลัง เป็นผู้รับผิดชอบ และให้รัฐวิสาหกิจทุกหน่วยงานจัดทำแผนประสานงานร่วมกันภายใน ๑ ปี และให้มีการประเมินผลงานอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพในปัจจุบัน
- (๘) จัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการระหว่างหน่วยงานและสถาบันทางการศึกษาของรัฐและเอกชน รวมทั้งสมาคมอาชีพและสมาคมธุรกิจเอกชน เพื่อดำเนินงานด้านการฝึกอบรมนักบริหารและนักจัดการธุรกิจรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ
- (๙) วางมาตรการและสนับสนุนการฝึกอาชีพสาขาต่าง ๆ เพื่อผลิตแรงงานด้านอุตสาหกรรมให้เป็นที่ต้องการของตลาด ควบคุมการขยายตัวของการฝึกอาชีพสาขาที่มีความต้องการน้อย ควบคุมหรือช่วยเหลือสถาบันการศึกษาด้านอาชีพของเอกชน ควบคุมคุณภาพการฝึกอาชีพสาขาต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงานและให้มีการฝึกช่างในทุกอาชีพที่จำเป็น

(๑๐) ให้สถาบันการศึกษา สมาคมอาชีพ จักหลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการปลูกฝังให้มีระเบียบวินัย คุณธรรมและความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ ให้แก่ผู้ใช้แรงงานและเยาวชนในระบบการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และในระหว่างการทำงาน โดยให้กรมแรงงานเป็นผู้ประสานงาน

(๑๑) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับปรุงและวางแผนร่วมกันในการจัดเกษตรกรไว้รับการศึกษาค้นอาชีพและความรู้ใน ระยะสั้นเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิต การตลาด ตลอดจนวางแผนในการสร้างสาธารณูปการเบื้องต้นในระดัหมู่บ้าน เช่น ถนน บ่อน้ำ าลา เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการดำรงชีพ ของเกษตรกร

๓. การพัฒนาจิตใจ ใ้กำหนดมาตรการต่าง ๆ ไว้ดังนี้คือ

(๑) แก้ไขปัญหาและพัฒนาจิตใจประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยให้ผู้นำแต่ละกลุ่มเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงแก่ประชาชนทั่วไป

(๒) ระดมสรรพกำลังคนทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน ของรัฐและเอกชน โดยเฉพาะสื่อมวลชนทุกประเภท ให้ถือเป็นหน้าที่ของทุกคน ในการพัฒนาจิตใจ และให้ดำเนินการพัฒนาต่อเนื่องตลอดไป โดยให้บรรจุไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมทุกหลักสูตร ผู้รับผิดชอบโดยตรง คือ สำนักนายกรัฐมนตรี

(๓) ให้สถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวให้ทำหน้าที่ อันถูกต้องชอบธรรมของตนเอง และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง โดยรับค่าน ผู้รับผิดชอบคือสำนักนายกรัฐมนตรี

(๕) ให้ผู้นำศาสนาเป็นผู้ให้แนวทางรายละเอียดของหลักธรรม ในการพัฒนาจิตใจตามนโยบายและเป้าหมายตั้งระยะไว้แล้ว ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น และให้องค์การศาสนาทุกศาสนาทุก ลัทธินิกายร่วมมือร่วมใจกันในการขจัดเกลาราคาใจของมวลสมาชิก และประชาชนทั่วไปโดยยึดหลักความรัก ความเมตตา รักษา- ศีลและบำเพ็ญธรรมอย่างจริงจังผู้รับผิดชอบ คือ กระทรวง- ศึกษาธิการ

(๕) ให้มีการพัฒนาวิธีการปลูกฝัง อบรม สั่งสอนศีลธรรมและ- จริยธรรมตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมายให้เป็นที่น่า- สนใจศรัทธาอยู่เสมอ ผู้รับผิดชอบ คือ กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย

(๖) ให้ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารประเทศให้กระจายอำนาจ การบริหารไปสู่ภูมิภาค และท้องถิ่นในระดับภาค เพื่อให้ ชุมชนระดับพื้นฐามีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหามลพิษและพัฒนา จิตใจ

(๗) สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางสังคม ใ้แก่ ศิลปะ วัฒนธรรม และค่านิยมที่ถูกต้องตั้งตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม ความคุมสิ่งทีก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางจิตใจทุกประเภท และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของ ชาติ ให้สะอาดสวยงามและรักษาความหมายดั้งเดิมไว้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๑. การบรรยาย
๒. การอภิปรายในหัวข้อคุณลักษณะของชาวเมืองและชาวชนบทของไทย และสร้างคนก่อนสร้างงาน
๓. การวิจารณ์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้งฉบับที่ ๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศไทย

สื่อการเรียนรู้การสอน

๑. เอกสารประกอบคำบรรยายประจำรายวิชา ๒๕๕๒๐๘
๒. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ
๓. แผ่นโปสเตอร์แสดงการเพิ่มประชากรของไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๓
๔. หนังสือตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

การวัดผลและการประเมินผล

๑. การซักถามหลังจากสิ้นสุดการบรรยาย
๒. การอภิปรายและการวิพากษ์วิจารณ์
๓. การทดสอบประจำบท

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๙) กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์ในเครือปรักกัชนั

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๖

ลักษณะสังคมไทยและบุคคลที่พึงประสงค์ เอกสารอัครสำเนา

อานนท์ อากาภิรมย์ ๒๕๑๖ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร :

แพรวพทยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

คำถามท้ายบท

๑. คำกล่าวที่ว่า "มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ" หมายความว่าอย่างไร ?

๒. ส่วนประกอบสำคัญของการประกอบการอุตสาหกรรมมีอะไรบ้าง แต่ละอย่างมีความสำคัญอย่างไร

๓. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ ผ่านมากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๕ มีข้อแตกต่างด้านการพัฒนาคุณภาพประชากรอย่างไร ?

๔. ปัญหาการเพิ่มของประชากรไทยสูงมีผลต่อคุณภาพของประชากรไทยหรือไม่ ? อย่างไร ?

๕. กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีงานสำคัญอะไรบ้าง ?

๖. ประชากรในชนบทของไทยอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร กว้างสาเหตุสำคัญอะไรบ้าง ?

๗. ประชากรของประเทศไทยประสบปัญหาค่านคุณภาพอะไรบ้าง ?

๘. ในปัจจุบันประชากรในวัยแรงงานของไทยว่างงานกันมาก เนื่องจากสาเหตุสำคัญอะไรบ้าง ?

๙. "ทุกวันนี้ศาสนาพุทธกำลังเสื่อมลงไปจากเดิมเป็นอันมาก" คำกล่าวข้างต้นนี้เป็นความจริงหรือไม่ ? เพราะอะไร ?

๑๐. ประชากรที่มีคุณภาพสมควรมีบุคลิกภาพที่เด่นชัด สังเกตเห็นได้ในด้านใดบ้าง ?

บทที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม

ความหมายและองค์ประกอบของกลุ่ม

วัตถุประสงค์และประโยชน์ของกลุ่ม

ลักษณะและประเภทของกลุ่ม

ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม

จุดประสงค์

หลังจากได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาควรจะต้องกระทำใน
สิ่งต่อไปนี้

๑. สามารถอธิบายความหมายและองค์ประกอบของกลุ่มได้
๒. สามารถอธิบายวัตถุประสงค์และประโยชน์ของกลุ่มได้
๓. สามารถจำแนกลักษณะและประเภทของกลุ่มได้
๔. สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มได้

บทที่ ๒

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม

บุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยธรรมชาติแล้วไม่สามารถที่จะอาศัยอยู่ตามลำพังได้ ทั้งนี้เพราะตั้งแต่แรกเกิดบุคคลในวัยทารกต้องอาศัยบุคคลอื่นคอยดูแลและเอาใจใส่ในการกินอยู่เพื่อให้มีชีวิตรอด นอกจากนี้บุคคลยังมีชีวิตจำกัดในการผลิตสิ่งของต่าง ๆ ที่จะใช้ตอบสนองต่อความต้องการของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันบุคคลโดยลำพังก็ไม่สามารถจะศึกษาหาความรู้ หรือคำคมจากสภาพแวดล้อมทั้งหมดก็ได้ ดังนั้นบุคคลจึงแสวงหาความพยายามที่จะมารวมกันเป็นสังคม นักปราชญ์บางกลุ่มเชื่อว่ากลุ่มบุคคลหรือสังคมเป็นผลของสัญญาที่มนุษย์ตกลงจัดทำขึ้นด้วยความสมัครใจของมนุษย์เอง เพื่อความสุขสมบูรณ์และความเป็นระเบียบ เพื่อชจความโหดร้ายและความยุ่งยากสับสนต่าง ๆ ตามสภาพธรรมชาติของมนุษย์

ความหมายและองค์ประกอบของกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม

มีนักวิชาการให้ความหมายของกลุ่มไว้หลายท่าน คือ

๑. กลุ่ม คือลักษณะอันเป็นนามธรรม ซึ่งเกิดขึ้นกับบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมารวมกัน แต่ละคนต่างก็เป็นสมาชิกของกลุ่ม และต่างก็มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการปฏิบัติต่อกันและกันทางสังคม ความสัมพันธ์หรือการปฏิบัติต่อกันนั้น ป่งถึงความตั้งใจจริงของสมาชิก

๒. กลุ่ม คือกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และมีการกระทำโต้ตอบซึ่งกันและกัน^๒

๓. Robert K.Merton^๓ ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับกลุ่มทางสังคมไว้ดังนี้

๑. กลุ่มประกอบด้วยคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีความสัมพันธ์โต้ตอบกันตามแบบอย่างที่ซ้ำมานานในกลุ่มนั้น

๒. คนที่มักกระทำระหว่างกันนั้นมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นสมาชิกในกลุ่ม

๓. คนอื่นมองคนที่กระทำนั้นว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มด้วย

ดังนั้นกลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมารวมกันและมีการแสดงออกในลักษณะที่เป็นการปะทะสังสรรค์กัน กลุ่มมีกำเนิดขึ้นมาจากการที่สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกันทางจิตใจหรือทางโครงสร้าง เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนได้รับความพอใจจากกันและกัน หรือสมาชิกมีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มของสมาชิกก็อาจจะมีการขัดแย้งกันบ้างซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของกลุ่ม

องค์ประกอบของกลุ่ม โดยทั่ว ๆ ไป กลุ่มจะประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. บุคคล (Individual)

๒. วัตถุประสงค์ (Purpose)

^๒ คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๒๓

สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง หน้า ๕๕

^๓ Merton, R.K. ๑๙๖๘. Social Theory and Social Structure.

New York: The Free Press. p.๑๓๗

๓. การปะทะสังสรรค์ (Interaction)

๔. ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Sense of Belonging)

บุคคล ถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักของกลุ่ม ถ้าไม่มีบุคคลแล้วกลุ่มจะเกิดขึ้นไม่ได้ บุคคลที่มารวมกันเป็นกลุ่มนี้อาจจะรวมกลุ่มด้วยความสมัครใจหรือพึงพอใจ ตรงกันข้ามบางคนอาจจำใจรวมกลุ่มหรือถูกบังคับให้รวมกลุ่มก็ได้ ^๔ ดังนั้น กลุ่มจึงต้องประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป

วัตถุประสงค์ บุคคลจะรวมกลุ่มกันเมื่อบุคคลไม่สามารถจะบรรลุความพึงพอใจโดยลำพังตนเองได้ วัตถุประสงค์ของกลุ่มอาจกำหนดไว้ชัดเจนและแน่นอน เช่น การรวมกันเพื่อคัดค้านกฎหมายฟาร์มแฮคของคนไทยต่อสหรัฐอเมริกา เป็นต้น หรือบางครั้งวัตถุประสงค์ของกลุ่มก็ไม่อาจกำหนดให้ชัดเจนได้ เช่น กลุ่มผู้โชคคี เป็นต้น โดยข้อเท็จจริงแล้วสมาชิกของกลุ่มจะมีเป้าประสงค์ร่วมกัน (Common Goal) หมายความว่า สมาชิกมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม เช่น ถ้าวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกี่ยวข้องกับการเมือง สมาชิกก็จะเสนอความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการเมือง หรือกลุ่มที่ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สมาชิกของกลุ่มก็จะมีอายุ เพศ หรือฐานะคล้ายคลึงกัน และมีความสนใจเรื่องกิจกรรมเวลาว่างด้วยกัน

การปะทะสังสรรค์ เป็นการแสดงออกของบุคคลหนึ่ง และสามารถสื่อความหมายให้กับสมาชิกอีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจได้ เช่น การพูดคุย การพยักหน้า สันตึระ หรือโบกมือ สมาชิกของกลุ่มย่อมมีการปะทะสังสรรค์ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างสมาชิก ผลที่ติดตามมาก็คือ ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ หากสมาชิกภายในกลุ่ม

^๔ พิชยา สายหู ๒๕๒๔ กลไกของสังคม กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า ๖๖ - ๖๗

มีการปะทะสังสรรค์กันมากขึ้นเท่าไร สมาชิกก็จะได้รับอิทธิพลทางด้านค่านิยม ปทัสถาน และการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันมากขึ้นเท่านั้น

ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความรู้สึกดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะสมาชิกของกลุ่มเท่านั้น ความรู้สึกนี้จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจากกลุ่มหรือความสำคัญของกลุ่มต่อสังคม ความรู้สึกนี้จะทำให้เกิดความร่วมมือ ความรับผิดชอบ การปฏิบัติเพื่อรักษาชื่อเสียงของกลุ่ม เป็นต้น

วัตถุประสงค์และประโยชน์ของกลุ่ม

วัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การที่บุคคลมารวมกลุ่มกันย่อมต้องมีวัตถุประสงค์เฉพาะของกลุ่มเสมอ วัตถุประสงค์ของบางกลุ่มจัดว่าเป็นไปในทางที่ดี (Positive purpose) เช่น การร่วมมือกันจัดกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นของตน หรือร่วมมือกันสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ โดยที่สมาชิกต่างก็มองเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์ร่วมกัน แต่บางครั้งบุคคลก็รวมกลุ่มกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่เป็นไปในทางที่ไม่ดี (Negative purpose) ก็มี เช่น กลุ่มโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายา กลุ่มโจรเรียกค่าไถ่ กลุ่มค้ายาเสพติด ฯลฯ

มูลเหตุจูงใจสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลมารวมกลุ่มกันคือ ผลประโยชน์ หรือการมองเห็นผลประโยชน์อันอาจจะเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกัน ตามปกติ กลุ่มผลประโยชน์จะครอบคลุมกลุ่มประเภทต่าง ๆ ทุกกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มจะพยายามส่งเสริมและพิทักษ์ผลประโยชน์ของสมาชิกให้มากที่สุด ซึ่งอาจจะมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การรักษากลุ่มผลประโยชน์ของสมาชิกอาจจะกระทบกระเทือนถึงนโยบายของรัฐบาลได้ เช่น กลุ่มนักหนังสือพิมพ์ สมาคมทนายความหรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ^๕

^๕ อุตัย หิรัญโต ๒๕๒๒ สังคมวิทยาประยุกต์ กรุงเทพมหานคร : โอเคียนส์โตร์

ในสังคมหนึ่ง ๆ จะประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ มากมาย บางกลุ่มอาจรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ แต่บางกลุ่มก็รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีโครงสร้างของกลุ่มที่แน่นอน มีสัญลักษณ์ มีเพลงประจำกลุ่ม สมาชิกมีการพบปะกันอยู่เสมอ ฉะนั้นวัตถุประสงค์ของกลุ่มแต่ละประเภทก็จะแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามข้อตกลงเบื้องต้น

(Basic assumption) เรื่องวัตถุประสงค์ของกลุ่มก็คือ การที่บุคคลจะรวมกลุ่มกันจะต้องมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเสมอ

ประโยชน์ของการรวมกลุ่ม

การรวมกลุ่มทำให้เกิด "พลังกลุ่ม" ยิ่งกลุ่มใหญ่เท่าไร พลังกลุ่มก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น และถ้าเป็นกลุ่มที่รวมกันเหนียวแน่น หรือจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการแล้ว พลังกลุ่มก็จะยิ่งมากขึ้นไปอีก ฉะนั้นถ้าผู้นำของกลุ่มสามารถเคลื่อนไหว หรือนำกลุ่มพลังเหล่านี้ไปในทิศทางเดียวกัน และใช้พลังกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคม ชุมชนและสังคมก็จะเจริญก้าวหน้าเร็ว

ปัทมา ฐิติวัฒนา^๖ กล่าวไว้ว่า กลุ่มปฐมภูมิ "เป็นแหล่งเพาะลักษณะของมนุษย์" เพราะกลุ่มปฐมภูมิมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล บทบาทหรือประโยชน์ของกลุ่มปฐมภูมิที่บุคคลมีดังต่อไปนี้

๑. กลุ่มปฐมภูมิให้การอบรมบุคคลให้รู้ระเบียบของสังคม

โดยเฉพาะครอบครัว บุคคลจะเรียนรู้คุณธรรม ค่านิยม ทัศนคติ ระเบียบวินัย ความรักความอบอุ่นจากครอบครัว นอกจากนี้ก็มีกลุ่มเพื่อนที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนการเรียนรู้ระเบียบของสังคมแก่บุคคลอีกทางหนึ่งด้วย

^๖

ปัทมา ฐิติวัฒนา ๒๕๒๓ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช

๒. กลุ่มปฐมนุญช่วยให้กำลังใจแก่บุคคลให้เตรียมพร้อมที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ ตามปกติมนุษย์เราต่างมีปัญหากว่กันทุกคน เช่น บิคมารคามมีปัญหาในการส่งเงินให้บุตรเรียนหนังสือ ส่วนบุตรก็อาจมีปัญหาเรื่องที่พัก หรือเรื่องการเรียน ความสัมพันธ์แบบปฐมนุญจะคอยให้กำลังใจ ช่วยให้คำแนะนำ หรืออาจจะช่วยแก้ไขปัญหาก็แก่บุคคลได้ หรือช่วยปลอบใจเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทำให้บุคคลมีความมานะพยายาม และไม่เกิดความรู้สึกว่า บุคคลต้องอยู่ตามลำพังอย่างโดดเดี่ยว

๓. กลุ่มปฐมนุญทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะบุคคลจะรู้สึกว่าคุณเองได้รับการยอมรับจากกลุ่ม จึงก่อให้เกิดความมั่นใจที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ เห็นว่าคุณเองมีความสำคัญ ทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพเป็นของตนเอง

๔. กลุ่มปฐมนุญทำหน้าที่เป็นตัวกลางช่วยปรับให้เกิดความเหมาะสมระหว่างกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานที่วางไว้กว้าง ๆ สำหรับคนส่วนใหญ่ในสังคมกับความสามารถของบุคคลแต่ละคน กฎเกณฑ์บางอย่างอาจจะกว้างเกินไป และสมาชิกภายในกลุ่มปฐมนุญเท่านั้นที่จะรู้ว่าเพื่อนสมาชิกในกลุ่มใครเป็นอย่างไร และเป็นตัวแทนยกย่องกฎเกณฑ์นั้น ๆ

๕. กลุ่มปฐมนุญช่วยเป็นเครื่องมือควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ เพราะสมาชิกในกลุ่มต่างก็ยอมรับเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ของกลุ่มเป็นเบื้องต้นก่อน จากนั้นสมาชิกก็จะละเว้นการกระทำที่จะเกิดความเสียหายต่อกลุ่มของตน อาจจะเป็นครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อนสนิทก็ได้ ดังนั้นความสัมพันธ์แบบนี้จึงช่วยให้สังคมเป็นระเบียบขึ้นได้ทางหนึ่ง

สำหรับกลุ่มทุติยภูมิ ประโยชน์ประการสำคัญก็คือ ทำให้เกิดความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมในสังคมเป็นเครื่องชี้วัดการกระทำของสมาชิกในสังคมว่าถูกหรือผิดไปจากปทัสถานที สังคมสร้างขึ้นก็พิจารณาตามนั้น โดยไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง การควบคุมทางสังคมจึงเป็นทางจรรมาถกกว่ากลุ่มปฐมนุญ

เมื่อเกิดการรวมกลุ่มกันขึ้น สมาชิกของกลุ่มอาจจะได้รับประโยชน์โดยตรงจากกลุ่ม เช่น กลุ่มวิชาการ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มพ่อค้าผู้ส่งออก ฯลฯ การรวมกลุ่มลักษณะนี้กลุ่มจะเหนียวแน่น การรวมกลุ่มบางประเภทสมาชิกของกลุ่มอาจจะได้รับประโยชน์น้อยมาก หรือไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงเลย อาจจะมีผลที่อ้อมใจเท่านั้น เช่น กลุ่มผู้บำเพ็ญประโยชน์ อาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย กลุ่มอาสาสมัครประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน ซึ่งในงานพัฒนาชุมชนของประเทศไทย เราต้องการกลุ่มประเภทหลังมากกว่าประเภทแรก

ลักษณะและประเภทของกลุ่ม

การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมเราสามารถแบ่งออกได้หลายลักษณะ ซึ่งขึ้นอยู่กับการใช้หลักเกณฑ์ประเภทใดบ้างมาช่วยในการแบ่ง เช่น ถ้าเราใช้เกณฑ์ระยะเวลาของการรวมกลุ่ม เราก็จะได้กลุ่ม ๒ ลักษณะ คือ กลุ่มชั่วคราวและกลุ่มถาวร หากเราใช้เกณฑ์ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นหลัก เราก็จะได้กลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ หรือหากใช้เกณฑ์จำนวนสมาชิกเป็นเครื่องแบ่งก็จะได้ชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อย จะเห็นได้ว่าลักษณะของกลุ่มนั้น จะแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้เกณฑ์อะไรมาจัดแบ่งกลุ่ม

ประเภทของกลุ่ม

เนื่องจากบุคคลต้องอาศัยอยู่รวมกันกับผู้อื่นในสังคม การที่เราจะแบ่งคนออกจากกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ อย่างอิสระจากกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมนั้นคงจะเกิดความยุ่งยากและคงทำไม่ได้ แต่ก็ได้มีผู้รูปร่างท่านพยายามจำแนกบุคคลเหล่านี้ออกเป็นกลุ่ม เพื่อสะดวกต่อการศึกษา ปทานิ ฐิติวัฒนา^๗ ได้ใช้เกณฑ์ต่อไปนี้สำหรับแบ่งกลุ่ม

^๗ ปทานิ ฐิติวัฒนา เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๓ - ๗๔

พิษณ โถด

มีผลดังนี้

๑. ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (Consciousness of kind)

เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อบุคคล หรือต่อกลุ่มบุคคล ซึ่งความรู้สึกนี้อาจจะมีสื่อกลางในการก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นพวกเดียวกัน เช่น ภาษาเดียวกัน เพศเดียวกัน เป็นต้น

๒. การปะทะสังสรรค์ทางสังคม (Social interaction)

เป็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่สามารถสื่อความหมายให้อีกฝ่ายหนึ่งรับรู้หรือเข้าใจได้ เช่น การพยักหน้า การทูลลา หรือการโบกมือ เป็นต้น

๓. การจัดระเบียบทางสังคม (Social organization)

เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่เป็นไปอย่างมีระเบียบแผน มีกฎเกณฑ์หรือกติกาที่ใช้สำหรับสมาชิกภายในกลุ่ม

ในสังคมหนึ่ง ๆ สมาชิกได้มีการรวมกลุ่มกันมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว แต่การจัดแบ่งกลุ่มเพิ่งจะมาคิดทำขึ้น ฉะนั้นบางครั้งการตั้งชื่อกลุ่มนั้นอาจจะเห็นว่าเจตนาจะให้เป็นที่ไปตามกลุ่มนั้น ๆ ในสังคม ซึ่งความจริงก็เพื่ออธิบายลักษณะความสัมพันธ์ที่มีอยู่จริงในสังคมนั้นเอง

จากเกณฑ์ในการจัดกลุ่มดังกล่าว สมาชิกของสังคมก็จะถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ ๔ กลุ่ม หรือ ๔ ประเภท คือ

๑. กลุ่มทางสถิติ

๒. กลุ่มคนพวกเดียวกัน

๓. กลุ่มทางสังคม

๔. กลุ่มสมาคม

๑. กลุ่มทางสถิติ (Statistical Group) เป็นกลุ่มที่จัดขึ้นโดยนักสถิติหรือนักสังคมวิทยา เพื่อต้องการทราบข้อมูลบางอย่าง เช่นความต้องการทราบจำนวนประชากร เพศ อายุ รายได้ ฯลฯ หรือต้องการทราบจำนวนคนที่ป่วยเป็นมะเร็ง เป็นกาโรค จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาเที่ยวในเมืองไทย ปี ๒๕๒๘ เป็นต้น ทั้งนี้บุคคลจึงไม่มีความรู้สึกเป็นสมาชิกของกลุ่ม กลุ่มประเภทนี้จะไม่ตรงตามเกณฑ์ที่ใช้แบ่งกลุ่มเลย

๒. กลุ่มคนพวกเดียวกัน (Societal Group) สมาชิกของกลุ่มนี้จะมีสัญลักษณ์ของความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เช่น อายุ เพศ ภาษา การแต่งกาย สถาบัน อาชีพ หรือสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นเป็นลักษณะประจำกลุ่ม เป็นต้น ทั้งนี้สมาชิกของกลุ่มนี้จะไม่มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน แม้ว่าบางครั้งเขาอาจจะไม่รู้จักกันเลยทีเดียว จึงมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อแรก

๓. กลุ่มทางสังคม (Social Group) เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันและมีการปะทะสังสรรค์ทางสังคมอีกด้วย สมาชิกภายในกลุ่มจะมีการคบหาสมาคมกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน ตัวอย่างของกลุ่มประเภทนี้ ได้แก่ กลุ่มเพื่อนเล่น เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมชั้นเรียน หรือกลุ่มนักศึกษาวิชาเอกเดียวกัน เป็นต้น

๔. กลุ่มสมาคม (Association Group) กลุ่มประเภทนี้เป็นกลุ่มที่มีบทบาทและมีความสำคัญมากในสังคมแบบเชิงซ้อนสมัยใหม่ เพราะเป็นกลุ่มที่มีการจัดระเบียบโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติระหว่างสมาชิกในกลุ่ม กลุ่มแบบนี้จึงมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ที่เราใช้แบ่งกลุ่ม ตัวอย่างเช่น สโมสรนักศึกษา สมาคมนักเรียนเก่า ส่วนราชการต่าง ๆ เป็นต้น

จากลักษณะของกลุ่มทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าว พอจะเขียนออกมาเป็นตารางแสดงคุณสมบัติของกลุ่มต่อเกณฑ์ในการจัดกลุ่มได้ดังนี้

ตารางการแสดงผลประเภทของกลุ่มและเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม

ประเภทของกลุ่ม	ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน	การปะทะสังสรรค์ทางสังคม	การจึกระเบียดทางสังคม
๑. กลุ่มทางสถิติ	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
๒. กลุ่มคนพวกเดียวกัน	มี	ไม่มี	ไม่มี
๓. กลุ่มทางสังคม	มี	มี	ไม่มี
๔. กลุ่มสมาคม	มี	มี	มี

บุคคลหนึ่ง ๆ อาจเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือทั้ง ๔ กลุ่มพร้อมกันก็ได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงกลุ่มของตนได้เช่นกัน เช่น นาย ก. เป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ (กลุ่มทางสถิติ) ขณะเดียวกันนาย ก. ก็มีเพื่อนที่มีภูมิลำเนาแห่งเดียวกัน (กลุ่มคนพวกเดียวกัน) นาย ก. มีเพื่อนร่วมชั้นหรือกลุ่มวิชาเอกเดียวกัน (กลุ่มทางสังคม) และ นาย ก. ก็เป็นสมาชิกสหกรณ์วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์อีกด้วย (กลุ่มสมาคม)

แบบของกลุ่มคน

กลุ่มคนย่อมมีคุณสมบัติตามแบบฉบับของกลุ่มคนโดยเฉพาะ และ
 ว่าคุณสมบัติดังกล่าวนี้เอง ช่วยให้เข้าใจถึงรากฐานของทฤษฎีของกลุ่มตามความหมายของ
 สังคมวิทยาในสมัยปัจจุบัน (Modern Sociology) อาจจะแบ่งคุณสมบัติของกลุ่ม
 ในความหมายทางสังคมวิทยาออกได้เป็นคู่ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. กลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ (Primary group and

Secondary group.)

กลุ่มปฐมภูมิ เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีความสนิทสนมกันมาก มีความสัมพันธ์
 กันเป็นส่วนตัวแบบเฉพาะหน้า (Face to Face) มีความสนใจ มีวัตถุประสงค์
 ร่วมกัน

กลุ่มปฐมภูมิ สมาชิกจะยินดีช่วยเหลือ ร่วมมือ หรือเสียสละเพื่อกลุ่มได้
 เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนสมาชิก ความสัมพันธ์แบบนี้จึงก่อให้เกิดความอบอุ่นใจแก่สมาชิก
 กิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกก็ได้รับความร่วมมืออย่างดีและสำเร็จเรียบร้อยได้โดยง่าย

กลุ่มทุติยภูมิ เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีความสัมพันธ์ไม่ใช่เป็นการส่วนตัว
 (Impersonal relation) แต่ผูกพันกันตามระเบียบกฎเกณฑ์ หรือแบบแผนที่
 กำหนดไว้แล้วมีลักษณะทั่ว ๆ ไป เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้าง กับนายจ้าง ย่อมเป็น
 ไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ หรือสัญญาที่มีต่อกัน ไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง
 ฝึกก็ว่ากันตามความฝึก

กลุ่มทุติยภูมิ จึงเป็นกลุ่มที่มีความเป็นธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
 ทุกคนปฏิบัติตามหน้าที่ ฉะนั้นบางครั้งสมาชิกของกลุ่มอาจจะเกิดความว่าเหว่ เจ็บเหงา

๘ Broom, L. and P. Selznick. ๑๙๓๖ Sociology. New York: Harper
 and Row. p.๑๓๒ - ๑๓๓

ต้องการความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่น จึงรวมกันเป็นกลุ่มปรุมนุมขึ้น เพื่อสนองความต้องการดังกล่าว

๒. กลุ่มพวกเราและกลุ่มพวกเขา (In group and out group)

กลุ่มพวกเรา (In group) หมายถึงบุคคลที่ใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า "เรา" (We) อาจจะเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เช่นครอบครัวของเรา หน่วยงานของเรา ขยายไปจนถึงกลุ่มใหญ่ เช่น จังหวัดของเรา ประเทศของเรา ก็ได้ คำว่า "เรา" จึงเป็นสรรพนามที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกลุ่มนั้น ๆ

กลุ่มพวกเขา (Out group) หมายถึง บุคคลกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่พวกเราและเรามักจะเรียกรวม ๆ ว่า "พวกเขา" (They)

ความสัมพันธ์ความเป็นจริง ในสังคมกลุ่มพวกเรา ไม่ได้มีจริง ๆ แต่เป็น "ความรู้สึก" ของบุคคลเท่านั้นเอง โดยมีข้อสังเกต ๓ ประการคือ

๑. สมาชิกของกลุ่มพวกเราจะประเมินค่ากลุ่มตัวเองเป็นรายบุคคล แต่จะประเมินกลุ่มพวกเขาในลักษณะรวม ๆ เช่น เมื่อเราพบเห็นชาวยุโรป หรือ อเมริกัน เรามักจะเรียกรวม ๆ ว่า "ฝรั่ง" ทั้ง ๆ ที่ชาวยุโรปแต่ละชาติจะมีนิสัยใจคอต่างกันเป็นคน

๒. เมื่อมีการคุกคามจากภายนอก สมาชิกกลุ่มพวกเราจะร่วมมือกันต่อต้านศัตรูภายนอก แม้ว่าเวลาปกติสมาชิกในกลุ่มพวกเราอาจจะมีความคิดเห็นขัดแย้งกันก็ได้

๓. ขนกลุ่มใหญ่และคนกลุ่มน้อย (Majority group and Minority group)

ชนกลุ่มใหญ่ (Majority group) เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคม หรืออย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีจำนวนเกินครึ่งของสมาชิกทั้งหมดในสังคม เช่น จำนวนสมาชิกในสังคมมี ๑๐ คน ขนกลุ่มใหญ่ก็จะมีจำนวนตั้งแต่ ๖ คนขึ้นไป เป็นต้น

ชนกลุ่มน้อย (Minority group) ก็เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกน้อยกว่า
ครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมด

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมต่าง ๆ ในปัจจุบันคือ ปัญหาชนกลุ่มน้อย เพราะ
ชนกลุ่มน้อยมักถูกเอาเปรียบในสังคม ดังนั้นถ้าสังคมนั้น ๆ ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่
ชนกลุ่มน้อยแล้ว ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะปัญหาค้นการเมืองและเศรษฐกิจ
เช่น ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย และชนกลุ่มน้อยในประเทศฟิลิปปินส์ เป็นต้น

๔. กลุ่มสมัครใจและกลุ่มไม่สมัครใจ (Voluntary group and
Involuntary Group)

กลุ่มสมัครใจ (Voluntary group) เป็นกลุ่มที่สมาชิกเข้า
มาร่วมกันโดยความสมัครใจ ปราศจากการบังคับหรือสมยอม ได้แก่ กลุ่มคนอาชีพเดียวกัน
เช่น กลุ่มชาวนา กลุ่มกรรมกร และสมาคมนิคมไพร เป็นต้น

กลุ่มไม่สมัครใจ (Involuntary group) เป็นกลุ่มที่คนมารวมกัน
กันโดยไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น หรือถูกบังคับโดยทางอ้อม เช่น กลุ่มเพศ กลุ่มอายุ
กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา เป็นต้น

๕. กลุ่มระดับเดียวกัน และกลุ่มหลายระดับ (Horizontal group
and Vertical group)

กลุ่มคนระดับเดียวกัน (Horizontal group) เป็นกลุ่มที่
ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายคลึงกันหรืออยู่ในระดับเดียวกัน เช่น สมาคมทนาย
ความ สมาคมแพทย์ สมาคมนิสิตเก่าจุฬาฯ เป็นต้น

กลุ่มคนหลายระดับ (Vertical group) เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วย
สมาชิกหลาย ๆ ระดับ ไม่มีข้อกำหนดเรื่อง เพศ วัย ความรู้ เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย
สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ฯลฯ

๖. กลุ่มชั่วคราวและกลุ่มถาวร (Transitory group and Permanent group)

กลุ่มชั่วคราว (Transitory group) เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง โดยที่มีบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมาปะทะสังสรรค์กัน และเมื่อหยุดปะทะสังสรรค์กัน สภาพของกลุ่มก็สิ้นสุดลง เช่น กลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ ผู้ฟังปาฐกถา ผู้ชมกีฬา เป็นต้น เมื่อกิจกรรมนั้นสิ้นสุดลง กลุ่มก็สิ้นสุดลง

กลุ่มถาวร (Permanent group) สมาชิกที่มารวมกลุ่มกันนั้นมีจุดหมายหรือวัตถุประสงค์บางอย่างของการมารวมกลุ่มกัน มีการกำหนดแบบแผนสำหรับปฏิบัติ มีสัญลักษณ์ของกลุ่มเช่น เครื่องแบบ เพลง เครื่องหมายต่าง ๆ เป็นต้น กลุ่มประเภทนี้จะมีโครงสร้างที่แน่นอน แม้ว่าตัวบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไป สมาชิกใหม่ก็จะเข้ามาดำเนินการแทน ตัวอย่างของกลุ่มถาวรได้แก่ สมาคม สโมสร สถาบันต่าง ๆ เป็นต้น ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม

ถ้าจะพิจารณาจากกลุ่มประเภทต่าง ๆ ข้างต้น จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มเหล่านั้นจะมีอยู่ ๒ ลักษณะ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกที่เป็นไปอย่างใกล้ชิด และเป็นส่วนตัวกับความสัมพันธ์กันโดยหน้าที่การงานซึ่งความสัมพันธ์ประเภทหลังนี้ สมาชิกจะมีความสัมพันธ์กันเฉพาะหน้าที่เท่านั้น เมื่อหมดหน้าที่ความสัมพันธ์ก็หมดไปด้วย

ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่ากลุ่มปฐมภูมิ (Primary group) จะประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดสนิทสนม สมาชิกมีความห่วงใยทุกข์สุขในชีวิตของกันและกันทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตัวอย่างของกลุ่มประเภทนี้คือ

ครอบครัว ญาติสนิทมิตรสหาย เป็นต้น^๕

ปทานิ รุทิวรรณา^{๑๐} ได้สรุปความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิไว้ดังนี้

๑. การติดต่อเป็นไปโดยคำนึงถึงบุคลิกภาพทุกด้านของบุคคล ไม่ใช่แค่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง เป็นความรู้สึกเฉพาะตัวที่ไม่สามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่นได้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก สามี ภรรยา เพื่อนสนิท ญาติสนิท เป็นต้น เป็นความสัมพันธ์แบบเสรี เบิกบาน เป็นความรู้สึกที่แท้จริง ทำให้เกิดความซาบซึ้งและคุณค่าซึ่งกันและกัน

๒. การติดต่อทำความเข้าใจเป็นไปอย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง และการติดต่อมีข้อจำกัดน้อยมาก การติดต่ออาจไม่ใช่คำพูด เช่น อากัปกิริยา การใช้สายตา สัญญาณต่าง ๆ เป็นต้น โดยความรู้สึกและความต้องการจะแสดงออก ซึ่งถ้าเป็นการติดต่อแบบเป็นทางการแล้วจะซ่อนไว้ไม่ให้ใครเห็น ดังนั้นการติดต่อแบบนี้จึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดซึ่งกันและกัน รักษาผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการสนใจในสวัสดิภาพของผู้อื่นเหมือนของตนเอง เช่น ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ญาติสนิท เพื่อนสนิท เป็นต้น และยังมีการติดต่อกันอย่างกว้างขวางเท่าไร ก็ย่อมมีความเข้าใจกันอย่างลึกซึ้ง แต่มีคำหมายความว่า จะต้องเห็นพ้องต้องกันหมดทุกเรื่องเสมอไป

๓. ความพึงพอใจส่วนตัวเป็นยอดปรารถนาสูงสุด ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิจะช่วยให้สมาชิกมีความอบอุ่นและมั่นคงด้านจิตใจ ก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพ การติดต่อกันก็เป็นไปในลักษณะที่ยอมรับว่า ผู้อื่นเป็นตัวของเขา การติดต่อกันไม่มีผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝงอยู่ แต่เป็นความพอใจที่จะคบกัน ไปมาหาสู่กัน เช่น สามีภรรยา คู่รัก เพื่อนสนิท

^๕ พัทธยา สายหู เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๓

^{๑๐} ปทานิ รุทิวรรณา เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๕ - ๗๗

ข้อเสียของความทันสมัยแบบปรุณภูมิ

ปทานิ ฐิติวัฒนา **

ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อเสีย

ของความทันสมัยแบบปรุณภูมิไว้ดังนี้

๑. การติดต่อกับบุคคลบางคนใกล้ชิดเกินไปไม่ดี คือความใกล้ชิดทำให้เกิดการรบกวน คนบางกลุ่มถ้าให้ความใกล้ชิดสนิทสนมมากเกินไปแล้ว จะประสบปัญหาความยุ่งยากตามมา เช่น คนใช้ในบ้าน เจ้าหน้าที่บริหารระดับสูงกับคนงาน เมื่อมีความใกล้ชิดกันจะทำให้ทราบถึงบุคลิกภาพที่แท้จริงของบุคคล ทำให้ไม่เคารพนับถือ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งและยังพุดจาเชิงดูถูกได้

๒. บางคนเมื่อป็นนิสัยใจคอต่างกัน มีรสนิยมคนละแบบ ถ้าสร้างความสัมพันธ์แบบปรุณภูมิให้เกิดขึ้น ก็จะพบความขัดแย้งตามมา การคบหาสมาคมควรเป็นลักษณะผิวเผิน โดยเฉพาะเรื่องที่เป็นข้อพิพาท หรือเป็นการเป็นงาน ควรหลีกเลี่ยงพูดคุยเรื่องการเมือง ศาสนาหรือคุณค่าสถาบันต่าง ๆ เพราะจะมีแต่ความขัดแย้งที่ทวีขึ้นเป็นลำดับ

๓. ความใกล้ชิดทำให้เกิดความผูกพัน ความอ่อนแอ สงสารในกรณีที่มีการตัดสินใจอยู่ในความรับผิดชอบโดยตรง อาจจะทำให้ความลำบากที่จะแบ่งแยกชีวิตการทำงานกับชีวิตส่วนตัว ซึ่งพบได้ในกรณีนายทหารกับคู่ได้บังคับบัญชาที่ทำผิดวินัย ครูอาจารย์กับศิษย์ เป็นต้น

๔. ทำให้ขาดความรับผิดชอบ ขาดการประสานงาน กฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนอาจจะหย่อนคล้อย เนื่องจากใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว เกิดการเห็นแก่หน้ามากกว่าการทำตามระเบียบ เช่น เจ้าหน้าที่ทางราชการกับพ่อค้า ศาสตราจารย์ใกล้ชิดกับโจทก์หรือจำเลย ทำให้ขาดความเป็นธรรมได้

ความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ

ลักษณะของความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิคือสมาชิกภายในกลุ่มจะมีความสัมพันธ์กันตามระเบียบแบบแผน โดยหน้าที่การงานหรือความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ สมาชิกจะไม่นำเอาความสัมพันธ์ส่วนตัวเข้ามาปะปนด้วย ความสัมพันธ์แบบนี้จะก่อให้เกิดความเสมอภาค ความยุติธรรม เพราะทุกคนทำตามหน้าที่ ใครทำผิด ทำถูก ทำดีหรือเลว ก็พิจารณากันตามนั้น สมาชิกที่เคารพกติกา ระเบียบแบบแผนก็จะพึงพอใจ แต่ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมินี้สมาชิกจะรู้สึกเจ็บเหงาว่าเหว่ ซากที่ทิ้งหรือซากความมั่นคงด้านจิตใจ กังนั้นสมาชิกของกลุ่มทุติยภูมิบางคนจึงมารวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มปฐมภูมิเพื่อหนีสภาวะดังกล่าว ความสัมพันธ์แบบทุติยภูมินี้จะพบมากในสังคมแบบเมืองมากกว่าสังคมชนบท

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๑. การบรรยาย
๒. การอภิปรายในหัวข้อ กลุ่มสมาคมมีส่วนช่วยให้สังคมเกิดความเจริญก้าวหน้ามากกว่ากลุ่มประเภทอื่น ๆ
๓. การวิจารณ์ การพัฒนาของไทยมุ่งให้ชนบทเป็นเมืองและความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิกำลังจะแปรเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิจริงหรือไม่

สื่อการเรียนรู้การสอน

๑. เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชา ๒๕๒๖๐๕
๒. เอกสารการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก
๓. ระเบียบนักศึกษาของวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก

๔. แดงบันทึกภาพประกอบเสียง มุขยัสมัยโบราณ กำเนิด
อารยธรรมของโลก

๕. แผนที่โปร่งใส องค์ประกอบของกลุ่ม ประโยชน์กลุ่มปฐมภูมิ
ประเภทของกลุ่มและคุณสมบัติ

๖. หนังสือ ตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

การวัดผลและการประเมินผล

๑. การซักถามหลังจากสิ้นสุดการบรรยาย
๒. การอภิปรายและวิจารณ์
๓. การทดสอบประจำบท

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา - มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ๒๕๒๓ สังคมวิทยา - มานุษยวิทยา กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประกอบ ระกิติ ๒๕๒๓ กระบวนการกลุ่ม กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์สงเคราะห์ทหารผ่านศึก

ปธานี จูศิริวัฒนา ๒๕๒๓ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร :
 ไทยวัฒนาพานิช

พัทธา สายชู ๒๕๒๔ กลไกของสังคม กรุงเทพมหานคร :
 ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุทัย หิรัญโต ๒๕๒๒ สังคมวิทยาประยุกต์ กรุงเทพมหานคร :
 โอเคียนสโตร์

Broom, L. and P. Selznick. 1973 Sociology.
 New York: Harper and Row.

Merton, R. K. 1968. Social Theory and Social
 Structure. New York: The Free Press.

คำถามท้ายบท

๑. กลุ่มหมายถึงอะไร ? มีองค์ประกอบสำคัญอะไรบ้าง ?
๒. การรวมกลุ่มมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอะไรบ้าง ?
๓. การรวมกลุ่มมีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมอย่างไร ?
๔. ทางสังคมวิทยาได้แบ่งคุณสมบัติของกลุ่มโดยใช้เกณฑ์สำคัญ

อะไรบ้าง

๕. เกณฑ์ที่ทางสังคมวิทยาจัดทำขึ้นสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างกลุ่มนักศึกษา กับกลุ่มสมาคมศิษย์เก่าวิทยาลัยครู พิบูลสงคราม พิษณุโลก อย่างไร ?
๖. กลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ มีข้อแตกต่างกันอย่างไร ?
๗. สมาชิกมีความสัมพันธ์กับกลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ อย่างไรบ้าง ?
๘. ใ้หนูเรียนจำแนก กลุ่มในสังคมไทยอาศัยเกณฑ์จำนวนคนในเรื่องการนับถือศาสนา เชื้อชาติ การศึกษาจบปริญญา
๙. กลุ่มคนหลายระดับ หมายถึงกลุ่มประเภทใด ?
๑๐. การที่บุคคลหนึ่งต้องเข้าร่วมกลุ่มหลาย ๆ กลุ่มจะทำให้บุคคลเกิดความสับสนในบทบาทของตนหรือไม่ ? อย่างไร ?

บทที่ ๓ กลุ่มในสังคมไทย

การรวมกลุ่มกับการสนองตอบต่อความต้องการของสังคม

กลุ่มทางเศรษฐกิจ

กลุ่มทางการเมือง

จุดประสงค์

หลังจากได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาวงจะต้องกระทำ
ในสิ่งต่อไปนี้ได้

๑. สามารถอธิบายความสำคัญของการรวมกลุ่มที่มีต่อการดำรงอยู่
ของสังคมได้
๒. สามารถอธิบายหน้าที่ของสถาบันในสังคมได้
๓. สามารถชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเศรษฐกิจของสังคมได้
๔. สามารถจำแนกกลุ่มเศรษฐกิจการอาชีพของคนในสังคมได้
๕. สามารถอธิบายกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ได้
๖. สามารถอธิบายความสำคัญของกลุ่มทางการเมืองได้
๗. สามารถอธิบายระบบพรรคการเมืองได้ถูกต้อง

กลุ่มในสังคมไทย

การรวมกลุ่มกับการสนองตอบต่อความต้องการของสังคม

ในชีวิตประจำวันเรามีโอกาสได้พบปะพูดคุยกับคนหลายคน' ถ้ายังเป็นเด็กก็ต้องได้พบพ่อแม่ญาติพี่น้องซึ่งอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันกับเรา เมื่อเราโตแล้วคนที่เราต้องพบปะสังสรรค์ก็จะมีเพิ่มมากขึ้น การรวมกลุ่มในสังคมเป็นครอบครัวกลุ่มเพื่อนและกลุ่มญาติ นับเป็นการรวมกลุ่มขั้นมูลฐานที่สุด เพราะมนุษย์เราเกิดมาก็ถูกบังคับให้อยู่ในครอบครัว และเนื่องจากมนุษย์เราใช้เวลาเจริญเติบโตมานานกว่าสัตว์ จึงต้องพึ่งพาอาศัยครอบครัวที่เคิกเกิดมาเป็นสมาชิกยาวนาน มนุษย์ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมของครอบครัวที่เราเกิดมา เมื่อโตแล้วมนุษย์ก็รู้จักสร้างครอบครัวใหม่ของตัวเอง จะเห็นได้ว่ามนุษย์เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมตั้งแต่ยังเคิกเมื่อเติบโตแล้วมนุษย์ก็มีการคบหาสมาคมกับญาติและเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันในละแวกบ้านและทำให้เกิดสังคมเพื่อน เมื่อไปเรียนหนังสือเกิดสังคมเพื่อนในโรงเรียน เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีสังคมผู้ร่วมงาน สังคมสโมสรและสังคมอาชีพต่าง ๆ

ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีโรงเรียน สังคมเครือญาติเป็นสังคมที่สำคัญมาก รองลงมาจากสังคมครอบครัวเพราะมนุษย์เราเมื่อมีความเกี่ยวพันกันฉันญาติก็ย่อมจะต้องคบหาสมาคมกัน ในสังคมบางสังคม เช่น สังคมชาวเขา หรือชาวเกาะ ระบบเครือญาติ นับเป็นรากฐานของโครงสร้างระบบอื่น ๆ ในสังคม เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง การปกครอง เพราะคนในสังคมนั้นเมื่อต้องการคนช่วยทำมาหากิน (ระบบเศรษฐกิจ) หรือช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม (ระบบการเมือง การปกครอง) ก็มักจะชวนคนที่รู้จักมักคุ้นกันมาช่วยกันทำงาน ผลก็คือ ระบบเครือญาติได้กลายมาเป็นรากฐานของ

ระบบเศรษฐกิจและระบบการเมืองการปกครอง ในชุมชนบางแห่งระบบสังคมระบบอื่นก็มี เช่น กลุ่มสมาคมทางศาสนา กลุ่มผู้ร่วมงาน กลุ่มประชาชนคนไทยและกลุ่มชาวโลก ระบบสังคมหมายถึง ระบบความสัมพันธ์ที่เกิดจากการกระทำระหว่างกันของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายหรือความสนใจร่วมกัน ครอบคลุมก็คือ ระบบสังคมที่มีความสนใจที่จะอาศัยตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายหรือความสนใจร่วมกัน กลุ่มเพื่อนบ้านก็คือ ระบบสังคมที่มีความสนใจที่จะอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันคอยช่วยเหลือพึ่งพากันซึ่งกันและกัน กลุ่มประชาชนคนไทยก็คือ คนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และมีความต้องการที่จะรักษาประเทศไทยไว้ให้คงอยู่สืบไป

เท่าที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า กลุ่มสังคมมีอยู่มากมายหลายประเภท ซึ่งเราอาจจะแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ กลุ่มสังคมที่เราเป็นสมาชิกโดยไม่มีสิทธิเลือก คือ ถูกบังคับให้เป็นสมาชิก เช่น สังคมครอบครัว สังคมเครือญาติ สังคมชาติไทย กลุ่มสังคมประเภทที่สอง คือ กลุ่มสังคมที่เราสามารถเลือกตัดสินใจได้เองว่าจะร่วมเป็นสมาชิกด้วยหรือไม่ เช่น กลุ่มสังคมเพื่อน ถ้าเราไม่ชอบคนที่อยู่ในกลุ่มนั้นเราก็ไปเลือกคบกับสมาชิกของกลุ่มเพื่อนกลุ่มอื่น กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เราอาจเปลี่ยนอาชีพเมื่อเห็นว่าช่องทางในการประกอบอาชีพอื่นแจ่มใสมากกว่าอาชีพเดิม

ฉะนั้น กลุ่มสังคมก็คือกลุ่มคนที่รวมกันเพื่อจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง อาจจะชั่วคราว หรือถาวรก็ได้ กลุ่มสังคมย่อมมีวัตถุประสงค์และขนาดที่เปลี่ยนแปลงได้ และกลุ่มสังคมนี้มีอยู่หลายระดับ ระดับชั้นมูลฐานที่สุดก็คือ ระดับครอบครัว และขยายวงกว้างขึ้นมา เป็นระดับเครือญาติระดับเพื่อนและมาเป็นระดับเมืองหรือระดับประเทศ และในที่สุดก็เป็นได้ถึงระดับโลก

ในสังคมหนึ่ง ๆ นั้นการรวมกลุ่มของคนในสังคมทำกันอย่างแพร่หลาย
มากมาย แต่กลุ่มที่เราศึกษาได้ง่ายและเป็นกลุ่มที่สำคัญของสังคมได้แก่กลุ่มสถาบัน สถาบัน
ขนาดใหญ่และมีความจำเป็นของคนในสังคมมี ๖ สถาบัน ได้แก่

๑. สถาบันครอบครัว
๒. สถาบันการศึกษา
๓. สถาบันเศรษฐกิจ
๔. สถาบันการเมือง
๕. สถาบันสุขภาพ อนามัยและสันตนาการ
๖. สถาบันความเชื่อและศาสนา

หากจะมีคำถามหยิบยกขึ้นมาสนทนากันว่าทำไมจึงต้องมีกลุ่มสถาบันทั้ง ๖ นี้ด้วย คำตอบก็
คงได้แก่ เพื่อทำหน้าที่สนองตอบความต้องการของคนในสังคมนั่นเอง

กลุ่มทางเศรษฐกิจ

ในการรวมกันของมนุษย์ขึ้นเป็นชุมชนหรือสังคมนั้น มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับ
กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่สี่ประการคือ การผลิต (Production) การบริโภค
(Consumption) การแลกเปลี่ยน (Exchange) และการแจกจ่าย
(Distribution) การที่มนุษย์จะมีชีวิตอยู่ได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสี่ในการดำรง
ชีวิต และในการที่จะได้มาซึ่งปัจจัยสี่มนุษย์จำเป็นต้องทำการผลิตโดยอาศัยแรงงานและ
เครื่องมือที่ประดิษฐ์ขึ้นมาในกระบวนการผลิตนั้นมนุษย์ต้องทำการต่อสู้กับธรรมชาติเป็นกลุ่ม
เป็นพวกในรูปของการร่วมมือกันผลิตในรูปแบบต่าง ๆ กันแล้วแต่ลำดับขั้นของการพัฒนาทาง
เทคนิควิทยาของสังคมและรูปแบบของเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ จนสมัยปัจจุบัน

ซึ่งลักษณะของเทคนิควิทยาที่ใช้ในการผลิตจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการแจกจ่ายในสังคม

เมื่อเครื่องมือการผลิตพัฒนาขึ้นมาภายในสังคมจะมีการแบ่งงานกันทำ (Division of labour) ก็จะมีเพิ่มมากขึ้นซึ่งจะช่วยเพิ่มทุนประสิทธิภาพในการผลิต (Productivity) ของสังคมทำให้สังคมสามารถผลิตได้เกินความต้องการและมีการนำเอาผลผลิตส่วนเกินมาแลกเปลี่ยนกันการแบ่งปันผลผลิตของชุมชนจะเปลี่ยนไป ผลผลิตจะตกอยู่ในปกครองของบุคคลบางกลุ่มที่มีอำนาจ มากกว่ากลุ่มอื่นเมื่อเป็นเช่นนี้ฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มบุคคลในสังคม เช่นสังคมไทยจึงมีทั้งกลุ่มที่ร่ำรวยและกลุ่มที่ยากจนควบคู่กันไป การแลกเปลี่ยนผลผลิตและสินค้าต่อกันทำให้เกิดพ่อค้าคนกลางขึ้น เพื่อให้บริการด้านการแลกเปลี่ยนผลผลิต รวมตลอดถึงการคิดค้นระบบเงินตราขึ้นมาได้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เมื่อการใช้เงินตราและการค้าขายขยายตัวมากขึ้น ก็จะมีบริการในการรับฝากและกู้ยืมเงิน ในที่สุดก็มาเป็นระบบธนาคารในปัจจุบันในการศึกษาถึงกลุ่มทางเศรษฐกิจของไทยเราจะต้องเข้าใจถึงองค์ประกอบของระบบเศรษฐกิจซึ่งจะประกอบไปด้วย ผู้บริโภค (Consumers) หรือครัวเรือน (Households) ผู้ผลิตหรือหน่วยธุรกิจ (Firms) และรัฐบาล (Government) องค์ประกอบแต่ละส่วนนี้เราเรียกว่า "หน่วยเศรษฐกิจ"

๑. ผู้บริโภค ผู้บริโภคหมายถึง ทุกคนที่อยู่ภายในครัวเรือนเดียวกัน (Under one roof) ซึ่งหากการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เงินซื้อสินค้านำมาวัดความต้องการหรือใช้สอย ๒ ครัวเรือนนั้นเราถือว่าเป็นทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต

Hunt, E, L, and H.J. Sherman. ๑๙๓๖. Economics, and Introduction to Tradition and Radical Views. ๒nd ed. New York: Harper and Row.

Lipsey, R.G. ๑๙๓๑. An Introduction to Positive Economics. Third Ed. London: Weidenfil and Nicholson.

(Productive Resource) อย่างน้อยที่สุดทุกครัวเรือนต้องมีแรงงาน (Labour) ใ้รับจ้างทำกิจกรรมต่าง ๆ จากหน่วยธุรกิจ และได้รับค่าจ้าง (Wages) เป็นผลตอบแทน สมาชิกในครัวเรือนจะประกอบอาชีพในลักษณะต่าง ๆ เช่น ทำงานในโรงงาน ในโรงงาน ในสำนักงาน ในร้านค้า เป็นต้น

๒. หน่วยธุรกิจ หน่วยธุรกิจหรือผู้ผลิตสินค้าและบริการ ก็คือหน่วยงานที่ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ มาทำการผลิตขึ้นเป็นสินค้าและบริการเพื่อขายในตลาด หน่วยธุรกิจอาจมีขนาดและรูปแบบแตกต่างกันไป โดยทั่วไปแล้วหน่วยธุรกิจอาจแบ่งออกได้เป็นสองประเภทด้วยกันคือ ธุรกิจเอกชน (Private Enterprises) กับรัฐวิสาหกิจ (Public Enterprises) หรือกิจการที่ดำเนินการโดยรัฐบาล ธุรกิจเอกชนนั้นเราสามารถแบ่งออกตามลักษณะทั่วไปได้สามแบบ คือ

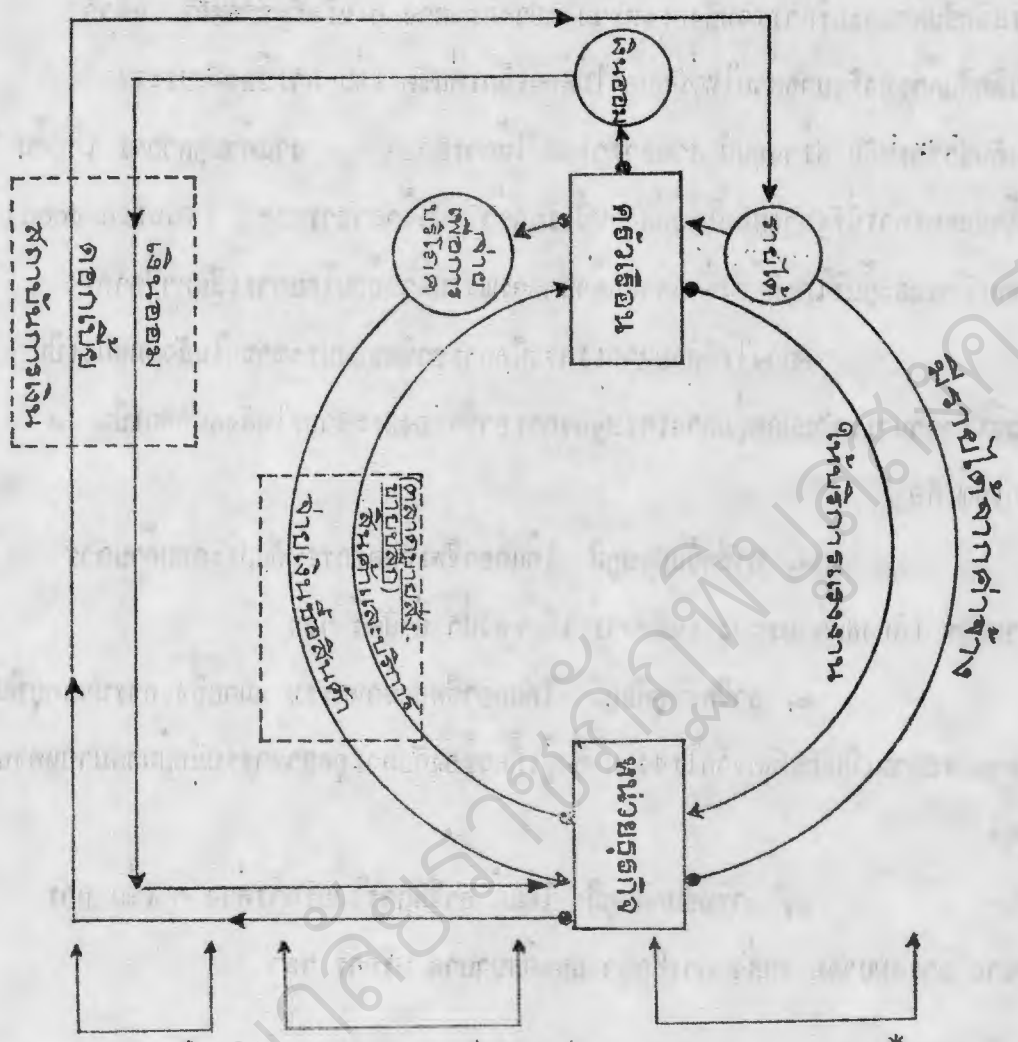
๑. ธุรกิจที่มีเจ้าของคนเดียว
๒. ห้างหุ้นส่วน
๓. บริษัทจำกัด

นอกจากนี้เราอาจแบ่งหน่วยธุรกิจออกได้ตามประเภทของกิจการได้ดังนี้ คือ การค้าส่ง ค้าปลีก การหัตถกรรม การธนาคารและการประกันภัยและการบริการ หน่วยธุรกิจต่าง ๆ เหล่านี้เรามีสวนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน^๓ การดำเนินงานของหน่วยธุรกิจเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการ (Entrepreneur) หรือนักธุรกิจ ที่รณรงค์ในค้านเศรษฐกิจทั่วไปและการตลาดของสินค้าต่าง ๆ ที่หน่วยธุรกิจของตนเกี่ยวข้องกับ

๓. รัฐบาล รัฐบาลในแง่เศรษฐกิจ หมายถึง หน่วยงานของรัฐซึ่งทำ

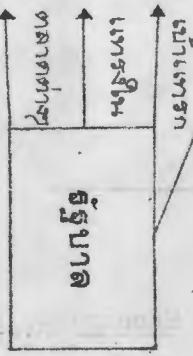
^๓ ประยูร เดลิ่งศรี ๒๕๒๗ หลักการเศรษฐศาสตร์ พระนคร: พิมพ์ครั้งที่ ๕

การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ : 2564-2565

* ตลาดึงเงินอุดหนุน
หน่วยงานธุรกิจ เป็นผู้มีเงินอุดหนุน - ควบคุมส่งเสริม
ตัวเรือน เป็นผู้มีเงินอุดหนุน - ควบคุมส่งเสริม
- ควบคุมเงินอุดหนุน

* ตลาดึงเงินอุดหนุน
หน่วยงานธุรกิจ ผลผลิตเกษตรในครัวเรือน - ควบคุมส่งเสริม
ผู้บริโภคหรือครอบครัวผู้มีเงินอุดหนุน - ควบคุมส่งเสริม

* ตลาดึงเงินอุดหนุน
หน่วยงานธุรกิจ เป็นผู้มีเงินอุดหนุนหรือผู้ส่งเสริม
ตัวเรือนเป็นผู้รับเงินอุดหนุนหรือผู้ควบคุมส่งเสริม

การผลิตสินค้าและบริการรวมถึงกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ หรือรัฐวิสาหกิจ แต่ว่า
ผลผลิตสินค้าของรัฐบาลส่วนใหญ่มักมองไม่ค่อยเห็นคุณค่า เช่น การป้องกันประเทศ
ป้องกันสาธารณภัย สร้างถนน สวนสาธารณะ ให้การศึกษา งานค้ำชูลาการ เป็นต้น
สินค้าและบริการที่รัฐบาลผลิตให้แก่สังคมนี้เรียกว่า "สินค้าสาธารณะ" (Public good)
ซึ่งพลเมืองและผู้บริโภคก็ควรจ่ายค่าสินค้าสาธารณะในทางอ้อมโดยการเสียภาษีอากร
อย่างไรก็ตามหากเราจะยึดการอาชีพของประชาชนในสังคมหนึ่งเป็น
เกณฑ์เราสามารถจำแนกกลุ่มทางเศรษฐกิจการอาชีพของประชากรในสังคมออกเป็น ๓
กลุ่มใหญ่ คือ

๑. อาชีพชั้นปฐมภูมิ ได้แก่อาชีพเกษตรกรรมอันประกอบด้วยการ
เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ประมง เหมืองแร่ เก็บของป่า ล่าสัตว์ ฯลฯ
๒. อาชีพขั้นทุติยภูมิ ได้แก่อาชีพอุตสาหกรรม หมายถึง การนำวัตถุดิบ
มาแปรสภาพเป็นผลผลิตจากโรงงาน ซึ่งผู้เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรมมีอยู่มากมายหลาย
สาขา
๓. อาชีพขั้นตติยภูมิ ได้แก่ อาชีพการให้บริการต่าง ๆ เช่น การ
ค้าขาย การคมนาคมขนส่ง การศึกษา แพทย์พยาบาล บริการ ฯลฯ

Reynold, L.G. ๑๙๓๖. Economics, a General Introduction, Revised Ed.

Homewood, Illinois: Richard D. Irwin.

ในชุมชนหนึ่ง ๆ หากเราได้ทำการศึกษาในรายละเอียดเราจะพบว่า
 กลุ่มทางเศรษฐกิจมีอยู่มากมายยกตัวอย่าง เช่นการเลือกประกอบอาชีพของคนในชุมชนแต่ละ
 อาชีพก็จักเป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั้งกลุ่มชาวนา กลุ่มชาวไร่ กลุ่มชาวสวน กลุ่มผู้เพาะเลี้ยง
 สัตว์ กลุ่มพ่อค้าท้องถิ่น กลุ่มชาวประมง กลุ่มทอผ้า กลุ่มพ่อค้าโรงสี กลุ่มชั้นธุรกิจ ฯลฯ
 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ยกตัวอย่างมาให้เห็นข้างต้นเป็นกลุ่มที่สมาชิกบางคนก็ยังไม่ค่อย
 เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม เนื่องจากยังไม่เห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่ม ทำ
 ให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไม่ค่อยบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ กลุ่มทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น
 ในชุมชนโดยมีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการและมีองค์ประกอบของการรวมกลุ่มอย่างสมบูรณ์
 ทำให้เกิดผลประโยชน์ตอบแทนแก่สมาชิกอย่างมาก เช่น กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่ม
 สหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มสมาคมชาวไร่่อย กลุ่มธนาคารโค - กระบือ กลุ่มธนาคารข้าว
 เป็นต้น

กลุ่มทางการเมือง

สังคมมนุษย์มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันในรูปแบบต่าง ๆ เกิดขึ้น และมีการปฏิบัติจำจนกลายเป็นแบบแผนและมีความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ทำให้สมาชิกเคารพและปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์หรือแบบแผนความสัมพันธ์นั้นอย่างตอเนื่องสม่ำเสมอและอาจถ่ายทอดไปสู่ชนรุ่นต่อ ๆ ไป มนุษย์ยังมีการแสวงหาประโยชน์จากสังคมเพื่อการดำรงชีวิตและเพื่อบำบัดความต้องการต่าง ๆ ของคน แต่ว่าทรัพยากรที่แต่ละสังคมมีอยู่มักไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของทุก ๆ คนได้ สังคมจึงต้องสร้างกลไกขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่แบ่งสรรและบังคับให้มีการปฏิบัติตามการแบ่งสรรนั้น ๆ ไม่ให้มีการละเมิดได้ กลไกที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นเป็นเรื่องของการเมืองการปกครองและกฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ นั้นเอง เช่น **รัฐบาล** บังคับให้เสียภาษีอากร การเกณฑ์ทหาร ทำผิดกฎจรรยาจรถูกตำรวจจับ **รัฐบาล** เจริญชนให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เหล่านี้เป็นความสัมพันธ์ที่เรามีอยู่กับรัฐบาล

เมื่อวิทยาการเจริญก้าวหน้ามากขึ้นได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมและความรู้สึกนึกคิดของคน สังคมเริ่มมีความซับซ้อน มีกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายในสังคม ระบบการเมืองก็มีความซับซ้อนตามการปกครองที่พัฒนาขึ้นความต้องการของมนุษย์เพิ่มมากขึ้นและมีมากกว่าที่สังคมจะให้ได้ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์จึงมีมากขึ้น การวางกฎเกณฑ์เพื่อบังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างจริงจังเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น ซึ่งในแต่ละระบบการเมืองเราจะพบลักษณะสำคัญคือ

๑. รัฐบาล ซึ่งรวมถึงสภานิติบัญญัติ คณะรัฐมนตรี สถาบันตุลาการ ระบบราชการ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

๒. ระเบียบแบบแผน ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ คุณธรรม ซึ่งมีที่มาจากความเลื่อมใสในลัทธิการเมืองหนึ่ง ๆ ของสมาชิกในระบบการเมือง

๓. กลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นชนชั้นต่าง ๆ ทางสังคม กลุ่มเศรษฐกิจ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น ความสัมพันธ์ทั้งสามลักษณะนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ หรือการแบ่งสรรที่ชอบธรรม เกี่ยวกับสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่สมาชิกและบังคับให้มีการปฏิบัติตาม

๓.๑ กลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) สมาชิกในสังคมจะเรียกร้องความต้องการของตนโดยเอกเทศขอไม่มีน้ำหนัก ดังนั้นการรวมกลุ่มจึงมีความสำคัญเพื่อให้การเรียกร้องมีน้ำหนักให้รัฐบาลและประชาชนทั่วไป เกิดความสนใจและไม่ทำให้ข้อเรียกร้องมากจนเกินไป ถ้าใครเห็นถ้อยคำย่ำยั้งระหว่างรัฐบาลไปตามถนนเพียงคนเดียว คนทั้งหมดอาจนึกว่าเสียสติ แต่ถ้ารวมกันเป็นกลุ่มเดินประท้วงรัฐบาลคนอาจเห็นความสำคัญ ดังนั้นสมาชิกในสังคมจึงรวมกันเป็นกลุ่มโดยอาศัยความสนใจผลประโยชน์ ความต้องการ หรืออุดมการณ์ร่วมกัน การรวมกลุ่มเช่นนี้เราเรียกกันอย่างกว้าง ๆ ว่า กลุ่มผลประโยชน์ มีบางคนพยายามแยกให้เห็นแตกต่างออกไประหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับกลุ่มอิทธิพล โดยอธิบายว่า กลุ่มผลประโยชน์เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเอง ส่วนกลุ่มอิทธิพลเป็นการรวมกลุ่มเพื่อออกกดดันรัฐบาลให้ปฏิบัติตามนโยบายที่คิดว่าจะถูกต้อง แต่นักรัฐศาสตร์หลายคนยังพอใจที่จะเรียกทั้งสองกลุ่มว่า กลุ่มผลประโยชน์ โดยคำนึงถึงว่าผลประโยชน์นั้นหมายถึง ผลประโยชน์ของกลุ่มก็ได้ หรือของส่วนรวมก็ได้ และกลุ่มผลประโยชน์ส่วนใหญ่ก็เป็นกลุ่มกดดันอยู่แล้ว การรวมกลุ่มอาจเป็นการรวมกันอย่างไม่เป็นทางการหรืออาจรวมกันโดยมีกฎหมายรับรองเป็นสมาคม เป็นองค์การ หรือเป็นสหภาพ บทบาทของแต่ละกลุ่มมีแตกต่างกันไป แต่พอกล่าวได้ว่าเป็นตัวเชื่อมระหว่างสมาชิกในสังคมกับพรรคการเมืองและรัฐบาลเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการช่วยกำหนดนโยบายของรัฐบาลและทำให้รัฐบาลทราบได้ว่าประชาชนต้องการอะไร โดยปกติแต่ละกลุ่มจะพยายามทำงานร่วมกับกลุ่มที่มีความเห็นหรือผลประโยชน์คล้ายคลึงกัน

ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์จะมีอยู่ กว้างขวาง จำนวนกลุ่มต่าง ๆ ก็มีมาก ในสหรัฐอเมริกา มีกลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มทางการเมือง เกษตร กลุ่มแรงงาน กลุ่มเชื้อชาติ ผิว ศาสนาและอาชีพ ประเทศประชาธิปไตยที่ใช้ระบบ สองพรรค บทบาทของกลุ่มอิทธิพลจะแตกต่างไปจากประเทศที่ใช้ระบบหลายพรรค กลุ่มต่าง ๆ จะรวมอยู่ภายใต้พรรคใหญ่ ๒ พรรค เช่นในอังกฤษ และในสหรัฐอเมริกา พรรคมีส่วนสำคัญในการประสานประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ เสียชั้นหนึ่งก่อน ดังนั้นเมื่อ ข้อเรียกร้องส่งไปถึงระดับรัฐบาลจะมีอยู่ไม่มาก และไม่แตกต่างกันถึงขนาดที่จะตกลงกัน ไม่ได้ สำหรับประเทศที่เป็นระบบหลายพรรค เช่น ในฝรั่งเศส เบลเยียม อิตาลี พรรคการเมืองพรรคหนึ่งมักจะเป็นตัวแทนของกลุ่มหนึ่ง ดังนั้นในรัฐสภาจึงมีข้อเรียกร้องของกลุ่มต่าง ๆ มากมาย และประนีประนอมกันยาก เพราะแต่ละกลุ่มแต่ละพรรคจะยึดมั่นในผลประโยชน์และอุดมการณ์อย่างเคร่งครัด

ในประเทศที่ปกครองโดยพรรคเดียว เช่น ในประเทศคอมมิวนิสต์ กลุ่มผลประโยชน์มีไม่มาก และถูกควบคุมโดยพรรคอย่างใกล้ชิด และบางกลุ่มก็เป็นหน่วยงานของพรรคเอง สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย กลุ่มผลประโยชน์มีน้อย ไม่ค่อยมีพลังหรือบทบาททางการเมือง ทั้งนี้เพราะเราไม่ค่อยให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง การรวมกลุ่มจึงไม่ค่อยมีหรือถ้ามีก็ไม่ค่อยไปยุ่งกับการเมือง การเรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการมักเป็นเรื่องของการไปติดต่อกับการส่วนตัว กับผู้นำที่มีอำนาจทางการเมืองเป็นราย ๆ ไป

๓.๒ พรรคการเมือง (Political parties) พรรค

การเมืองถือเป็นการรวมกลุ่มของบุคคล เช่นเดียวกับกลุ่มผลประโยชน์ แต่มีจุดประสงค์ แตกต่างกัน พรรคการเมืองมีจุดประสงค์ทางการเมืองอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการ ควบคุมรัฐบาลและจัดตั้งรัฐบาลเสียเอง ลักษณะของพรรคการเมือง โทยทั่ว ๆ ไป จะ

ต้องประกอบด้วยสมาชิก การจัดการ การบริหาร จุดมุ่งหมาย และทรัพยากรอันได้แก่ การสนับสนุนทางการเงิน ผู้นำที่มีความสามารถและพลังสนับสนุนจากประชาชนผู้เลือกตั้ง เป็นต้น

หน้าที่และบทบาทของพรรคการเมืองมีอยู่หลายประการ นอกจากจะทำหน้าที่ควบคุม และจัดตั้งรัฐบาลแล้วยังทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์กับรัฐบาล ถือได้ว่าเป็นผู้รวบรวม และกลั่นกรองข้อเรียกร้องและความต้องการต่าง ๆ ของประชาชน และของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ และดำเนินการติดต่อและรณรงค์กับรัฐบาลเพื่อรับข้อเรียกร้องเหล่านั้น พรรคยังทำหน้าที่แสวงหาผู้นำทางการเมือง ฝึกอบรมผู้นำทางการเมืองให้มีความชำนาญให้ความรู้ทางการเมืองกับประชาชน ช่วยสร้างความสนใจทางการเมืองให้กับประชาชน ระดมประชาชนให้เข้ายุ่งเกี่ยวกับทางการเมืองช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเมือง และสำหรับประเทศที่มีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม พรรคอาจจะเป็นตัวจักรสำคัญในการก่อให้เกิดการรวมตัวกัน เช่น พรรคพันธมิตรของมาเลเซีย และพรรคองเกรสของอินเดีย เป็นต้น

สำหรับในค่านระบบพรรค (Party System) เรา อาจจะใช้จำนวนพรรคที่มีอำนาจทางการเมืองเป็นตัวแบ่งประเภทของระบบพรรค

ระบบสองพรรค (Two party system) หมายความว่า มีพรรคการเมืองใหญ่ ๒ พรรค ที่มีโอกาสเท่าเทียมกันในการจัดตั้งรัฐบาล ทั้งสองพรรคใหญ่นี้จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นรัฐบาล ตัวอย่างประเทศที่มีระบบสองพรรคที่ค่อนข้างมั่นคงคือ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ระบบสองพรรคหลายคนมองว่าเป็นระบบที่น่าพึงปรารถนา เพราะทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ อันที่จริงระบบสองพรรค แต่ละพรรคต้องมีวินัยเข้มแข็ง ฝ่ายค้านจะต้องค้านอย่างมีเหตุผล ระบบสองพรรคจึงจะมั่นคง

เพราะระบบนี้พรรครัฐบาลจะมีเสียงมากกว่าพรรคฝ่ายค้านไม่มากนัก ถ้าพรรครัฐบาลไม่มี
 วินัยอาจหันไปร่วมมือกับพรรคฝ่ายค้านล้มรัฐบาลได้ง่าย ๆ

ระบบหลายพรรค (Multi party system) เป็นระบบ
 ที่มีพรรคการเมืองตั้งแต่สองพรรคขึ้นไป แต่ไม่มีพรรคใดมีเสียงมากที่จะเป็นรัฐบาลได้
 การจัดตั้งรัฐบาลจึงเป็นแบบรัฐบาลผสม (Coalition government)
 แต่ละพรรคจะเคร่งครัดในอุดมการณ์ทำให้การขัดแย้งระหว่างพรรครุนแรง พรรคมักจะ
 ฐานแคบ คือ มีกลุ่มผลประโยชน์สนับสนุนอยู่เพียงกลุ่มหรือสองกลุ่มเท่านั้น ระบบนี้มักทำให้
 รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ เช่น ในอิตาลี หรือประเทศไทยในช่วงปี ๒๕๑๘ - ๒๕๑๙

ระบบพรรคเดียว (One party system) มี
 พรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวเท่านั้นที่ครองอำนาจทางการเมืองโดยเด็ดขาด พรรค
 อื่นอาจถูกกีดกันไม่ให้ตั้งขึ้นได้ หรือไม่ก็ถูกจำกัดอำนาจทางการเมืองจนไม่มีความสำคัญ
 อะไรเลย การปกครองจะมีลักษณะเป็นอำนาจนิยม พรรคจะตั้งตนเป็นตัวแทนของรัฐ
 ผู้นำของพรรคคือผู้นำของรัฐ อุดมการณ์ของพรรคคืออุดมการณ์ของรัฐ การต่อต้านพรรค
 อาจหมายถึงการต่อต้าน รัฐบาล พรรคเดียวจะมีอุดมการณ์ชัดเจนและให้ความสำคัญ
 ต่ออุดมการณ์มากและพรรคจะอาศัยบุคลิกของผู้นำมาก ระบบพรรคเดียวพบมากในกลุ่ม
 ประเทศคอมมิวนิสต์

กิจกรรมการเรียนการสอน

๑. การบรรยาย
๒. การอภิปรายในหัวข้อ สถาบันในสังคมของประเทศไทย ทำหน้าที่ปกครองจริงหรือ
๓. การวิจารณ์ ปัญหาความเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ส่งผลถึงการขาดดุลการค้า และระบบพรรคการเมืองของไทยอ่อนแอ หรือเข้มแข็ง

สื่อการเรียนการสอน

๑. เอกสารประกอบคำบรรยายประจำรายวิชา ๒๕๔๒๐๘
๒. สไลด์ชุดสหกรณ์หมู่บ้าน ชุดกลุ่มออมทรัพย์พัฒนา ชุดชวชนาญยุคปัจจุบัน และชุดโครงสร้างสังคมไทย
แถบบันทึกภาพประกอบเสียง เรื่อง สหกรณ์การเกษตร ประชาธิปไตยในสายเลือด
แผ่นโปสเตอร์แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเศรษฐกิจของสังคม และแสดง
สถาบันในสังคมทั้ง ๖ สถาบัน
๓. หนังสือตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

การวัดผลและการประเมินผล

๑. การซักถามหลังจากสิ้นสุดการบรรยาย
๒. การอภิปรายและวิจารณ์
๓. การทดสอบประจำบท

เอกสารอ้างอิง

ประยูร เกลิงศรี, ๒๕๑๗ หลักเศรษฐศาสตร์ กรุงเทพมหานคร
พิมพ์ครั้งที่ ๕

สุพิศรา สุภาพ ๒๕๒๔ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

Broom L. and P. Selznick. ๑๙๓๗. Sociology
New York: Harper and Row.

Hunt, E. L. and H. J. Sherman. ๑๙๓๕. Economics
and Introduction to Tradition and
Radical Views. ๒nd ed. New York:
Harper and Row.

Lipsey R. G. ๑๙๓๑. An Introduction to Economics.
Third Ed. London: Weidenfil and Nicholson.

Merton R.K. ๑๙๖๘ Social Theory and Social Structure.
New York: The Free Press.

Reynold L. G. ๑๙๖๗ Economics, a General
Introduction, Revised Ed. Homewood,
Illinois: Richard D. Irwin.

คำถามท้ายบท

๑. ระบบครอบครัวและเครือญาติมีความสำคัญต่อสังคมอย่างไร ?
๒. สถาบันทั้งหมดของสังคมตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด
๓. หน่วยเศรษฐกิจมีอะไรบ้าง ? หน่วยเศรษฐกิจต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไรบ้าง ?
๔. อาชีพของประชากรในสังคมมีกี่ประเภท อะไรบ้าง ?
๕. บริการสาธารณะที่รัฐจัดให้ประชาชนมีอะไรบ้าง ?
๖. กิจกรรมที่สำคัญทางเศรษฐกิจ ๔ ประการ มีอะไรบ้าง ?
๗. กลุ่มทางการเมืองมีความสำคัญอย่างไร ?
๘. ระบบพรรคการเมืองหมายถึงอะไร ? สามารถจำแนกออกเป็นประเภทอะไรบ้าง

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทที่ ๘ การจัดตั้งกลุ่ม

แนวความคิดและความสำคัญของกลุ่มในงานพัฒนาชุมชน

กระบวนการจัดตั้งกลุ่มในงานพัฒนาชุมชน

หลักการทำงานกับกลุ่มและบทบาทนักพัฒนาในการทำงานกับกลุ่ม

การรวมกลุ่มและการพัฒนากลุ่ม

กลุ่มในงานพัฒนาชุมชน

ผู้นำท้องถิ่นกับการพัฒนาผู้นำ

จุดประสงค์

หลังจากได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาควรจะต้องกระทำในสิ่ง

ต่อไปนี้ได้

๑. สามารถอธิบายแนวความคิดและความสำคัญของกลุ่มในงานพัฒนาชุมชนได้
๒. สามารถลำดับขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่มในงานพัฒนาชุมชนได้
๓. สามารถอธิบายหลักการทำงานกับกลุ่มที่สำคัญและบทบาทของนักพัฒนา
ในการทำงานกับกลุ่มได้
๔. สามารถระบุชื่อกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนได้
๕. สามารถอธิบายขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่ม การเคลื่อนไหวกกลุ่ม และการเจริญเติบโตของกลุ่มได้
๖. สามารถอธิบายความหมายและความสำคัญของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่องาน
พัฒนาชุมชนได้
๗. สามารถอธิบายขั้นตอนในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในงานพัฒนาชุมชนได้
๘. สามารถวางโครงการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นได้

การจัดตั้งกลุ่ม

แนวความคิดและความสำคัญของกลุ่มในงานพัฒนาชุมชน

งานพัฒนาชุมชนเป็นงานแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในชนบท โดยนักพัฒนาจะต้องทำงานผ่านกลุ่มคน การทำงานกับกลุ่มเป็นวิชาที่กว้างขวางและสลับซับซ้อน มีนักวิชาการเขียนตำราคำนับมากมาย แต่ยังไม่มิตำราเล่มใดเป็นคู่มืออย่างสมบูรณ์แบบใด เพราะพฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มักจะมีสิ่งใหม่ๆ มาให้ คึกเสมอ ซึ่งย่อมจะแสดงถึงความสำคัญของการทำงานกับกลุ่ม หรือการจัดตั้งกลุ่ม นักพัฒนาจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีความรู้และความชำนาญในเรื่องธรรมชาติ และขบวนการของกลุ่ม เพื่อให้นักพัฒนาจะได้ใช้เป็นอุปกรณ์อย่างสำคัญในการทำงาน

การทำงานกับกลุ่ม ครอบคลุมถึงการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี มนุษย์สัมพันธ์กับพลังกลุ่ม ขบวนการของกลุ่ม นักพัฒนาต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเองว่า สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ และพัฒนาเพิ่มเติมได้ และเชื่อว่า การเรียนรู้นั้นไม่มีการจบสิ้น โดยสามารถเรียนจากคนอื่นได้ ลักษณะแบบนี้ทำงานกับกลุ่มได้

การทำงานกับกลุ่ม หรือการจัดตั้งกลุ่มมีอยู่แล้วในชุมชนโดยผู้นำชุมชน ถ้านักพัฒนาสร้างจุดเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ ให้ประสานสัมพันธ์ การพัฒนาจะได้ผลเร็วมาก กลุ่มมีความสำคัญต่องานพัฒนาชุมชนมาก ซึ่งใช้เป็นที่ร่วมกันคิด วางแผน ตัดสินใจ และปฏิบัติเกี่ยวกับนวัตกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม การรวมกันทำงานเป็นกลุ่มมีประโยชน์ และพลังมาก ดังนั้นนักพัฒนาควรจะได้รู้เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่ม

กระบวนการจัดตั้งกลุ่มในงานพัฒนาชุมชน

วิธีการรวมกลุ่มไม่ใช่ของง่าย แต่ก็สามารถทำได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้ • คือ

๑. สำรวจความต้องการและปัญหาของชาวบ้าน จะทำให้ทราบความต้องการของชาวบ้าน
๒. ประชาสัมพันธ์ความต้องการปัญหาเพื่อหยั่งความคิดสร้างความสนใจ การประชาสัมพันธ์ควรรู้ผู้นำชุมชน เพราะมีอิทธิพลเหนือความเชื่อความศรัทธาต่อชาวบ้าน
๓. ประชุม เรียกประชุมผู้สนใจที่จะรวมกลุ่ม

สาเหตุที่ก่อให้เกิดบุคคลรวมกลุ่มกัน

การทำให้บุคคลมารวมกลุ่มกัน อาจทำได้ดังนี้ คือ

๑. กลุ่มเป็นสื่อช่วยให้บุคคลบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตน
๒. กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการอยู่มีลักษณะเป็นที่น่าสนใจให้คนเข้าร่วมกลุ่ม

หลักการทำงานกับกลุ่ม

เมื่อมีการรวมกลุ่มแล้ว กลุ่มจะต้องดำเนินการไปตามเป้าหมาย นักพัฒนาต้องทำงานกับกลุ่ม ดังนั้นนักพัฒนาจะต้องมีหลักการในการทำงานกับกลุ่ม ดังนี้คือ

๑. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของชาวบ้าน

กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน ๒๕๑๒ คู่มือและประมวลการสอนสำหรับ

วิทยากร เล่ม ๑ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น หน้า ๗

๒. ยอมรับชาวบ้านและกลุ่มของชาวบ้านในฐานะที่เป็นตัวของเขาเอง
๓. นักพัฒนาจะต้องสร้างความรู้สึกร่วมกับชาวบ้านหรือกลุ่มของชาวบ้าน
๔. นักพัฒนาต้องยอมรับว่า พฤติกรรมของชาวบ้านที่แสดงออกมามี

ความหมาย

๕. นักพัฒนาต้องเข้าใจพฤติกรรมของชาวบ้าน
๖. นักพัฒนาจะต้องยอมรับบทบาทของผู้มีอำนาจเหนือชาวบ้าน
๗. นักพัฒนาต้องใช้อำนาจในหน้าที่ของตน โดยไม่วิจารณ์ชาวบ้าน

คำหัตถิ์เขียน คือ โทษชาวบ้าน

๘. นักพัฒนาจะต้องสามารถยืดหยุ่นตามที่กลุ่มต้องการ
๙. นักพัฒนาจะต้องสนับสนุนให้ชาวบ้านหรือกลุ่มตัดสินใจปัญหาหรือ

ทำกิจกรรมเอง

๑๐. นักพัฒนาจะต้องสนับสนุน ชาวบ้านหรือกลุ่มมองเห็นปัญหาที่เขาเผชิญอยู่
๑๑. นักพัฒนาต้องสามารถมองเห็นความต้องการ ความสนใจของกลุ่มที่รับผิดชอบและกลุ่มทั่วไป
๑๒. นักพัฒนาต้องมีความสามารถในการเป็นตัวแทนของหน่วยงานของตัวเองเมื่อเข้าร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ
๑๓. นักพัฒนาต้องเข้าใจและยอมรับความมุ่งหมายหน้าที่ของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ว่ามีขอบเขตหน้าที่แค่ไหนอย่างไร

บทบาทของนักพัฒนาในการทำงานกับกลุ่ม

กลุ่มประกอบด้วยคนซึ่งมีลักษณะปัจเจกบุคคล กลุ่มจึงมีลักษณะคล้ายกับคนซึ่งมีชีวิตและบุคลิกพิเศษของกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกของกลุ่มนั่นเอง กลุ่มหลาย ๆ กลุ่มก็คล้าย ๆ กับคนหลาย ๆ คน คือไม่เหมือนกัน เพราะแต่ละกลุ่มมีประสบการณ์

ไม่เหมือนกัน การทำงานกับกลุ่มให้ไค้ผลจึงเป็นเรื่องไม่่ง่าย แต่ก็มีหลักการบางประการ ให้เรายึดเป็นแนวทางในการทำงานกับกลุ่ม^๒ คือ

๑. สร้างความสัมพันธ์ฉันมิตร นักพัฒนามิได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม แต่เป็นที่ปรึกษาจำเป็นที่จะต้องได้รับความเชื่อมั่น ความศรัทธา และการยอมรับของกลุ่มว่าจะสามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้ การจะได้ความศรัทธา นักพัฒนาต้องแสดงให้เขาเห็นว่ามาในฐานะเพื่อนร่วมงาน ไม่ใช่ผู้บังคับบัญชา ไม่ใช่ผู้สั่งการ นักพัฒนาต้องสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มไว้ จะต้องมีลักษณะเป็นนักประชาธิปไตย ไม่เหยียดหยามคน เห็นความสำคัญของคนเท่าเทียมกัน

การสร้างความสัมพันธ์ฉันมิตรในทางพุทธศาสนาได้กำหนดกรรมที่มีประโยชน์ สร้างความรัก ความนับถือ ความไว้วางใจ ความศรัทธาระหว่างบุคคล เป็นอย่างคื หลักกรรม ชัยนั้นได้แก่ สังคหวัตถุ คือ ทาน ปิยะวาจา สมานัตตคา และอัศถจริยา และพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

๒. ให้กลุ่มใช้ความคิดริเริ่ม นักพัฒนาต้องพยายามทุกอย่างให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกิจกรรมของกลุ่ม ความคิดริเริ่มของสมาชิกย่อมตรงกับความต้องการอย่างแท้จริงของเขา

๓. มอบความรับผิดชอบให้แก่กลุ่ม กลุ่มจะพัฒนาและช่วยตัวเองได้ ทุกคนในกลุ่มต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างจริงจัง และมอบให้เป็นงานของกลุ่ม กลุ่มจะทำสำเร็จหรือล้มเหลว จะไม่เป็นปัญหาของนักพัฒนา ถ้ากลุ่มทำสำเร็จเกียรติยศก็เป็นของกลุ่ม ความล้มเหลวก็เป็นปัญหาของกลุ่ม

^๒

๔. ทำงานกับทุกกลุ่มในชุมชน ในหมู่บ้าน คำปลี่ยนมีกลุ่มย่อยมาก ผลประโยชน์ไม่ตรงกัน วัตถุประสงค์ต่างกัน ชักแย้งกันอย่างรุนแรง นักพัฒนาต้องทำงานกับทุกกลุ่มและวางตัวเป็นกลาง เพื่อไม่ให้เกิดความลำเอียงและความร่วมมือ

๕. ต้องให้ประชาชนเห็นชอบด้วยในการเปลี่ยนแปลง ถ้าไม่เป็นภัยต่อเขา กิจกรรมที่จะทำในหมู่บ้านตำบล เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ต้องให้ชาวบ้านเห็นชอบและตัดสินใจทำ ไม่ใช่ให้นักพัฒนา ถ้าเขาตัดสินใจเขาจะทำ

การรวมกลุ่มและการพัฒนา

การรวมกลุ่มเป็นหัวใจสำคัญในงานพัฒนาชุมชน เพราะนักพัฒนาจะต้องออกไปทำงานกับกลุ่ม เทคนิคในการรวมกลุ่มเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และต้องอาศัยขั้นตอนที่เหมาะสม ซึ่งก็คือขั้นตอนกิจกรรมการพัฒนาชุมชน นายพัฒนาบุญยรัตพันธุ์^๓ ได้เสนอหลักในการรวมกลุ่มเป็น ๓ ขั้น ๔ ตอน คือ

ขั้นที่ ๑ ว่าด้วยการจัดตั้งกลุ่ม

ตอนที่ ๑ ว่าด้วยผู้นำกลุ่ม

- นักพัฒนาต้องสามารถค้นหาผู้นำกลุ่มธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผู้นำที่แท้จริง

- ผู้นำ กลุ่มธรรมชาติขั้นพื้นฐานมี ๗ ประเภท คือ ผู้นำทางด้านการเมือง ค้านป้องกันค้านการศึกษา ค้านอนามัย ค้านช่าง ค้านเยาวชนและค้านเศรษฐกิจ

^๓ พันธ์ บุญยรัตพันธุ์ ๒๕๑๗ การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

- กลุ่มประเภทต่าง ๆ ค้นหาให้ได้ผู้นำค่านั้น ผู้นำกลุ่มเลี้ยงไก่
ผู้นำกลุ่มสตรี

ตอนที่ ๒ ว่าด้วยความต้องการร่วม

- กลุ่มจะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกกลุ่มมีความต้องการหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน
- สสำรวจความต้องการของแต่ละบุคคลก่อนรวมกลุ่ม
- คนที่มีความต้องการและสนใจร่วมกัน ก็มาร่วมกันเป็นกลุ่ม

ตอนที่ ๓ ว่าด้วยความสมัครใจจริง

- สมาชิกต้องเต็มใจและสมัครใจที่จะร่วม ไม่ใช่เพราะถูกบังคับ หรือ
เพราะอามิสสินจ้างหรือ สิ่งของแลกเปลี่ยน
- สมาชิกต้องซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อกลุ่ม
- นักพัฒนาต้องกระตุ้น ยั่วยุให้เกิดความสมัครใจ

ตอนที่ ๔ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึงกัน

- สมาชิกที่มารวมกลุ่มกันจะต้องมีการศึกษา ความรู้ประสบการณ์
วัฒนธรรม ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม คล้ายคลึงกัน

ตอนที่ ๕ ว่าด้วยมีวัยใกล้เคียงกัน

- วัยแบ่งได้เป็น ๕ วัย คือ วัยเด็กอ่อน (๐ - ๗) วัยเด็ก (๘ - ๑๐)
วัยเยาวชน (๑๑ - ๒๕) วัยครองเรือน (๒๖ - ๖๐) วัยศรีเรือน (๖๐ ขึ้นไป)
- คนในวัยใกล้เคียงกัน ย่อมมีความคิดเห็น ความสนใจ ความสามารถ
ความต้องการใกล้เคียงกันสนทนากันรู้เรื่อง

ตอนที่ ๖ ว่าด้วยเพศเดียวกัน

- ในบางกรณี บางท้องถิ่น หรือบางกิจกรรมจะต้องแยกเพศตั้งกลุ่ม
- กลุ่มบางอย่างก็รวมกันได้ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มนันทนาการ
- นักบวชจะรวมฆราวาสไม่ได้ เว้นแต่กิจกรรมทางศาสนา

ตอนที่ ๗ ว่าด้วยความสัมพันธ์ต่อกันไม่ขัดแย้ง

÷ กลุ่มจะอยู่ได้เพราะความไม่ขัดแย้งกันของสมาชิก ความแตกแยกทำให้

กลุ่มวุ่นวาย สลายตัวภายหลัง

- ดูประวัติสมาชิกที่เคยขัดแย้งกัน ไม่ควรให้มารวมกลุ่มเดียวกัน
- ถ้าหากมีการขัดแย้งกันจะต้องหาทางประนีประนอม

ตอนที่ ๘ ว่าด้วยสถานการณืบีบคั้น

สถานการณ์ทำให้คนรวมตัวกันเพื่อความอยู่รอด เพื่อผลประโยชน์และเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้กล่าวโดยสรุปในขั้นที่ ๑ ว่าด้วยการจัดตั้งกลุ่มนี้ มีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ส่วนคือ

- ๑) ผู้นำ (ตอนที่ ๑)
- ๒) สมาชิก (ตอนที่ ๒ - ๗)
- ๓) สถานการณ์ (ตอนที่ ๘)

เมื่อเกิดกลุ่มแล้วก็ต้องหาทางยึดเหนี่ยวกลุ่มไว้ไม่ให้สลายตัว เช่น

๑. กลุ่มต้องมีสัญลักษณ์ อาจจะเป็นตรา เครื่องหมาย หรือสี
๒. กลุ่มต้องการความก้าวหน้า ต้องมีกิจกรรม มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ
๓. มีสิ่งยึดเหนี่ยวกลุ่ม เช่น การสร้างอุดมการณ์ คำขวัญของกลุ่ม เพลง

ประจำกลุ่ม

๔. คำร้ง "ประโยชน์ร่วม" ของกลุ่มไว้

๕. เมื่อสถานการณ์หนึ่งคลี่คลายลง ก็ควรรื้อมีสถานการณ์ใหม่ขึ้นมา

เช่น การไปศึกษานอกสถานที่ การเชิญแขกมาเยี่ยมกลุ่ม

ขั้นที่ ๒ ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่ม

ตอนที่ ๑ ว่าด้วยการส่งเสริมการประชุม

- การ พบ กันทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีความใกล้ชิดกัน

- การ พบ กันทำให้กลุ่มบรรลุจุดหมาย

ตอนที่ ๒ ว่าด้วยการส่งเสริมแนวความคิดยกระดับจิตใจ

เมื่อ พบ กัน นักพัฒนาต้องพยายามกระตุ้นหรือหาวิธีการอะไรก็ได้แล้วแต่

เพื่อส่งเสริมแนวความคิดและยกระดับจิตใจของกลุ่ม

ตอนที่ ๓ ว่าด้วยการส่งเสริมการมีระเบียบวินัย

- สมาชิกต่างจิตต่างใจ จะต้องมีการมีระเบียบให้ประพฤติปฏิบัติ

- กลุ่มต้องมีกฎเกณฑ์ มีข้อบังคับ เพื่อให้งานของกลุ่มเป็นไปด้วยความ

ความราบรื่น

- กลุ่มที่คิดและประสบผลสำเร็จ ต้องมีวินัย เช่น พรรคการเมือง

ตอนที่ ๔ ว่าด้วยส่งเสริมสัมพันธ์ภาพบุคคล

ส่งเสริมความกลมเกลียวแน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และบุคคลที่

เกี่ยวข้องกับสมาชิกของกลุ่ม

ตอนที่ ๕ ว่าด้วยการส่งเสริมกิจกรรม

ต้องพยายามจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อสมาชิกอยู่เสมอ

ตอนที่ ๖ ว่าด้วยการส่งเสริมวิชาการ

- วิชาการเป็นมูลฐานของการปฏิบัติ
- วิชาการจะช่วยพัฒนาบุคคลให้มีความคล้อยคลึงและใกล้เคียงกันขึ้นในระคับสติปัญญาและจิตใจ
- จักให้มีการฝึกอบรม ทั้งในระบบและนอกระบบ

ตอนที่ ๗ ว่าด้วยการส่งเสริมผลประโยชน์

- แสวงหาผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม
- ชี้ให้สมาชิกเห็นว่า การรวมกลุ่มทำให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์ด้วย
- ให้รู้จัก อดระคับ ความพึงพอใจ รู้จักอดเบียดว้าวักินหวาน

ตอนที่ ๘ ว่าด้วยการส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งสถานภาพผูกพัน

พยายามให้ทุกคนได้มีบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม

สรุปแล้วในชั้นที่ ๒ ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่มนั้น มีองค์ประกอบ

ใหญ่ ๓ ส่วน คือ

- ๑) ระเบียบวินัย (ตอนที่ ๓)
- ๒) ผลประโยชน์ร่วม (ตอนที่ ๗)
- ๓) กิจกรรมต่าง ๆ (ตอนที่ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๘)

ชั้นตอนที่ ๓ ว่าด้วยความสำเร็จเติบโตของกลุ่ม

การเจริญเติบโตของกลุ่ม มีความหมาย ดังนี้

- ๑) สมาชิกของกลุ่มเพิ่มจำนวนขึ้น เมื่อกลุ่มดำรงอยู่อย่างถาวร มีกิจกรรมเคลื่อนไหวอยู่เรื่อย ๆ คนอื่นเห็นประโยชน์เห็นก็ช่วยก็สมัครเป็นสมาชิกเพิ่ม

๒) เกิดกลุ่มใหม่ ๆ ต่อเนื่องกัน และสัมพันธ์กับกลุ่มที่มีอยู่เดิมทุกชั้นทุกโซนนี้
กำลังกัน

ตอนที่ ๑ ว่าด้วยสหพันธ์รวมกลุ่ม

ทำให้กลุ่มเล็ก ๆ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นที่ ๑ และมีพลังเคลื่อนไหวแล้วใน
ชั้นที่ ๒ ได้เข้ามารวมกัน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเลี้ยงไก่ แต่ละกลุ่มได้เคลื่อนไหวในการจัด
กิจกรรมของกลุ่ม

ตอนที่ ๒ ว่าด้วยสร้างหน่วยนำร่วม

นำเอาตัวแทน หรือผู้นำแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็น "หน่วยนำร่วม" ขึ้น เพื่อ
ประสานผลประโยชน์ของกลุ่ม

ตอนที่ ๓ ว่าด้วยสร้างผลประโยชน์ร่วม

- ช่วยให้กลุ่มเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกัน เกาะติดกันมีผลประโยชน์
รวมกัน

- ให้กลุ่มต่าง ๆ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ตอนที่ ๔ ว่าด้วยกิจกรรมพึ่งพา

หน่วยนำร่วมเป็นตัวกลางช่วยให้กิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ มีความเกี่ยวพัน
พึ่งพากัน เช่น กลุ่มทำน้ามีคหมี ต้องพึ่งพากลุ่มเลี้ยงไหม กลุ่มปลูกหม่อน

ตอนที่ ๕ ว่าด้วยสนธิวิชาการ

มีการแลกเปลี่ยน ความรู้ ทักษะ ซึ่งกันและกัน กลุ่มต่าง ๆ อาจช่วย
สอนซึ่งกันและกัน

ตอนที่ ๖ ว่าด้วยสร้างพลังร่วมในการดำเนินงานร่วม

มีการร่วมทุน ร่วมวิชาการ ร่วมการจัดการ ร่วมกำลังคน ร่วมกำลัง
พลัง เพื่อให้อำนาจประกอบกิจการที่ใหม่ ๆ หรือที่ใหญ่ขึ้นกว่าเดิมได้ เพราะมีทุนและ
คนเพิ่มขึ้น และทำให้ความคิดดีขึ้นด้วย

ตอนที่ ๗ ว่าด้วยลดความสิ้นเปลืองร่วม

ได้แก่การลดความสิ้นเปลืองแรงงาน วัสดุต่าง ๆ รวมทั้งด้านการบริหาร
และบริการ ทำให้ประสิทธิภาพของกลุ่มสูงขึ้น

ตอนที่ ๘ สร้างพลังต่อรอง

เมื่อรวมกันได้อำนาจการต่อรองที่สูง เช่น การต่อรองราคา การต่อรอง
กับธนาคาร เป็นต้น

กระบวนการทำงานกลุ่ม

การทำงานกลุ่ม มีกระบวนการ และลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ตั้งจุดมุ่งหมายร่วมกัน
- ๒) การอภิปรายร่วมกัน
- ๓) การตัดสินใจร่วมกัน
- ๔) การดำเนินการร่วมกัน
- ๕) การประเมินผลร่วมกัน
- ๖) เกิดจุดมุ่งหมายใหม่ ในการดำเนินงานครั้งต่อไป

สมาชิกแบบต่าง ๆ ของกลุ่ม

ในกระบวนการทำงานของกลุ่มนั้น ทำให้สามารถจำแนกสมาชิกของกลุ่ม
ออกได้ ๒ แบบใหญ่ ๆ คือ

๑. สมาชิกที่ให้ประโยชน์แก่กลุ่มบทบาทของสมาชิกเหล่านี้จะแสดงออก ดังนี้

๑.๑ ผู้ริเริ่ม	๑.๒ ผู้นำทาง
๑.๓ ผู้อำนวยการความสะดวก	๑.๔ ผู้ให้กำลังใจ
๑.๕ ผู้ประสานงาน	๑.๖ ผู้สรุปผล
๑.๗ ผู้แสวงหาข้อเท็จจริง	๑.๘ ผู้ประเมินประนอม
๑.๘ ผู้ให้ข้อเท็จจริง	๑.๑๐ ผู้จัดการ
๑.๑๑ โฆษก	๑.๑๒ ผู้บันทึก
๑.๑๓ ผู้ประเมินผล	๑.๑๔ ผู้สังเกตการณ์
๑.๑๕ ผู้อาวุโส	

๒. สมาชิกที่มีลักษณะค่อนข้างไปทางลบ สมาชิกประเภทนี้จะมีลักษณะถือตนเองเป็น
ศูนย์กลางมากกว่าแบบแรก บทบาทของสมาชิกเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปของ

๒.๑ ผู้ก้าวร้าว	๒.๒ ผู้ชักคอ
๒.๓ ผู้ขมขู่	๒.๔ ผู้ชอบขุดคุ้ยเรื่องจุกจิกหมุมหมิม
๒.๕ ผู้ต้องการยกย่อง	๒.๖ ผู้ผูกขาด
๒.๗ ผู้เรียกร้องความสนใจ	๒.๘ ผู้ถอนตัวและหลีกเลี่ยง

การทำงานกับกลุ่มเป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน แต่ผลงานการพัฒนาที่
ผ่านมามักจะพบเสมอว่ากลุ่มมักจะสลายตัวเสียก่อน ซึ่งสาเหตุใหญ่นั้นอยู่ที่ผู้ปฏิบัติหรือนักพัฒนาทั้งหลายมิได้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้เต็มสติปัญญา ความรู้ ความสามารถของตนที่มีอยู่ ฉะนั้นการรวมกลุ่มและการพัฒนากลุ่มจะประสบผลสำเร็จได้ก็ยิ่งขึ้น ย่อมต้องอาศัย

นักพัฒนาที่อุทิศตนเองในงานพัฒนาชุมชนที่มีคุณลักษณะความตั้งใจจริงและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังเป็นสิ่งสำคัญ

กลุ่มในงานพัฒนาชุมชน

การที่บุคคลเป็นส่วนหนึ่งของ "กลุ่ม" นั้น เป็นเรื่องหลักเลียงไม่ได้ในธรรมชาติของมนุษย์ ไม่มีใครเกิดมาแล้วไม่มีกลุ่มอยู่ อย่างน้อยที่สุดก็มีครอบครัว พ่อแม่ ญาติพี่น้องที่เราอาศัยอยู่ และทำงานอยู่กับกลุ่มตลอดเวลา การเป็นสมาชิกกลุ่มจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อสุขภาพจิต การพัฒนาบุคลิกภาพของคน การเป็นสมาชิกกลุ่มย่อมส่งเสริมและยืนยันในความเป็นคนของเรา ทั้งนี้เพราะโอกาสที่เราจะได้รับความพึงพอใจทางด้านความต้องการ ความสำเร็จ ความมั่นคงในชีวิต และการยอมรับจากเพื่อนฝูงนั้น มาจากชีวิต "กลุ่ม" ทั้งสิ้น กลุ่มจึงเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การทำงานทั้งหลาย

การทำงานกับกลุ่มในงานพัฒนาชุมชน เราจะได้รับประโยชน์ประการแรก คือ เรามุ่งจะเปลี่ยนทัศนคติของ ชาวบ้าน และให้ชาวบ้านยอมรับ นวัตกรรมทาง เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นต้องติดต่อกับหรือดำเนินงานผ่าน "กลุ่ม" ที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อจะได้มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของเขา กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนไม่ว่า กลุ่มรูปนัย หรืออรูปนัย เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการวัด คณะกรรมการ การศึกษาของโรงเรียน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสตรีเด็กและเยาวชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มในชุมชนที่มีพลัง ความสามารถอยู่แล้ว ผู้นำในกลุ่มเหล่านี้จะเป็นผู้นำของชุมชนไปทั่ว นักพัฒนาจะต้องใช้พลังกลุ่มที่กล่าวมาให้มีประสิทธิภาพ

การทำงานกับกลุ่มที่มีอยู่แล้วในชุมชนจึงเป็นการทำงานกับผู้นำชุมชน และ
เริ่มงานจากจุดความต้องการและความสนใจของชาวบ้าน ถ้าหากนักพัฒนาสร้างจุด
เชื่อมโยงของกลุ่มต่าง ๆ ให้ความสัมพันธ์ และประสานงานอย่างใกล้ชิดแล้ว การพัฒนา
จะไต่ผลรวดเร็วมาก เพราะเท่ากับว่านักพัฒนาทำงานกับส่วนรวมของสังคมทั้งหมดของ
ชุมชน

แต่โดยมาก กลุ่มต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน ความสนใจแตก
ต่างกัน นักพัฒนาจะต้องเป็นกลางในเรื่องที่กลุ่มขัดแย้งกัน

กลุ่มมีประโยชน์ต่องานพัฒนาชุมชนที่ไว้ใช้เป็นที่อภิปรายปัญหา เกี่ยวกับ
นวัตกรรมต่าง ๆ หากความเห็นและทัศนใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ การรวมกันทำงานเป็น
กลุ่มนั้นมีประโยชน์และพลังมาก มีอำนาจบางอย่างที่เราไม่สามารถที่ควบคุมได้อย่างเอกเทศ
แต่ถ้ารวมเป็น "กลุ่ม" แล้วอาจทำได้ เช่น อำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้ ใน
การซื้อขายสินค้าราคายุติธรรม เป็นต้น

ผู้นำท้องถิ่นกับการพัฒนาผู้นำ

ผู้นำท้องถิ่น คือบุคคลที่มีบุคลิกภาพเด่น ประกอบกับมีคุณลักษณะและ
ความสามารถเป็นพิเศษ ซึ่งคนในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ ให้ความเคารพนับถือและ
เชื่อถือ

ถ้าหากจะมองในแง่กลุ่มสัมพันธ์ (Group dynamics) ผู้นำคือ
ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องใด เรื่องหนึ่งอันเป็นที่ต้องการในการดำเนินงานของกลุ่ม และ
สามารถใช้ความรู้นั้นช่วยให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

สำหรับในงานพัฒนาชุมชน ผู้นำหมายถึงผู้นำกลุ่ม ซึ่งต้องมีองค์ประกอบ

๓ อย่างครบถ้วนคือ

๑. ผู้ที่มีความรู้
  ๒. จะต้องอยู่ในสถานการณ์ ที่จะใช้ความรู้นั้นด้วย
  ๓. ช่วยให้อำนาจได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กลุ่มต้องการ
- ในหมู่บ้านทุกหมู่บ้านจะมีผู้นำอยู่ ๒ ประเภท คือ
๑. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal leader) ซึ่งได้แก่บุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ยอมรับว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ หรือรู้หลาย ๆ ด้าน ชาวบ้านจะทำอะไรมักจะไปขอคำแนะนำปรึกษา เช่น ผู้ที่มั่งคั่ง ผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้วมีความรู้ทางธรรมะก็ ผู้มีความรู้ความชำนาญพิเศษ เช่น หมอแผนโบราณ เป็นต้น ผู้นำเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อชาวบ้านมาก และเป็นผู้สนับสนุนให้การดำเนินงานของผู้นำแบบเป็นทางการดำเนินไปด้วยดี
- ในงานพัฒนาชุมชน เคยมีผู้แบ่งประเภทผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เป็น ๗ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ^๔
๑. ผู้นำทางการเมือง
  ๒. ผู้นำทางการป้องกัน
  ๓. ผู้นำทางการศึกษา
  ๔. ผู้นำทางอนามัย
  ๕. ผู้นำทางช่าง
  ๖. ผู้นำทางเยาวชน
  ๗. ผู้นำทางเศรษฐกิจ

๒. ผู้นำแบบทางการ (Formal leader) เป็นผู้นำที่มีตำแหน่งฐานะความรับผิดชอบโดยได้รับการคัดเลือก หรือเลือกตั้งจากชาวบ้าน ให้ทำหน้าที่บริหารงานของหมู่บ้านตำบลแทนตนและประชาชน. ๓. ในฐานะทางการเป็นผู้นำที่มีตำแหน่ง

^๔ คีเรก ก้อนกลีบ ๒๕๒๕ คู่มือสอบบรรจุและเลื่อนระดับวิชาเฉพาะพัฒนาชุมชน

อำนาจหน้าที่ของทางราชการคำจนอยู่ ซึ่งถ้าหากว่าบุคคลมีคุณสมบัติครบถ้วนตามความ-
ต้องการอาจได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งหลาย ๆ ตำแหน่งในเวลาเดียวกันก็ได้

ลักษณะตำแหน่งของผู้นำซึ่งมีอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล แบ่งได้เป็น ๒
พวกใหญ่ ๆ คือ

- ๑) ตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แะ ยี่ประจำตำบล ฯลฯ เป็นต้น
- ๒) คณะกรรมการต่าง ๆ ขององค์การชุมชน เช่น คณะกรรมการ
หมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล ตลอดจนข้าราชการประเภทต่าง ๆ รวมทั้ง
พัฒนากร เป็นต้น

ในงานพัฒนาชุมชนนั้น ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งทั้งผู้นำแบบ
ไม่เป็นทางการและผู้นำทางการซึ่งนับว่ามีความสำคัญยิ่งทั้งระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล
เพราะเป็นผู้ที่มีลักษณะหลายประการที่จะเป็นประโยชน์แก่อุดมงานในระยะแรก ๆ และ
ระยะต่อไป เป็นต้นว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นคนที่มีความรู้ประสบการณ์มากกว่าผู้อื่น เป็น
คนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็มักมีคนเอาอย่างและทำตาม เป็นที่พึ่งของ
คนอื่นเมื่อคราวมีปัญหาทุกข์ ความสำคัญและบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มุ่งพัฒนาชุมชน
อาจจะสรุปให้เห็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. ผู้นำจะเป็นองค์กรจัดตั้ง เพื่อเป็นหน่วยนำในการพัฒนานักพัฒนาจึง
เริ่มงานพัฒนาจากการเสาะแสวงหาผู้นำพัฒนาผู้นำและทำงานร่วมกับผู้นำ

๒. เนื่องจากเจ้าถิ่น ที่มีหน้าที่จำกัด โดยเฉพาะผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
(Change agent) ไม่สามารถติดต่อกับประชาชนได้ทั่วถึง จึงต้องยึดหลักการ
ทำงานร่วมกับผู้นำ

๓. ผู้นำท้องถิ่นจะเป็นตัวเชื่อม หรือสะพาน (Link) ระหว่างชาวบ้าน
กับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักพัฒนา

๔. ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ชักนำความช่วยเหลือมาสู่ชุมชน สร้างสรรค์และบำรุงรักษาบรรยากาศแห่งการทำงานพัฒนาชุมชน

๕. ผู้นำท้องถิ่นเป็นคนทำงานมีความรู้ ประสบการณ์สูง สามารถเข้าใจและยอมรับความคิดใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยีที่ค่อนข้างก้าวหน้าอื่น ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนา

ขั้นตอนในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น

ขั้นที่ ๑ การค้นหาผู้นำท้องถิ่น เป็นกระบวนการในการค้นหาบุคคลที่มีความสามารถและทัศนคติที่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่ง

ขั้นที่ ๒ วิธีการเลือกผู้นำ เป็นขั้นตอนในการศึกษาถึงภูมิหลังของผู้ที่มีคุณสมบัติของผู้นำขั้นที่หนึ่ง และพยายามชักชวนให้เขายอมรับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งนั้น

ขั้นที่ ๓ การปรຽมนิเทศผู้นำ เมื่อได้รับการเลือกแล้ว ผู้นำ ควรจะได้รับการปรຽมนิเทศให้รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะผู้นำ

ขั้นที่ ๔ การฝึกอบรมผู้นำ เป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็น ในการพัฒนาผู้นำ โดยการที่จะเร่งเร้าและสนับสนุนความตั้งใจของผู้นำ ให้พยายามเพิ่มพูนความรู้ของตนและสร้างสรรค์ทัศนคติของตน เพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ ให้ดีขึ้น

ขั้นที่ ๕ ปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้นำได้มีโอกาสที่จะใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมาย

ขั้นที่ ๖ การให้ความคิดความชอบแก่ผู้นำ ที่ปฏิบัติหน้าที่ดีและเด่น ซึ่งจะได้รับการยอมรับและได้รับรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจในการทำงาน

ขั้นที่ ๗ การประเมินผลผู้นำ เมื่อผู้นำ ได้ปฏิบัติหน้าที่มาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงควรจะได้รับ การประเมินผลว่าปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมเพียงไร และควรปรับปรุงอย่างไรหรือไม่

การค้นหานำท้องถิ่น

เป็นวิธีการที่จะต้องอาศัยหลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เข้าช่วยไม่ใช่จะออกไปถามคนในชุมชนนั้น ว่าใครเป็นผู้นำท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลซึ่งไม่ถูกต้องแน่นอน วิธีค้นหานำ มี ๕ วิธีการดังนี้คือ^๕

๑. ใช้วิธีสังเกต โดยพิจารณาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาตัดสินปัญหาในหมู่บ้านก็จะสังเกตเห็นความเป็นผู้นำได้
๒. ศึกษาจากเอกสารหรือบันทึก บันทึกการประชุมของกรรมการหมู่บ้าน กรรมการวัด และกรรมการต่าง ๆ ซึ่งเขียนไว้โดยละเอียดชัดเจน
๓. ดูจากบุคคลที่มีตำแหน่งสำคัญ ๆ ในสถาบันของหมู่บ้าน หรือของราชการหรือกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
๔. ใช้วิธีสอบถามพูดคุยเพื่อค้นหาตัวผู้นำ ในหมู่บ้านนั้น ๆ จากชาวบ้าน
๕. ใช้วิธีสอบถามพูดคุยเพื่อค้นหาตัวผู้นำ ในหมู่บ้านนั้น ๆ จากผู้รู้

การฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่กระตุ้นและสนับสนุนผู้นำให้มีความรู้พัฒนาทัศนคติและทักษะของเขาเพื่อให้สามารถทำงานในตำแหน่งหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

วัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมผู้นำมี ๓ ประการคือ

๑. ช่วยให้ผู้นำท้องถิ่นได้เพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นในการทำงาน
๒. ทำให้ผู้นำ มีความรู้สึกมั่นใจตัวเองและเต็มใจที่จะทำงานและรับผิดชอบงานใหญ่ ๆ

---

^๕ ดิเรก กั่นกลีบ เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๕๘

๓. เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นำ ได้พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง

ขั้นตอนในการฝึกอบรมผู้นำ

๑. ฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงาน หมายถึงการฝึกอบรมผู้นำ ที่ได้มีการแต่งตั้งใหม่ เพื่อให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนก่อนลงมือทำงาน

๒. การให้การสนับสนุนในการทำงาน หมายถึงการให้คำแนะนำปรึกษาในการทำงานแก่ผู้นำ

๓. การบำรุงขวัญกำลังใจในการทำงาน ผู้นำต้องติดต่อกระยะเวลาที่ปฏิบัติงานย่อมมีความต้องการที่ปรึกษาหารือและเพิ่มพูนทักษะและความรู้ของตน ผู้นำเหล่านี้ต้องการที่จะเห็นผลการทำงานของตนว่าสามารถทำชุมชนพัฒนาได้มากน้อยแค่ไหน

๔. การฝึกอบรมทบทวน เมื่อผู้นำ ได้ปฏิบัติหน้าที่ไปไคระยะเวลาหนึ่งแล้ว ควรจะได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และร่วมกับคณะวิทยากร ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนอื่น ๆ เพื่อที่จะได้พิจารณาปัญหาอุปสรรค และผลงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว ในขณะที่เดียวกันก็จะได้เรียนรู้ถึงนโยบายความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาของการฝึกอบรมผู้นำ แบ่งเป็น ๓ ด้าน

๑. ความรู้ทั่วไป เพื่อช่วยให้ผู้นำมีทัศนคติเห็นกว้างขวางขึ้น

เนื้อหาสาระควรจะประกอบด้วย

๑.๑ ความเข้าใจในสภาพของชุมชน ความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนในชุมชน

๑.๒ ความรู้ความเข้าใจในงานพัฒนาชุมชน

๑.๓ รู้จักบทบาทของบุคคลและครอบครัวที่มีต่อชุมชน

๑.๔ รู้จักวัตถุประสงค์และโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่สำคัญ

- ๑.๕ รู้จักบริการและทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนของตน
- ๑.๖ เพิ่มพูนทักษะการปฏิบัติงานในรูปคณะกรรมการ
- ๑.๗ เสริมสร้างคุณลักษณะในการ เป็นผู้นำ
๒. ความรู้ขั้นต้นในค่านวิชาการศึกษา เพื่อให้ผู้นำ ได้มีความรู้เบื้องต้น
ในค่านวิชาการศึกษา อันจำเป็นแก่การปรับปรุงชีวิตในชุมชนของตน ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปตาม
แต่ละชุมชน เช่น

๒.๑ การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์

๒.๒ การสหกรณ์

๒.๓ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน

๒.๔ การอนามัยและสุขภาพ

๒.๕ คหกรรมศาสตร์

๒.๖ การวางแผนครอบครัว

๒.๗ กิจกรรมในค่านวัฒนธรรมและนันทนาการ

๒.๘ การปกครองท้องถิ่น

๓. ความชำนาญภาคปฏิบัติ เพื่อต้องการให้ผู้นำมีประสบการณ์และทักษะ
ในการทำงานแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะช่วยให้นำ มีทัศนคติในอันที่จะปฏิบัติงาน
อย่างมีประสิทธิภาพในชุมชนนั้น ที่ควรฝึกคือ

๓.๑ การทำงานกับกลุ่มคนในชุมชนแห่งนั้น ๆ

๓.๒ มีทักษะในการ ถ่ายทอดความคิดเห็นให้ผู้อื่นเข้าใจ

๓.๓ รวบรวมคนเป็นกลุ่มปฏิบัติงานหรือกรรมการต่าง ๆ

๓.๔ รู้จักการจัดการประชุมแต่งตั้งและ เสนอแนะให้เกิดความรู้แก่กรรมการ

๓.๕ รู้จักวิธีการทำโครงการ และการทำงานงบประมาณในการพัฒนา

๓.๖ รู้จักวิธีการแก้ไขปัญหของท้องถิ่น

กิจกรรมการ เรียนการสอน

๑. การบรรยาย
๒. การอภิปรายในหัวข้อ กลุ่มมีส่วนช่วยการพัฒนาชุมชนอย่างไร
๓. การวิจารณ์ การจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมผู้นำแห่งชาติของไทย
สมควรจัดตั้งหรือไม่ ศูนย์ที่ตั้งขึ้นจะส่งผลถึงการพัฒนากลุ่มท้องถิ่นอย่างไร

สื่อการเรียนการสอน

๑. เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชา ๒๒๘๒๖๐๘
๒. สไลด์ชุด การฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาในเขตชนบทพื้นที่ยากจน
จังหวัดสุโขทัยแต่ละวิทยุโลก
ชุด แผ่นดินทอง แนะนำงานพัฒนาหมู่บ้านในจังหวัดเลย ของนายอำเภอบงขาม
ลาภานันท์
แถบบันทึกภาพประกอบเสียง เรื่อง ยอดหญิงนักพัฒนา เสียงกู่จากครูใหญ่
ครูบ้านนอกเกาหลี
แผ่นโปร่งใส การรวมกลุ่มและการพัฒนากลุ่ม กระบวนการทำงานกับกลุ่ม
ประเภทของผู้นำกลุ่มในชุมชน ตารางการฝึกอบรมผู้นำ
๓. หนังสือ ตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

การวัดผลและการประเมินผล

๑. การซักถามหลังจากสิ้นสุดการบรรยาย
๒. การอภิปรายและวิจารณ์
๓. การทดสอบประจำบท

เอกสารอ้างอิง

กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน ๒๕๑๒ คู่มือและประมวลการสอนสำหรับวิทยากร

เล่ม ๑ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น

ศิริก ก้อนกลีบ ๒๕๒๕ คู่มือสอบบรรจุและเลื่อนระดับวิชาเฉพาะพัฒนาชุมชน

กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์

พจน์ บุญยรัตพันธ์ ๒๕๑๗ การสร้างพลังชุมชน โดยชวนการพัฒนาชุมชน

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

คำถามท้ายบท

๑. กลุ่มมีความสำคัญอย่างไรในการพัฒนาชุมชน ?
๒. กรมการพัฒนาชุมชนเสนอขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่มไว้อย่างไร ?
๓. ท่านมีหลักโดยทั่วไปในการทำงานกับกลุ่มอย่างไร ?
๔. พัฒนาการมีบทบาทในการทำงานกับกลุ่มอย่างไรบ้าง ?
๕. ขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่มมี ๘ ขั้นตอนอะไรบ้าง ?
๖. ขั้นตอนการเคลื่อนไหวกกลุ่มมี ๘ ขั้นตอน อะไรบ้าง ?
๗. ขั้นตอนการเจริญเติบโตของกลุ่มมี ๘ ขั้นตอน อะไรบ้าง ?
๘. ในชุมชนหนึ่ง ๆ จะประกบค้ำยกลุ่มต่าง ๆ อะไรบ้าง ?
๙. ผู้นำท้องถิ่นหมายถึงใคร ? มีความสำคัญต่องานพัฒนาชุมชนอย่างไรบ้าง ?
๑๐. ขั้นตอนการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นมีอย่างไร ?
๑๑. เนื้อหาการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นประกบค้ำยอะไรบ้าง ?
๑๒. โครงการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น ๕ วัน ให้ท่านระบุเนื้อหา กิจกรรม ลงตารางการฝึกอบรมให้ครบถ้วน

บทที่ ๕ การใช้พลังกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

ประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ข้อจำกัดของการพัฒนาชุมชน

แนวทางการพัฒนาชุมชน

ความเหนียวแน่นของกลุ่ม

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หรือพลังกลุ่ม

การใช้พลังกลุ่มในการพัฒนาชุมชน

จุดประสงค์

หลังจากได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาคควรจะต้องกระทำในสิ่งต่อไปนี้ได้

๑. สามารถอธิบายความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อผลสำเร็จของงานพัฒนาชุมชนได้
๒. สามารถชี้ถึงข้อจำกัดของการพัฒนาชุมชนได้
๓. สามารถอธิบายแนวทางการพัฒนาชุมชนได้
๔. สามารถอธิบายความหมายของความเหนียวแน่นของกลุ่มและลักษณะของกลุ่มที่มีความเหนียวแน่นได้
๕. สามารถอธิบายความหมายของพลังกลุ่มและองค์ประกอบของพลังกลุ่มได้
๖. สามารถอธิบายการใช้พลังกลุ่มในการพัฒนาชุมชนได้

บทที่ ๕

การใช้พลังกลุ่มใหม่ประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะนำประชาชนให้บังเกิดความศรัทธาในตัวเอง (Self-reliance) ความเชื่อมั่นในตัวเอง (Self confidence) และความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ในการดำเนินการตามโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น หมายความว่าเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบ ในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง การที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องยอมรับในปรัชญาทางการพัฒนาชุมชนที่ว่า "มนุษย์ทุกคนควรมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ใ้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง"

ยิวันน์ วุฒิเมธี ๒๕๒๓ ปรัชญาแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน

เอกสารประกอบคำบรรยายสำหรับนิสิตปริญญาโทสาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ ๑๒ หน้า ๓ - ๔

การที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอันเป็นชุมชนที่คนอาศัยอยู่อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ในทางยุทธวิธีจะต้องมีการแสวงหาผู้นำ และรวบรวมผู้นำเหล่านั้น จักตั้งขึ้นเป็นหน่วยนำร่วม หรือที่ทราบกันก็โดยทั่วไปว่า กลุ่มผู้นำ เพื่อให้เป็นตัวแทนของประชาชนในการระดมพลังความคิดและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และในขั้นต่อไปได้แก่การจักตั้งกลุ่ม หรือที่เรียกว่าองค์กรของประชาชน เพื่อเป็นการระดมพลังความคิด การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในอันที่จะปฏิบัติตามมติของกลุ่มผู้นำ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และความสัมฤทธิ์ผลในโครงการพัฒนาชุมชน ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาและการรู้จักใช้องค์กรของประชาชนในการพัฒนาชุมชนจึงมีความสำคัญในอันที่จะเป็นหลักประกันในความมั่นคงและยืนยาวของการดำเนินการพัฒนาชุมชนและการใช้ประโยชน์จากผลการพัฒนานั้น ๆ

ประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

การดำเนินการพัฒนาชุมชนนั้น จุดมุ่งหมายคือการสร้างความสุขความเจริญให้เกิดขึ้นกับประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้น การให้ผู้ที่จะเป็นผู้รับอันประสงค์ของโครงการ เป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทุก ๆ ด้านในโครงการ เป็นการขจัดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนในการปฏิบัติงานตามโครงการต่าง ๆ เพราะจะเป็นการขจัดปัญหาในข้อจำกัดของฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐและความรู้สึกนึกคิดของประชาชน ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาที่ไม่สามารถกระจายผลไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ได้อย่างจริงจังนั้น เนื่องจาก

๑. ฝ่ายพัฒนาหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจำนวนน้อย ไม่สามารถรับผิดชอบได้อย่างทั่วถึง
๒. เจ้าหน้าที่ของรัฐมักจะเป็นผู้กำหนดปัญหาและลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งจะไม่ค่อยตรงกับปัญหาและความคิดของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผู้รับการพัฒนา

๓. เจ้าหน้าที่ของรัฐมักจะเป็นผู้กำหนดวิธีการขั้นตอนการแก้ไขปัญห โดยไม่คำนึงถึงความสามารถของคนส่วนใหญ่
๔. เจ้าหน้าที่ของรัฐมักกำหนดวิธีการขั้นตอนการแก้ไขปัญห โดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนเองมากกว่าประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

ในทางตรงกันข้าม หากใ้คนเอาประชาชนซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของผู้ที่รับผลของการพัฒนาให้เข้ามาอยู่ในกระบวนการของการศึกษาค้นปัญหา จักล้ากับควมสำคัญของปัญหา กำหนดหลักวิธีการและขั้นตอนการแก้ไขปัญห และเข้าร่วมการปฏิบัติงานตามโครงการ ตลอดจนหน้าที่ความรับผิดชอบในกิจกรรมทั้งปวงแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยคอยเป็นผู้ให้คำแนะนำ สนับสนุนในทางวิชาการ ย่อมจะมีผลทำให้การพัฒนาเกิดลักษณะของการสมประโยชน์และพึงพอใจของประชาชน เป็นการชักจูงความซัดแย้งทั้งค่านิยมจิตใจของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนา และข้อกล่าวหาที่ว่าข้าราชการทำงานเพื่อประโยชน์ตนเองโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน

การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จึงมีความสำคัญและเป็นความจำเป็นเพื่อชักจูงความซัดแย้งในการพัฒนาตามโครงการต่าง ๆ และการจัดตั้งองค์กรของประชาชนขึ้นมาอีกเพื่อให้เป็นแกนกลางของการระดมความคิด การปฏิบัติ และสำคัญที่สุดคือให้เป็นองค์กร เพื่อที่จะสามารถรับผิดชอบและสร้างกิจกรรมต่อเนื่องจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ทำให้สามารถขยายขอบเขตของประโยชน์จากการพัฒนาที่ประชาชนจะพึงได้รับให้กว้างขวางครอบคลุมไปหลาย ๆ ด้าน ซึ่งจะเป็นการเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้อย่างดียิ่ง

ข้อจำกัดของการพัฒนาภูมิในชุมชน

ผู้นำของประชาชน เป็นแกนสำคัญในการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชน จากประสบการณ์ที่ผ่านมาประเทศไทยมีปัญหาเรื่องผู้นำ ทั้งผู้นำท้องถิ่น และผู้นำข้าราชการ ซึ่งเป็นข้อจำกัดทำให้การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชนไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร ทั้งนี้ อันเนื่องมาจากสาเหตุต่อไปนี้

๑. ผู้นำท้องถิ่นของประชาชนนั้น ถูกกำหนดบทบาทและสร้างขึ้นโดย ขบวนการทางราชการ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นคนของราชการมากกว่าเป็นคนของ ประชาชน การปฏิบัติหน้าที่มุ่งแต่ประโยชน์ของราชการมากกว่าประโยชน์ของประชาชน ผู้นำท้องถิ่นจึงไม่สามารถที่จะดึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง เพราะ ประชาชนเห็นว่าผู้นำนั้นไม่ได้เป็นผู้นำของเขาอย่างแท้จริง แต่เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้แทน ผลประโยชน์ของบุคคลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือข้าราชการ

๒. ผู้นำท้องถิ่น มีขีดความสามารถในด้านการบริหาร การจัดการค่อนข้าง จำกัด และมักถูกรวบโดยข้าราชการ ซึ่งมักจะสั่งการหรือชี้นำมากกว่าการชี้แนะ ทั้งด้านความคิด การตัดสินใจและความรู้สึกกับฝักขอบ ผู้นำท้องถิ่นจึงมีสภาพเหมือนหุ่นยนต์ ที่จัดโดยข้าราชการ ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นสภาพตามที่กล่าวใน ข้อ ๑ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้นำท้องถิ่นจึงขาดความศรัทธาทั้งจากประชาชนและข้าราชการ

๓. ผู้นำท้องถิ่น มักจะแสวงหาอิทธิพลให้ตน ทั้งนี้ เพื่อจะได้รับผลประโยชน์ ของการพัฒนาเพื่อตนหรือพรรคพวกของตน และข้าราชการบางคนก็มีส่วนจากผลประโยชน์ นั้นด้วย ผู้นำท้องถิ่นแทนที่จะเป็นผู้นำกระทำทุกอย่างเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ ก็กลายเป็นผู้ก่อกวน และเป็นเครื่องมือของผู้มีอิทธิพล ทั้งกลุ่มที่เป็นประชาชนธรรมดาและ ข้าราชการบางกลุ่ม

๔. ประชาชนในฐานะผู้ที่จะต้องแสดงเจตจำนงต่อการพัฒนา และกำหนดหลักวิธี การขั้นตอนการพัฒนา ก็ไม่สนใจต่อผู้นำ ทั้งนี้เพราะสาเหตุ ๓ ประการ ทั้งกล่าวข้างต้น ประชาชนจึงมีสภาพตกอยู่ใต้อิทธิพลของผู้นำของตนเอง มากกว่าการที่จะมีผู้นำเป็นผู้นำคึก นำคักสนใจ นำปฏิบัติ และนำการรับผิดชอบ โดยความยินยอมพร้อมใจของประชาชน และ ในขณะเดียวกัน เนื่องจากความรู้ของประชาชน จึงมักไม่สนใจและไม่กล้าแสดง ความคิดเห็นในการพัฒนาบ้านต่าง ๆ จึงมักจะถือว่าทุกอย่างเป็นเรื่องของผู้นำและ ข้าราชการจะเท่านั้นไป ตัวเองพร้อมที่จะรับใช้ทั้งนั้น หากไม่สมประโยชน์ตนก็พยายาม หลีกเลียงมากกว่าการจะพยายามเข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนะแก้ไข

๕. โครงสร้างและระบบทางสังคมมีผลต่อทัศนคติ ค่านิยม ของประชาชน ไทยอย่างมากต่อการยอมรับสภาพผู้นำโดยผู้นำท้องถิ่นและข้าราชการ ขณะเดียวกัน ค่านิยมที่เป็นแบบอัตคตินิยม คือ ไม่ชอบยุ่งเรื่องคนอื่น มีผลกระทบต่อความอ่อนแอของการ จัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชน

๖. บรรยากาศทางการเมือง ไม่เอื้ออำนวยที่จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาชนบทอย่างมีระบบ และไม่เอื้ออำนวยต่อการ จัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชน ทั้งนี้ เพราะกลไกและองค์กรทางการเมืองยัง สับสนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ต่างก้าวก่ากัน เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายบริหารวางเฉยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตน ได้แก่ ตัวอย่างโครงการพัฒนาของสมาชิกสภา- ผู้แทนที่ใช้งบประมาณของแผ่นดินไปคว่เงินงานตามโครงการต่าง ๆ

แนวทางการพัฒนากลุ่มในชุมชน

การพัฒนาไม่ว่าจะเป็นในชนบทหรือในเมือง การฝึกอบรมให้คนมีขีด ความสามารถและมีการ เรียนรู้ในอันที่จะ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานนับว่าเป็น

ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ และวิธีการพัฒนาคนที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งคือ การจัดตั้งกลุ่มของประชาชน
ขึ้นมาให้เป็นองค์กรเพื่อพัฒนาคน ทั้งนี้เพราะ ๒

๑. ชีวิตของคนหนึ่งกลุ่มไม่พันตั้งแต่แรกเกิดจนตาย
๒. กลุ่มเป็นสถานที่สนับสนุนการเรียนรู้ การคิดและการแก้ปัญหาของ

บุคคล

๓. กลุ่มเป็นสถานที่ฝึกและกำหนดบุคลิกภาพของบุคคล
๔. กลุ่มเป็นเครื่องสะท้อนให้บุคคลรู้จักตนเอง ได้ดีขึ้น
๕. กลุ่มช่วยในการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลได้ดี
๖. กลุ่มสามารถที่จะก่อให้เกิดพลังมหาศาลได้ทั้งดีและเสีย
๗. กลุ่มเป็นสถาน การณ์ที่จะช่วยให้คนพัฒนาหรือเจริญเติบโตทางด้านจิตใจ
๘. การ เปลี่ยนทัศนคติของบุคคล เกิดขึ้นในกลุ่มได้ง่ายกว่าในแต่ละบุคคล
๙. คนเรานั้นจะมีความคิดมากขึ้น และมีเหตุผลดีขึ้นเมื่ออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม
๑๐. การทำงานในรูปกลุ่ม เป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

เมื่อกลุ่มมีอิทธิพลในการพัฒนาคนได้ดังกล่าวย่างนี้ กลุ่มยังมีส่วนผลักดัน
ให้ประชาชนต้องการรวม กันเป็นกลุ่ม เพราะการ เข้าอยู่ในกลุ่มสมาชิกของกลุ่มจะมี
ความรู้สึกอบอุ่นและบังเกิดความพึงพอใจและทำให้บุคคลสูญจุดหมายปลายทาง ฐานะ
ตำแหน่งหน้าที่ในการที่จะอยู่ร่วมกัน เพื่อความผาสุกร่วมกันของทุกคน ทั้งนี้ เพราะกลุ่มจะ
มีส่วนทำให้เกิดลักษณะที่เป็นแนวทางและข้อชี้แนะในการ ประพฤติปฏิบัติของสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้

๑. สามารถกำหนดได้ว่า ใคร เป็นสมาชิกกลุ่มใ้บ้าง
๒. สมาชิกมองเห็นว่า พวกเขาที่ประกอบกันเป็นกลุ่ม
๓. สมาชิกรู้สึกว่ามีวัตถุประสงค์ร่วมกัน
๔. สมาชิกผูกจาคือคอกันเอง ใ้ง่ายดาย และสบายใจกว่าคอกกับคนภายนอก

กลุ่ม

๕. สมาชิกรู้ว่า จะประพุดคิคนอย่างไรในสถาน การณ์ต่าง ๆ กัน
๖. พฤติกรรมของสมาชิกจะได้รับการประเมินอยู่ตลอดเวลาว่า

เหมาะสมเพียงใด

๗. สมาชิก มีความรู้สึกผูกพัน ที่จะคอยคอบคองความรู้สึกของสมาชิกคนอื่น
๘. จะมีการจัดลำดับฐานะและตำแหน่งของสมาชิกในกลุ่มเกิดขึ้นอยู่เสมอ

ความเหนียวแน่นของกลุ่ม

ใ้แก่ลักษณะของกลุ่มที่มีพลัง สมาชิกมีความเข้มแข็ง มีความเสียสละ ในการทำงานใ้กลุ่มสมาชิกมีความสุขในการทำงานร่วมกัน มีความเห็นสอดคล้องกัน มีการสังสรรค์คอกกันเป็นประจำ พุคอีกนัยหนึ่ง สมาชิกกลุ่มมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^๓

สรุปความเหนียวแน่นของกลุ่ม คือ ลักษณะแรงคลใจหรือความคิงคูกใจของกลุ่มที่ช่วยทำให้บุคคลไม่ยอมละทิ้งกลุ่ม หรือทำให้กลุ่มไม่สลายตัว

๑) ลักษณะของกลุ่มที่มีความเหนียวแน่น ความเหนียวแน่นของกลุ่มจะมี ขึ้นใ้ ดังนี้

๑. กลุ่มสามารถช่วยใ้ความต้องการของบุคคลบรรลุถึงวัตถุประสงค์

^๓ สุวัฒน์ วชิเมธี เรื่องคอกกัน หน้า ๒๕

๒. มีการยอมรับนับถือในหมู่สมาชิกกลุ่มด้วยกัน

๓. สมาชิกกลุ่มมีความสามารถและสามารถช่วยงานและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่มได้

๔. กลุ่มมีบรรยากาศของการร่วมมือ (Cooperation) มากกว่า การแข่งขันกัน

๕. สมาชิกกลุ่มมีการประชุมพบปะสังสรรค์กันอยู่เป็นเนืองนิจ

๖. กลุ่มขนาดเล็กจะมีความเหนียวแน่นสูงกว่ากลุ่มขนาดใหญ่

๗. ความคล้ายคลึงกันบางประการของสมาชิกจะมีส่วนช่วยให้กลุ่มมีความเหนียวแน่นยิ่งขึ้น

๘. เหตุการณ์ภายนอกกลุ่มบางอย่าง ช่วยกระตุ้นให้กลุ่มมีการรวมตัวกัน อย่างเหนียวแน่นขึ้น เช่น ประสบการณ์จากการไปปฏิบัติงานของกลุ่มที่มีความเข้มแข็งกว่า

๙. ความเหนียวแน่นของกลุ่มจะเพิ่มขึ้น ถ้ากลุ่มได้รับการรุกรานหรือ โจมตีจากกลุ่มอื่นหรือจากสิ่งแวดล้อม

๑๐. ความเหนียวแน่นของกลุ่มจะเพิ่มขึ้น ถ้าหากเกียรติยศชื่อเสียงของกลุ่มได้รับการยกย่องมากขึ้น

โดยสรุปแล้วพลังความเหนียวแน่นของกลุ่มจะเพิ่มขึ้นได้ หากกลุ่มมีลักษณะดังนี้

- กลุ่มสามารถสนองความต้องการของสมาชิกได้มาก

- กลุ่มมีการร่วมมือกันระหว่างสมาชิก

- สมาชิกมีการยอมรับนับถือกัน

- การเป็นสมาชิกมีความมั่นคงและปลอดภัย

๒) ลักษณะที่จะทำให้กลุ่มสลายตัว กลุ่มจะคลายความเหนียวแน่น เพราะ

๑. สมาชิกมีความขัดแย้งกันเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา
๒. สมาชิกบางคนได้รับประสบการณ์ที่ไม่น่าพึงพอใจจากกลุ่ม
๓. สมาชิกบางคนเข้ามาควบคุมกิจกรรมของกลุ่มมากเกินไป
๔. กิจกรรมของกลุ่มเป็นภาระมาก ทำให้งานส่วนตัวต้องเสียหาย
๕. การเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ได้รับการยกย่องเท่าที่ควร
๖. การแข่งขัน เพื่อหาสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ อาจทำให้กลุ่มขาดความเหนียวแน่นได้

๓) ลักษณะพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มที่มีความเหนียวแน่น

- ก. ในแง่ความรับผิดชอบกิจกรรมของกลุ่ม
  ๑. กล่าวทำงานที่มีความรับผิดชอบให้กลุ่ม
  ๒. เข้าร่วมประชุมกลุ่มอย่างพร้อมเพรียงและด้วยความจริงใจและซื่อสัตย์
  ๓. มีความอดทนสูงที่จะทำงานยากให้ประสบผลสำเร็จ
  ๔. ร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มไ้นานกว่าบุคคลอื่น
- ข. ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก
  ๑. พร้อมที่จะโน้มน้าวจิตใจและนำทัศนะบุคคลอื่น
  ๒. เต็มใจที่จะรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น
  ๓. มีการยืดหยุ่นในการติดต่อกับบุคคลอื่น
- ค. ในแง่ของอุทกการของกลุ่ม
  ๑. ให้คุณค่าแก่วัตถุประสงค์ของกลุ่มสูง

๒. ยึดถือหลักและมาตรฐานของกลุ่มอย่างเข้มแข็ง
๓. มีความกระตือรือร้นที่จะป้องกันชื่อเสียงของกลุ่ม
- ง. ในแง่ของความมั่นคงทางจิตใจ
  ๑. มักจะไม่ค่อยตื่นเต้นในการประกอบกิจกรรมที่มีความสลับซับซ้อนของกลุ่ม
  ๒. มีความมั่นคงทางจิตใจ และมักจะใช้กลุ่มเป็นที่ระบายความกดดันของจิตใจในการเข้าร่วมกิจกรรม
- ๔) ความคงอยู่ของกลุ่มในแง่ของกลุ่มจะดำรงความเป็นกลุ่มได้ควยปัจจัย

ดังนี้

๑. กลุ่มจะต้องสนองความต้องการขั้นมูลฐานของบุคคล
๒. กลุ่มต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกในการประกอบกิจกรรมสำคัญของกลุ่ม
๓. กลุ่มจะต้องมีการสืบทอด
๔. กลุ่มต้องมีมาตรการเกี่ยวกับระเบียบวินัยและการควบคุมอย่างเพียงพอ

กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์หรือพลังกลุ่ม

หมายถึงความเป็นไป ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อเกิดการรวมกลุ่มกัน กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อาจเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ เช่น พวกแก๊งต่าง ๆ มารวมกันเพื่อทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีชอคมช่วยขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย หรือสังคม ๘

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกระบวนการทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นเสมอ คนเราเวลาเข้าร่วมกลุ่มจะมีแรงผลักดันให้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้ากลุ่มย่อมมีความเหมาะสมเฉพาะตัวแต่ละคน บางคนมีความใฝ่ฝันทะเยอทะยาน ความเคยชิน ความต้องการเข้ามาด้วย ไม่ใช่มาแต่ร่างกายเท่านั้น เมื่อเขาเข้ามาจะมีปฏิริยาตอบโต้กัน ซึ่งปฏิริยาเหล่านี้จะแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนมีหัวรุนแรง บางคนเฉย เกิดเป็นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในกลุ่มใหญ่

เนื้อหาของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นั้นจะต้องประกอบด้วย

- จะต้องมีการปฏิบัติตอบโต้กันในกลุ่ม
  - มีความสัมพันธ์ต่อกัน
  - มีการจูงใจซึ่งกันและกัน คือ มีการใช้อิทธิพลของกันและกัน ที่จะชักจูงให้ผู้อื่นเห็นด้วย
  - มีการยอมรับและการ เสนอข้อคัดค้านเพื่อการพิจารณาหาแนวทางที่เหมาะสม
  - มีการตัดสินใจที่จะ เกิดขึ้นทุกเวลา
  - มีโครงสร้างของกลุ่มที่พร้อมจะ เกิดผลให้กิจกรรมก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ
- ถ้ากลุ่มมีขนาดใหญ่เกินไป สมาชิกมีมากเกินไปที่ผู้นำจะให้ความสนใจ

สนองความต้องการของสมาชิกได้แล้ว สมาชิกก็จะไม่ได้รับการตอบสนอง ประสิทธิภาพที่ได้รับอาจเป็นไปในทางไม่ดี ผลที่สมาชิกได้รับอาจเป็นในรูป ก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย หรือความคับข้องใจ ซึ่งอาจทำให้การทำงานของกลุ่มล่าช้าและไม่ได้ผลดี

ในเรื่องของการปะทะสังสรรค์หรือการปฏิบัติต่อกันของสมาชิกกลุ่มนี้ ไม่ได้หมายถึงบุคคล ๒ คน ที่จะมามีปฏิริยาตอบโต้กัน แต่หมายถึงกลุ่มคนซึ่งจะมีปฏิริยาต่อกัน ต่อคนหนึ่งคนใดในกลุ่ม เช่น นาย ก. อาจเป็นผู้ริเริ่ม (พูด ทำ แสดง ทำที่และอาการ,

เคลื่อนไหวร่างกาย) และจะมีคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่า ๑ คน ที่จะสนองตอบการกระทำ
ของ นาย ก. และการสนองตอบนั้น อาจ เป็นไปในทางเห็นด้วยหรือขัดแย้งก็ค้านก็ได้

การปะทะสังสรรค์ เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมหรือการแสดงออกของบุคคล
หลาย ๆ คนในกลุ่ม พฤติกรรมที่แสดงออกของคนขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิด แรงผลักดัน
ความต้องการ คุณค่า และค่านิยมที่มีอยู่ และประสบการณ์ในอดีตของบุคคลแต่ละคน
ในการแสดงออกนั้นจะแสดงออกต่าง ๆ กัน ไม่ใช่ต่างกันในเรื่องเนื้อหา แต่จะต่างกัน
วิธีการและในแง่ของความรุนแรง

การปะทะสังสรรค์ในกลุ่มมี ๒ ประเภท

๑. เรื่องหรือสิ่งที่ดำเนินไปในรูปโดยที่เราจับต้องไม่ได้ มองไม่เห็น แต่
เป็นกระแสรายหนึ่งซึ่งยากมากที่จะเรียนรู้หรือสังเกต

๒. อาจ เป็นการปฏิบัติต่อกัน ในเรื่องหน้าที่การงาน ถ้าเห็นชอบด้วยก็ให้
ความร่วมมือ สนิบสนุน

การปฏิบัติต่อกันในกลุ่มจะมีทั้ง ๒ ประเภท รวมกันอยู่ด้วยเสมอ ในการศึกษา
ถึงความเป็นไปในกลุ่ม เพื่อจะทำงานกับกลุ่มต่อไปได้อย่างราบรื่น จะต้องมีการสังเกต
เช่น ในการประชุมกลุ่ม หรือพบปะกันในกลุ่ม จะเห็นได้ว่าเมื่อเริ่มต้นจะมีใครที่มักจะ
เป็นคนเริ่มต้นก่อนเสมอ ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องรู้ แต่ในบางขณะก็ยากที่จะ
สังเกตเห็น วิธีการที่จะสังเกตได้โดยการสังเกตหาพฤติกรรมและการแสดงออกของเขา
และ ต้องสังเกตด้วยว่า เวลาที่เขาเริ่มต้นเสนออะไรหรือทำอะไรมีใครบ้างที่เห็นชอบด้วย
ไม่เห็นด้วย และผู้ที่เห็นชอบด้วย และไม่เห็นด้วย เมื่อมีการเจรจากันแล้วมีใครบ้างที่
เปลี่ยนความรู้สึกไปเป็นตรงกันข้าม

การใช้พลังกลุ่มในการพัฒนาชุมชน

ตามความเป็นจริงแล้ว ชาวชนบทนั้นเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาบ้านเทคโนโลยีต่าง ๆ น้อย แต่ประสบการณ์ด้านสภาพปัญหาความยากแค้นและอิทธิพลของธรรมชาติแวดล้อมตัวเอชนั้นนับว่ามีมาก และจะมากกว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลงเสียอีก ดังนั้น การที่ประชาชนเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มย่อมจะมีการคาดหวังว่ากลุ่มจะให้ประโยชน์แก่เขาได้ ทั้งด้านการเรียนรู้ และประสบการณ์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเขา จุดสำคัญจึงอยู่ที่ว่า เราจะสามารถตอบสนองความคาดหวังของประชาชนเขาได้อย่างไร เท่านั้น หากสามารถตอบสนองได้ก็จะเป็นการสร้างแรงบันดาลใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและการคิดพึ่งตนเองในที่สุด ดังนั้น การทำงานเพื่อค้ำกลุ่มมาเป็นแกนในการพัฒนาชุมชนนั้นน่าจะไ้พิจารณาดังนี้

๑. หาริธีการที่เป็กร้างที่จะให้ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม

๒. กิจกรรมที่จะดำเนินการนั้น ควรเริ่มจากสิ่งที่ประชาชนเขามีอยู่แล้ว และค่อย ๆ เพิ่มกิจกรรมที่ยากและใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน

๓. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (ข้าราชการ หรือนุคคนภายนอก) อย่าเข้าไปสอดแทรกในลักษณะชี้แนะหรือสั่งการ แต่ให้แฝงอยู่ในรูปของผู้สนับสนุน เสนอแนวทางเลือกปฏิบัติ

๔. ต้องพยายามสร้างผู้นำ และผู้นำช่วยให้เกิดในกลุ่ม และหาแนวทางประสานถ่ายทอดความเป็นผู้นำไปยังผู้ช่วยและสมาชิกอยู่เสมอ ๆ โดยการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ และให้สมาชิกรับผิดชอบไปปฏิบัติในกิจกรรมย่อย ๆ นั้น

๕. หลักวิธีการต่าง ๆ ที่เป็นของรัฐนั้น ไม่ควรจะแตกต่างกันในการ-
 คำเนินงานอย่างเดียวกัน หากจำเป็นจะต้องแตกต่างกันจะต้องชี้แจงให้กลุ่มได้เข้าใจ
 อย่างแจ่มแจ้ง

๖. การดำเนินการใด ๆ ก็ตามในชุมชน จะต้องให้กลุ่มเข้าร่วมทุกขั้นตอน
 ตั้งแต่เริ่มงานจนสิ้นสุด

๗. การนำเอากลุ่มมาร่วมในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และ
 การประเมินผลงานจะช่วยให้กลุ่มเกิดความตระหนักในข้อผิดพลาดของงานที่ทำ เกิด
 ความสำนึกในความรับผิดชอบ และเกิดประสบการณ์ความชำนาญด้วย

๘. การพยายามสร้างสหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนทั้งกลุ่มที่เป็น
 องค์การบริหาร และกลุ่มสนับสนุนปฏิบัติกิจกรรมจะสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคี
 ระหว่างผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม และหากได้จัดระบบความสัมพันธ์ขึ้นในระดับอำเภอ
 จังหวัดและประเทศ ก็จะช่วยสร้างความเหนียวแน่น และความภาคภูมิใจในการทำงาน
 ของกลุ่มยิ่งขึ้น

๙. เยาวชน ควรจะเป็นกลุ่มที่ต้องเน้น เพื่อพัฒนาให้ไปสู่กลุ่มผู้นำห้
 ักำนบริหารและกลุ่มสนับสนุน

กิจกรรมการ เรียนการสอน

๑. การบรรยาย
๒. การอภิปรายในหัวข้อ กลุ่มประชาชนเป็นพลังสำคัญที่สุดในการพัฒนาชุมชนของไทย
จริงหรือไม่
๓. การวิจารณ์ กลุ่มจัดตั้งในชุมชนทางราชการตั้งให้เอง ประชาชนไม่ได้รับความคุ้ม
คุ้มกันกลุ่มก็จะสลายตัวเหลือแต่เพียงป้ายชื่อกลุ่มไว้เท่านั้น
๔. ภาพยนตร์และแถบบันทึกภาพประกอบเสียง

สื่อการเรียนการสอน

๑. เอกสารประกอบคำบรรยายประจำรายวิชา ๒๕๒๖๐๘
๒. แผ่นโปร่งใส แสดงข้อจำกัดของการพัฒนาชุมชน
แนวทางการพัฒนาชุมชน ความเหนียวแน่นของกลุ่ม
การใช้พลังกลุ่มในการพัฒนาชุมชน
แถบบันทึกภาพประกอบเสียง หมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง เชียงใหม่
ชีวิตในนิคมสร้างตนเอง โครงการศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ อ.บางโทร
ภาพยนตร์ คินดึนแดนคินทอง สหกรณ์การเกษตร
๓. หนังสือตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

การวัดผลและการ ประเมินผล

๑. การซักถามหลังจากสิ้นสุดการบรรยาย
๒. การอภิปรายและการวิจารณ์
๓. การทดสอบประจำบท

เอกสารอ้างอิง

ประกอบ ระกิติ ๒๕๒๓ กระบวนการกลุ่ม กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์สงเคราะห์ทหารผ่านศึก

พินัน สุจ่างค์ และคณะ ๒๕๒๔ การพัฒนาชุมชนแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย

กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช

ไพรัตน์ เกษะรินทร์ ๒๕๒๔ การบริหารงานพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร :

ไทยวัฒนาพานิช

อุวัฒน์ วุฒิเมธี ๒๕๒๓ ปรัชญา แนวความคิด และหลักการพัฒนารวมชน

เอกสารประกอบคำบรรยายสำหรับนิสิตปริญญาโท สาขาพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อุวัฒน์ วุฒิเมธี ๒๕๒๖ หลักการพัฒนารวมชน และการพัฒนาชนบท

กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนไทยอนุเคราะห์ไทย

คำถามท้ายบท

๑. ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนประสบผลสำเร็จได้อย่างไร ?
๒. ในสังคมไทยการพัฒนาในกลุ่มในชุมชนยังไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากสาเหตุอะไรบ้าง ?
๓. ในฐานะนักพัฒนา ท่านมีแนวทางในการพัฒนาในกลุ่มในชุมชนอย่างไรบ้าง ?
๔. ความเหนียวแน่นของกลุ่มหมายถึงอะไร ? กลุ่มที่มีลักษณะเหนียวแน่นมีส่วนประกอบอะไรบ้าง ?
๕. สาเหตุที่จะทำให้กลุ่มสลายตัวมีอะไรบ้าง ?
๖. บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม จำเป็นต้องมีพฤติกรรมอย่างไร จึงจะทำให้กลุ่มมีความเหนียวแน่น ?
๗. ปัจจัยที่จะให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ ประกอบด้วยอะไรบ้าง ?
๘. พลังกลุ่มหมายถึงอะไร พลังกลุ่มมีองค์ประกอบสำคัญอะไรบ้าง ?
๘. "ความขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มในชุมชน" คำกล่าวข้างต้นหมายความว่าอย่างไร ?
๑๐. ท่านมีแนวทางที่จะใช้พลังกลุ่มในการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร ?

บทที่ ๖ บุคคลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

แนวความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล

การพัฒนาองค์กรประชาชน

- คณะกรรมการสภาตำบล
- คณะกรรมการศูนย์เยาวชนตำบล และ
คณะกรรมการ เยาวชนระดับหมู่บ้าน
- คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบลและ
คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน
- คณะกรรมการพัฒนาเด็ก
- คณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพเพื่อการผลิต
- คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ

การปรับปรุงและจัดตั้งศูนย์พัฒนาตำบล

จุดประสงค์

หลังจากได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาคควรจะต้องกระทำในสิ่ง
ต่อไปนี้ได้

๑. สามารถอธิบายแนวความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล
๒. สามารถอธิบายความหมายขององค์กรประชาชน และจำแนกประเภท
ขององค์กรประชาชนได้
๓. สามารถอธิบายแนวทางการพัฒนาองค์กรของคณะกรรมการสภาตำบล
คณะกรรมการศูนย์เยาวชนตำบลและหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาสตรี
ระดับตำบลและหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาเด็ก คณะกรรมการ
บริหารกลุ่มอาชีพเพื่อการผลิต และคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ
๔. สามารถชี้ให้เห็นถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของศูนย์พัฒนาตำบล
๕. สามารถอธิบายหน้าที่ของศูนย์พัฒนาตำบลได้
๖. สามารถอธิบายขั้นตอนการพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบล และ
ระดับหมู่บ้านได้

บุคคลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

แนวความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล

พัฒนา บุญรัตพันธุ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของพื้นที่เขตชนบทไว้ดังนี้ "ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การแทรกซึมบ่อนทำลายจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้แผ่ขยายไปเกือบทั่วประเทศ การแผ่ขยายตัวนี้ ได้อาศัยมูลเหตุหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือความห่างไกลของชุมชนในชนบท เป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติการตามแนวความคิดที่ว่าหมู่บ้านในชนบทเป็นฐานทัพของสงครามกองโจร ผู้ใดยึดหมู่บ้านอันกว้างใหญ่ไพศาลไว้ได้ผู้นั้นมีโอกาสชนะสงครามกองโจร เมื่อสามารถยึดหมู่บ้านได้ก็ขยายการดำเนินงานไปยังเมือง หรือชุมชนที่หนาแน่นต่อไป หรืออีกนัยหนึ่ง ไร่ป่า ล้มบ้าน บ้านล้มเมือง และเมืองล้มกรุง"

ส่วน อาษา เมฆสุวรรณ ได้ตระหนักถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนาชุมชนว่า "ท้องที่ในชนบทเป็นพื้นที่กว้างขวาง ราษฎรในเขตหมู่บ้าน ตำบล ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการปกครอง และไม่มีโอกาสที่จะเข้าร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น จึงจำเป็นจะต้องฝึกสอนและให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้มีโอกาสร่วมฝึกปฏิบัติด้วย"

จากประสบการณ์ แนวความคิดของนักการพัฒนาชุมชน ประกอบกับเมื่อได้พิจารณาปัญหาอุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงาน ทั้งที่ได้เสนาขมาแล้วจึงเห็นควรจะไต่ถามทฤษฎศาสตร์ของการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความเจริญให้แก่หมู่บ้านชนบท และเพื่อเสริมสร้างการปกครอง (ขั้นพื้นฐาน) ในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมขึ้น ดังนี้.-

- ๑. กำหนดหมู่บ้านพื้นฐาน ซึ่งเป็นจุดยืนในการดำเนินงาน
- ๒. กำหนดบทเรียนและแบบฝึกหัดให้ประชาชนได้เรียนรู้ และฝึกหัดปฏิบัติ

อย่างของจริง

๓. กำหนดแผนพัฒนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ

การกำหนดหมู่บ้านพื้นฐาน (หมู่บ้านทองเรียน)

ตามที่ไ้กล่าวไว้ก่อนแล้วว่า จุดเน้นหนักที่รัฐได้กำหนดแนวความคิดจะ
ให้ราษฎรได้ฝึกหัดการปกครองตนเอง ในราชการส่วนท้องถิ่น คือ

ระดับรัฐ	กำหนดจุดฝึกหัด	กรุงเทพมหานคร
ระดับจังหวัด	กำหนดจุดฝึกหัด	เขตเทศบาล
ระดับอำเภอ	กำหนดจุดฝึกหัด	เขตสุขาภิบาล

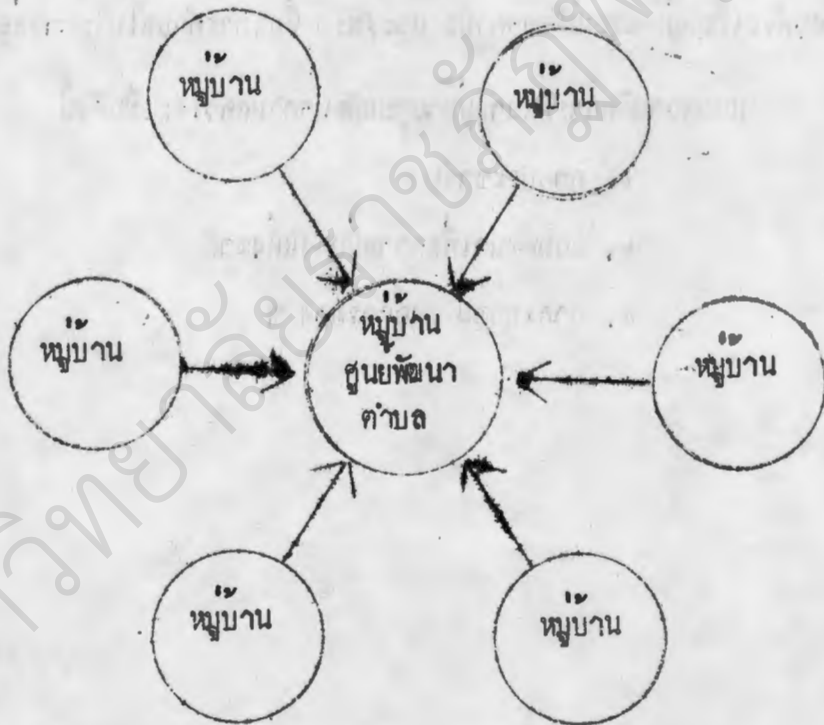
แต่ระดับตำบล ยังไม่มีจุดที่จะให้โอกาสประชาชนได้ฝึกหัดปฏิบัติอย่างของ

จริง ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

ดังนั้น ตามที่กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดนโยบายที่จะพัฒนาสถาบัน
สำหรับกรรมการพัฒนาตำบล ให้เป็นสถานที่ฝึกหัดปฏิบัติอย่างของจริงในการ
บริหารการบริการ และการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ให้เป็นรูปร่างขึ้น โดยให้ประชาชน
มีโอกาส ใช้ความคิดและตัดสินใจ ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็น
การปูพื้นฐานไปสู่การยกฐานะตำบล ให้เป็นหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่นที่ถูกต้องตาม
กฎหมายต่อไป และตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๒๖ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม
๒๕๒๕ ได้กำหนดให้ปลัดอำเภอหรือพัฒนากรท้องถิ่น เป็นที่ปรึกษาสภาตำบล กับได้
กำหนดนโยบายที่จะให้สภาตำบลที่มีทำการอยู่ที่ "ที่ทำการตำบล" (ตามประกาศ

คณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๒๖ ข้อ ๑๒) และได้มอบหมายให้อำเภอร่วมกับคณะกรรมการสภา
 ตำบล (กสค.) พิจารณาหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งที่เหมาะสมควรจัดตั้งขึ้นเป็น "หมู่บ้าน
 ศูนย์พัฒนาตำบล" และเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวแล้ว
 จึงเห็นควรกำหนด หมู่บ้านศูนย์พัฒนาตำบล ขึ้นดำเนินงานทั่วทั้งประเทศ ส่วนหลักเกณฑ์
 และวิธีการคัดเลือกหมู่บ้านศูนย์พัฒนาตำบล ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสภาตำบลนั้น
 ให้ดำเนินการตามหนังสือที่อ้างถึงแล้ว

แผนภูมิแสดงที่ตั้งหมู่บ้านศูนย์พัฒนาตำบล

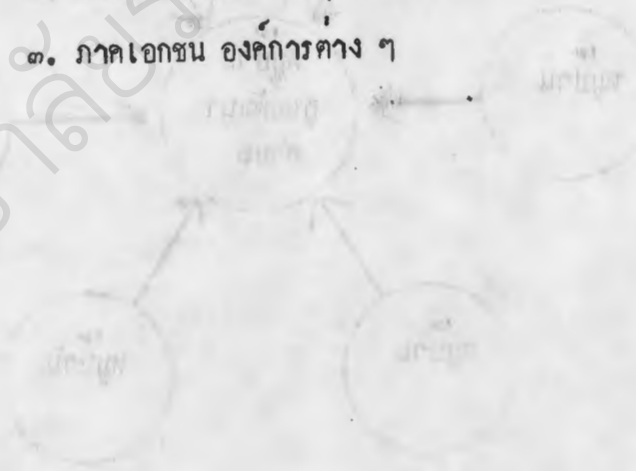
แนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาหมู่บ้านศูนย์กลางพัฒนาตำบล

เมื่อได้ขอมหมายให้สภาตำบล ได้พิจารณาคัดเลือก "หมู่บ้านศูนย์กลางพัฒนาตำบล" หรือหมู่บ้านยุทธศาสตร์ ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางในการพัฒนากิจกรรมทั้งหมด และเป็นสถาบันฝึกหัดการเรียนรู้ การปกครองในระบบประชาธิปไตยขึ้นแล้ว จึงควรกำหนดกิจกรรมที่จะให้โอกาสประชาชนได้ฝึกหัดปฏิบัติอย่างของจริงด้วย คือ

๑. การจัดระเบียบหมู่บ้าน หรือการจัดระเบียบชุมชน ได้แก่ การจัดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาดและการสุภาพเรียบร้อยสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน โดยทั่วไปให้มีลักษณะชัดเจน จนสามารถเป็นตัวอย่างแก่หมู่บ้านข้างเคียงได้ และให้เหมาะสมที่จะเป็นหมู่บ้านศูนย์กลางพัฒนาตำบล และ/หรือ ที่ทำการตำบลในอนาคตต่อไป

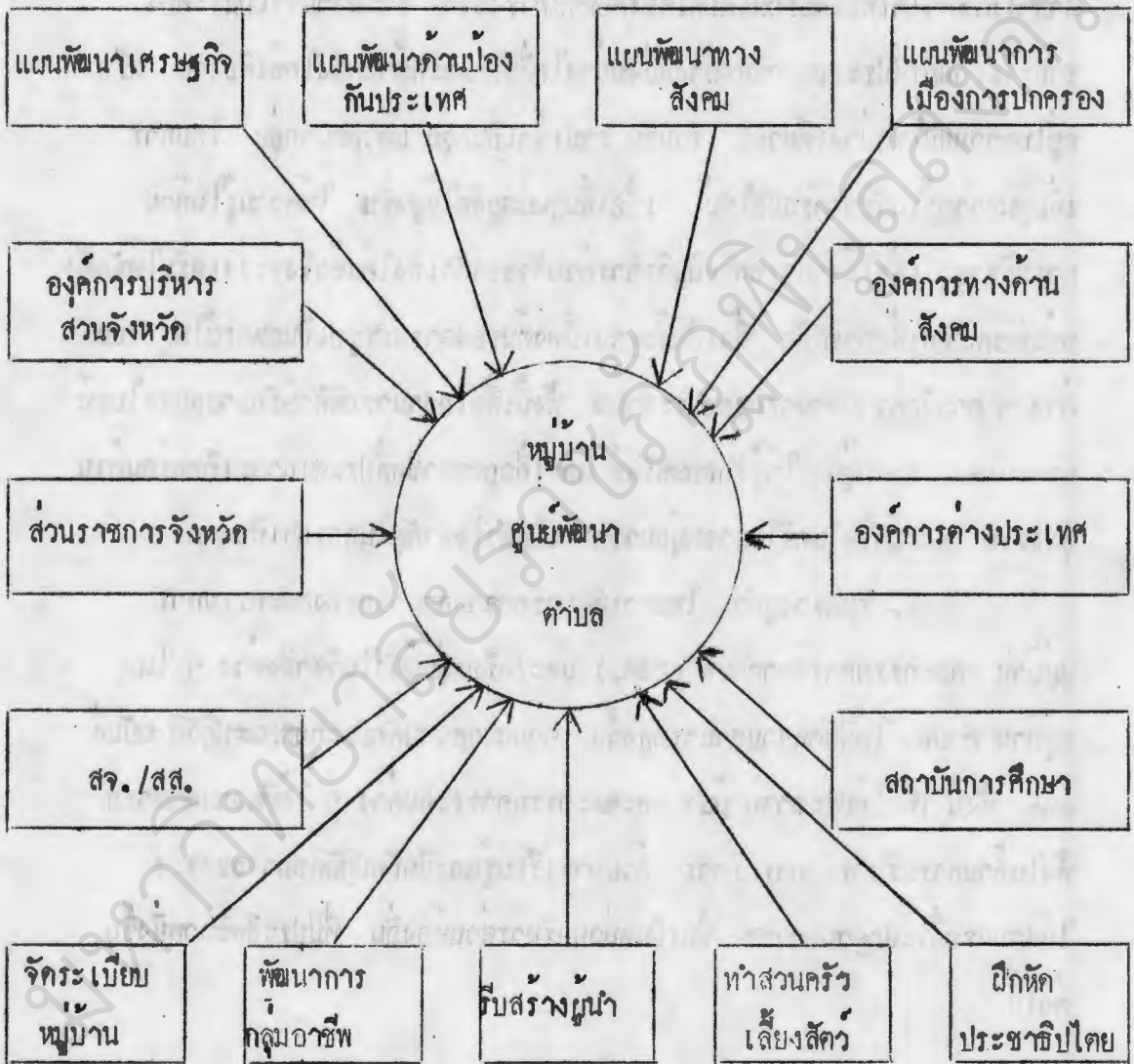
แนวความคิดการพัฒนาหมู่บ้านศูนย์กลางพัฒนาตำบลควรจะเป็นดังนี้

- ๑. ภาคประชาชน
- ๒. แผนพัฒนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ
- ๓. ภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

แผนภูมิแสดงแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาหมู่บ้านศูนย์พัฒนาตำบล

๒. การพัฒนากลุ่มอาชีพ เป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่า ราษฎรในหมู่บ้านชนบท ไม่สามารถประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ อาจต้องมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ไม่มีแหล่งน้ำเพียงพอ สภาพดินฟ้าอากาศไม่อำนวย การตลาดไม่เพียงพอที่จะรับผลผลิตไปจำหน่าย ฯลฯ โดยเหตุที่ราษฎรจำเป็นต้องประกอบอาชีพทุกประเภทเท่าที่สามารถทำได้เพื่อเพิ่มรายได้ให้เพียงพอที่จะดำรงชีวิต จึงมีความจำเป็นจะต้องรวบรวมราษฎรที่ประกอบอาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดที่มีลักษณะคล้ายคลึงใกล้เคียงกัน หรืออยู่ในความสนใจอย่างเดียวกัน รวมกัน รวมเข้าเป็นกลุ่ม แล้วพัฒนากลุ่ม โดยการเพิ่มทุนความรู้ในวิชาการสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มทุนผลผลิตให้สูงขึ้น ให้ความรู้ในด้าน การบริหาร เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการด้วยตัวของตนเองได้แล้วจึงจะส่งเสริมให้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการแปรรูปเป็นสหกรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ตามขีดความสามารถของประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเอง ของกลุ่ม ให้รู้จักออมทรัพย์ และถือฤตสมาชิกที่ประสพภาวะเดือดร้อนด้วยคุณธรรม และน้ำใจไมตรีในเวลาหมู่สมาชิก เป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน

๓. ฝึกอบรมผู้นำ โดยการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการ

หมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) และ/หรือกลุ่มผู้นำในวิชาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ตำบล ใ้มีขีดความสามารถสูงขึ้น ตามแนวความคิดประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๒๖ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชน ผู้นำ และคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ใ้มีความสามารถทั้งในด้านการบริหาร การบริการ ด้วยการเรียนรู้และฝึกหัดปฏิบัติอย่างจริงจัง ใ้สามารถที่จะยกฐานะตำบล ขึ้นเป็นหน่วยบริหารส่วนท้องถิ่น ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๔. ทำสวนครัวเลี้ยงสัตว์ ส่งเสริมให้ประชาชนทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ โดยแนะนำให้ชาวบ้านใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยมุ่งสร้างคุณงามความดี ชยันตปฏิบัติ และร่วมมือกันทำงาน โดยกำหนดให้จัดทำทุกครัวเรือนที่อยู่ในหมู่บ้าน ศูนย์พัฒนาตำบลด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีงามแก่หมู่บ้านอื่นต่อไป

๕. ฝึกหัดประชาธิปไตย การเสริมสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยขบวนการพัฒนา ในลักษณะเรียนรู้และฝึกหัดปฏิบัติอย่างของจริง มีขบวนการอยู่ ๕ ขั้นตอนคือ

๕.๑ การสอนให้ประชาชนรู้จักคิดร่วมกัน (Thinking) ขบวนการสอนให้ประชาชนรู้จักคิดร่วมกัน เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะให้ประชาชนได้เรียนรู้และฝึกหัด ปฏิบัติอย่างของจริง จะต้องเริ่มด้วยการนำความคิด กระตุ้น ให้รู้จักคิด สอนให้รู้จักคิด โดยเสนอให้คิดว่าอะไรเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้พวกเรา หมู่บ้านของเรา ชุมชนของเรา ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควรมีอะไรเป็นตัวถ่วงและเป็นตัวดึงให้เรา หมู่บ้านของเรา และชุมชนของเรา จึงล้าหลังอยู่เช่นนี้ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การสอนให้ประชาชนสำรวจตัวเอง สำรวจหมู่บ้านของตัวเอง และสำรวจชุมชนของตนเองนั้นเอง ในขั้นตอนนี้พึงระมัดระวังว่า

- ถ้ามีคนชี้ให้ ประชาชนคิด ความคิดนั้นเป็นความคิดเดี๋ยวจตุล
  - แต่ถ้าให้ประชาชน รู้จักร่วมกันคิด ความคิดนั้นเป็นความคิด
- ประชาธิปไตย

๕.๒ การสอนให้ประชาชนตัดสินใจ (Make Decision) ขั้นตอนที่สอนให้ประชาชนตัดสินใจร่วมกัน เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อประชาชนร่วมกันคิดว่า อะไรเป็นปัญหาของหมู่บ้าน แล้วจึงจะมาตัดสินใจร่วมกันว่า ตามที่คิด

ความสามารถของชาวบ้าน ชาวบ้านจะตัดสินใจ เลือกพัฒนากิจกรรมอะไรก่อนหลัง จึงจะสามารถแก้ปัญหาของชาวบ้านได้ โดยยึดขีดความสามารถที่จะช่วยตนเองก่อนเป็น ลำดับแรก หรือคำหลักพระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า "อิตถาหิ อิตถโน นาโถ" และ โปรกพิงระลึกว่า

- การชี้ให้ประชาชนตัดสินใจว่า จะต้องตัดสินใจทำอย่างนั้น
อย่างนี้ เป็นการตัดสินใจแบบเผด็จการ
- แต่การเสนอข้อยุติให้ประชาชนพิจารณา ตัดสินด้วยตัวของ
ประชาชนเอง เป็นการตัดสินใจแบบประชาธิปไตย

๕.๓ การวางแผนการทำงาน

เมื่อประชาชนใคร่รู้จัก

คิดร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกัน ตามหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตยแล้ว จึง วิเคราะห์ปัญหาว่า ปัญหาที่นั้น ๆ เกิดจากสาเหตุอะไร เช่น การที่ประชาชนทำนาแล้ว ไม่ไถ่ราคาดี มีสาเหตุอะไรอาจจะเกิดจากพันธุ์ข้าวไม่ดีพอ น้ำไม่พอ ปุ๋ยไม่พอ หรือ ถนนหนทางที่จะนำผลผลิตออกสู่ตลาดไม่ดีพอ ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง หรือถูกพ่อค้า คนกลางกคราคา ฯลฯ แล้วจึงถึงขั้นวางแผนการทำงาน ขั้นตอนการวางแผนการทำงาน ร่วมกัน เป็นการฝึกให้ประชาชนเรียนรู้การวางแผนร่วมกันแบบประชาธิปไตยอีกขั้นหนึ่ง ดังนี้ เช่น เมื่อราษฎรตัดสินใจ เลือกกิจกรรมที่จะพัฒนาเพื่อแก้ปัญหของตนเองร่วมกัน แล้ว ก็ให้มาวางแผนร่วมกัน การวางแผนร่วมกันจะอยู่ในขบวนการ ๕ W + H

What - จะทำอะไร คือ การกำหนดชื่อกิจกรรมที่จะพัฒนา

Why - การกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะทำ

When - จะทำเมื่อไร จากช่วงระยะใดถึงช่วงระยะเวลาใด ตามปกติ จะอยู่ในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งเป็นฤดูว่างงานของราษฎร

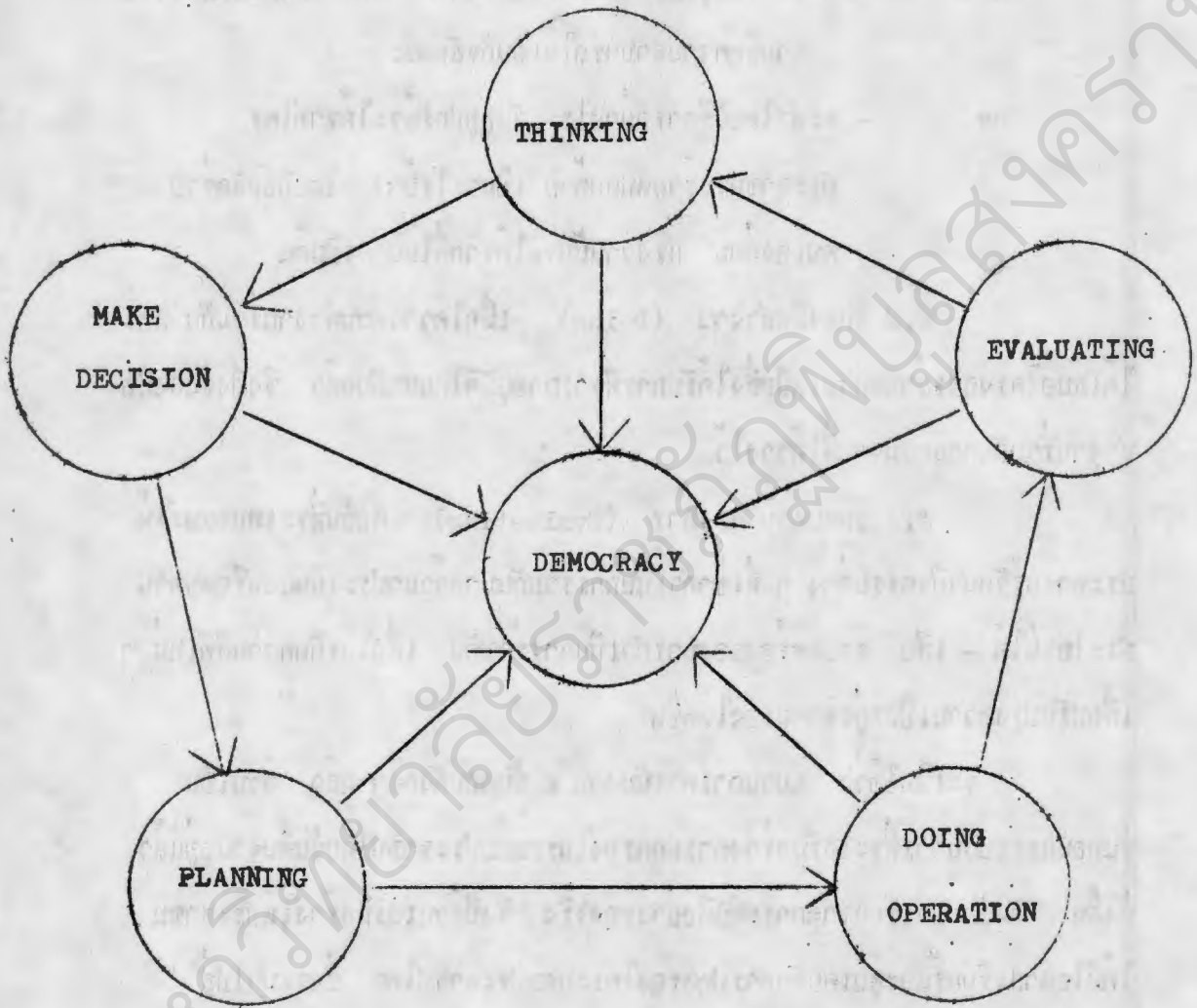
- Where - จะทำที่ไหน จึงจะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
สูงสุด
- Who - ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน มีการแบ่งมอบหมายงาน
ตามขีดความสามารถให้เป็นกิจลักษณะ
- How - จะทำโดยวิธีการอย่างไร วัสดุอุปกรณ์จะไ้จากใคร
ประชาชนจะร่วมสมทบด้วย เป็นอะไรบ้าง โดยถือหลักช่วย
ตนเองก่อน แรงงานนั้นจะไ้จากที่ไหน เป็นต้น

๕.๔ ขั้นตอนการทำงาน (Doing) เมื่อไ้วางแผนทำงานร่วมกัน และ
ไ้เสนอโครงการผ่านหน่วยเหนือซึ่งไ้รับการพิจารณาอนุมัติโดยลำคัมแล้ว จึงถึงขั้นตอน
ทำงานร่วมกันตามแผนงานที่ไ้วางไว้

๕.๕ ขั้นตอนทวนโครงการ (Evaluating) คือขั้นที่จะเสนอแนะให้
ประชาชนรู้จักนำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เข้าดำเนินการร่วมกันมาแล้วมาประเมินผลหรือทบทวน
ประโยชน์ไ้ - เสีย ข้อบกพร่องของการดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ
เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น

จะเห็นไ้ว่า ขบวนการดำเนินงาน ๕ ขั้นตอนดังกล่าวแล้ว ล้วนเป็น
ขั้นตอนและขบวนการที่จะเสริมสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานอยู่แล้ว
ทั้งสิ้น ดังนั้น บทเรียนจากการปฏิบัติอย่างของจริง จึงมีส่วนเสริมสร้างให้ประชาชน
ไ้มีโอกาสเรียนรู้และคุ้นเคยกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะนำไปสู่
ความมั่นคงของประเทศชาติในที่สุดไ้

แผนภูมิแสดงขบวนการพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชน

ขบวนการพัฒนาประชาชนในระบบประชาธิปไตย

ขบวนการและวิธีการพัฒนา ดังที่ไคกล่าวมาแล้ว ล้วนเป็นแบบอย่างในการเสริมสร้างการปกครองในระบบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานอยู่แล้วทั้งสิ้น ก็คงจะเห็นได้ว่ากรรมวิธีในการสอนให้ประชาชนรู้จักคิดร่วมกันก็ดี ตัดสินใจร่วมกันก็ดี รวมตลอดทั้งการวางแผนร่วมกัน การทำงานร่วมกัน และรู้จักนำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการร่วมกันมาแล้ว มาประเมินผลหรือทบทวนประโยชน์ได้ - เสีย เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ในการปรับปรุงความ เป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้นนั้น ล้วนเป็นการเสริมสร้างการปกครองในระบบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานอยู่แล้วทั้งสิ้น ดังนั้น บทเรียนจากการปฏิบัติอย่างของจริง จึงมีส่วนเสริมสร้างให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ และคุ้นเคยกับการปกครองในระบบประชาธิปไตยซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศชาติในที่สุดได้

การดำเนินการพัฒนาขั้นพื้นฐานในกิจกรรม ๕ ประการ ดังกล่าวนี้นับปฏิบัติ งานคือ คณะกรรมการหมู่บ้าน กรรมการสภาตำบล และราษฎรท้องถิ่นจะสามารถดำเนินการได้ด้วยความสามารถของตนเอง โดยมีต้องขอรับความช่วยเหลืองบประมาณจากราชการแต่อย่างใด และทั้งจะเป็นการชี้ชัดให้เห็นถึงขีดความสามารถของชุมชนได้เป็นอย่างดีว่า สมควรจะได้รับ การสนับสนุนกิจกรรม ในรูปแบบใดบ้าง จึงเท่ากับเป็นการกระตุ้นเตือนและช่วย ให้ชุมชนได้ตื่นตัว และกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น และเมื่อได้ดำเนินการไปครบรอบปีหนึ่ง ๆ แล้ว จึงสมควรจัดให้มีการ ประเมินหมู่บ้านศูนย์พัฒนาตำบล เพื่อค้นหาหมู่บ้านพัฒนาที่มีขีดความสามารถสูงแล้วตั้งรางวัล เป็นบำเหน็จแห่งความขยันหมั่นเพียร และร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนตื่นตัว และเข้าร่วมกันทางราชการ เพื่อปรับปรุงความ เป็นอยู่ของตนให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

แผนพัฒนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ

เมื่อการดำเนินงานขั้นพื้นฐาน (๕ ประการ) ได้ดำเนินไปอย่างเข้มข้นแล้ว
 ที่ความสามารถของประชาชนจะกล้าแข็งยิ่งขึ้น จึงเป็นหน้าที่ขององค์กรระดับหมู่บ้าน
 ตำบลหรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่จะพิจารณาสภาพปัญหาของชุมชนที่ตนอยู่อาศัยว่า จะสมควร
 พัฒนากิจกรรมใดจึงจะแก้ปัญหานั้นได้ และกิจกรรมใดเกินกำลังความสามารถของ
 ตนเองก็จะอยู่ในดุลยพินิจของชุมชนนั้น หรือของหมู่บ้านนั้นว่า จะสมควรขอความช่วยเหลือ
 หรือขอรับการสนับสนุนจากหน่วยราชการใด หรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งนี้ เป็นการเสริมสร้าง
 ให้ชุมชนนั้นมีกิจกรรมกว้างขวาง และก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้าง
 พื้นฐานและพัฒนาความมั่นคงของชุมชน ตามแผนพัฒนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ อันได้แก่

๑. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
๒. แผนพัฒนาสังคม
๓. แผนพัฒนาบ้านการเมืองและการปกครอง
๔. แผนพัฒนาบ้านการป้องกันประเทศ

งานพัฒนาเป็นการเสริมสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ ทั้งในด้าน
 เศรษฐกิจ สังคม การปกครอง การเมือง และการป้องกันประเทศ กล่าวคือ

๑. การพัฒนาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

๑.๑ แผนส่งเสริมความรู้ประจำตำบล เพื่อส่งเสริมหมู่บ้านศูนย์พัฒนาตำบล
 ให้เป็นสถาบันกลางของชุมชนในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในตำบล หมู่บ้าน
 ในด้านการประกอบอาชีพ การศึกษา การสังคม การอนามัย และการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน
 ตามแนวทางการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยการเผยแพร่บริการข้อมูล ข่าวสาร

ที่จำเป็น คำเนิการสาชิตทดลอง (Demonstration) จักการฝึกอบรมและให้คำปรึกษา
และนำทั้งนี้ เพื่อวางรากฐานไปสู่การจักตั้งสถาบันเกษตรกรรมและศูนย์ชุมชนในตำบลใน
โอกาสต่อไป

๑.๒ กลุ่มอาชีพ รวบรวมราษฎรผู้สนใจในแขนงอาชีพต่าง ๆ ตามความถนัด
และความสนใจของประชาชน จักตั้งเป็นกลุ่มแล้วให้ความรู้ เพิ่มพูนทักษะในการประกอบ
อาชีพ การบริหารงานของกลุ่ม การตลาด และเสริมความรู้ในด้านอื่น ๆ เช่น
ในด้านการศึกษา สังคม และการอนามัย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อวางพื้นฐานไปสู่การ
ดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์ต่อไปในอนาคต

๑.๓ การจักตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อันเป็น ขั้นตอนต่อเนื่องจากการ
จักตั้งกลุ่มอาชีพ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นสถาบันการเงินของท้องถิ่น ให้สมาชิกเก็บออมทรัพย์ที่
เหลือจากการจับจ่ายออมไว้ใช้เป็นทุนขยายการผลิตของตน และช่วยเหลือผู้อื่น ทั้งยัง
เป็นการฝึกสมาชิกเพื่อเตรียมการไปสู่ระบบสหกรณ์ในอนาคตอีกด้วย

๑.๔ ศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นสถานฝึกอบรมในระดับเขต เพื่อทำการอบรม
วิชาชีพให้กับเยาวชนชายหญิง ตามหลักสูตรระยะเวลา ๔ - ๖ เดือน เพื่อเพิ่มความ
ความสามารถประกอบเป็นอาชีพที่ถาวรได้ เช่น อาชีพทางการเกษตร ช่างฝีมือ และ
ศิลปะ เป็นต้น ในด้านการฝึกอบรม จะให้ความรู้ความเข้าใจให้เยาวชนรุ่นหน้าของคนไทย
มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และให้ความรู้เพื่อการดำรงชีพอยู่ในชุมชน ตาม
ระบอบประชาธิปไตย

๑.๕ แผนปรับปรุงทุ่งหญ้าและแหล่งน้ำ โดยการปรับปรุงที่ดินสาธารณะ
ประจำตำบลที่สงวนไว้ หรือที่ดินที่เหมาะสม จักทำเป็นทุ่งหญ้าเพื่อการเลี้ยงสัตว์ของ
ราษฎรในบริเวณใกล้เคียงพร้อมทั้งจักให้มีแหล่งน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์ควบคู่
กันไปด้วย

๑.๖ โครงการจัดสร้างยุ้งฉางประจำหมู่บ้าน โดยร่วมกับราษฎรในท้องถิ่น จัดสร้างยุ้งฉาง หรือฉางขนาดเล็กบรรจุง้าวเปลือกประมาณ ๑๐๐ เกวียน เพื่อเป็นฉาง กลางของหมู่บ้าน ใช้ประกันในการกู้เงินมาลงทุน โดยดำเนินการให้สอดคล้องสัมพันธ์กับ กรมส่งเสริมฯ และสหกรณ์ในระดับอำเภอจังหวัดด้วย ซึ่งการดำเนินการจัดตั้งกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นและฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ ดังกล่าวให้มีความรู้และทักษะ ในเรื่องสหกรณ์การเกษตร การตลาด การบริการยุ้งฉาง การบริการสินเชื่อของ สหกรณ์ ฯลฯ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมบุคคลให้ทักษะและพร้อมที่จะบริหารงาน ยุ้งฉางประจำหมู่บ้านด้วย

๑.๗ การปรับปรุงแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและใช้สอย ศึกษารุกขมรดน้ำขึ้น การเก็บกักน้ำในบริเวณบ้าน ทำนบเหมืองฝาย ชุกลอกตูดคลอง เป็นต้น

๑.๘ การจัดสร้างและปรับปรุงถนนหนทาง เพื่อใช้ในการสัญจรระหว่าง หมู่บ้าน และเพื่อขนผลผลิตออกจากหมู่บ้านไปสู่ตลาด และการหลีกเลี่ยงความเจริญจาก ภายนอกเข้าหมู่บ้าน

๒. การพัฒนาเพื่อความมั่นคงทางสังคม

๒.๑ แผนพัฒนาเด็กเล็ก เพื่อพัฒนาเด็กเล็กทั้งชายและหญิง มีวัยอยู่ใน ระหว่าง ๓ - ๖ ปี ให้มีความเจริญทั้งในค่านร่างกายและจิตใจ สติปัญญา เพื่อพร้อม ที่จะ เป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

๒.๒ แผนพัฒนาเยาวชน พัฒนาเยาวชน ชาย หญิง ที่มีวัยอยู่ในระหว่าง ๑๕ - ๒๕ ปี ให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาบ้านเมือง โดยให้การฝึกอบรมในค่านความรู้อันเกี่ยวกับหน้าที่ของไทย ขนบธรรมเนียม ประเพณี และปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์ และเพิ่มทักษะในด้านการประกอบอาชีพที่สนใจ เพื่อยึดถือเป็นอาชีพที่ถาวร ตลอดจนการเรียนรู้ในการดำรงชีวิต และการหางานให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมที่ตนอยู่อาศัย ตลอดจนประเทศชาติ โดยจัดตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นและฝึกอบรม

๒.๓ แผนพัฒนาสตรี มุ่งพัฒนาสตรีที่อยู่ในวัยครองเรือนให้มีความรู้ในค่านิยม แม่เรือน ความสภาพความเหมาะสม และเพิ่มพูนทักษะในวิชาชีพที่สนใจ เพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัวและยึดเป็นอาชีพที่ถาวรได้ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการศึกษา การอนามัย และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่คึกฉาบ และอยู่ร่วมสังคมได้อย่างถูกต้อง เพื่อวางรากฐานไปสู่การจัดตั้งสถาบันสตรีขึ้นในท้องถิ่น

๒.๔ แผนอาสาสมัครเพื่อรวมกลุ่มอาสาสมัครในท้องถิ่น จัดทำกิจกรรมในด้านการส่งเสริมเพื่ออนามัยใกล้เคียง ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน เพราะความยากไร้และเนื่องจากภัยพิบัติต่าง ๆ

๒.๕ แผนพัฒนาจิตใจ มุ่งที่จะฟื้นฟูปรับปรุง และสร้างรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย อำนวยคุณประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่บ้านเมือง อันเป็นการพัฒนาจิตใจประชาชนให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของบ้านเมือง อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยจัดทำโครงการวันกตัญญูเพื่อคารวะในบุญคุณของผู้มีคุณประโยชน์ในชุมชน และมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันทำงานเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนในโอกาสสำคัญ เช่น วันพัฒนา เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการอาสาพัฒนาท้องถิ่นของตนเองในฤดูแล้ง

๓. การพัฒนาเพื่อความมั่นคงทางด้านการเมืองและการปกครอง

๓.๑ การให้ความรู้แก่กลุ่มต่าง ๆ งานพัฒนาเป็นลักษณะทำในรูปของกลุ่ม โดยให้ความรู้ ความสามารถกับราษฎรโดยผ่านกลุ่ม และกลุ่มก็จะร่วมกันคิด ปรีกษาและ ตัดสินใจ ถ้าเป็นกิจกรรมของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพ หรือกิจกรรมเพื่อสาธารณะ ประโยชน์อื่นใดก็ตาม วิธีการให้ความรู้ความสามารถและฝึกหัดปฏิบัติอย่างของจริง เช่นนี้ เป็นการปูพื้นฐานสร้างเสริมความสามารถในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จากราษฎรในระดับพื้นฐานของประเทศอย่างแท้จริง

๓.๒ แผนปรับปรุงให้ความรู้แก่คณะกรรมการสภาตำบล (กสท.) เพื่อให้เป็น สถาบันกลางในการบริหารและดำเนินงานพัฒนาทั้งหมดในหมู่บ้าน ตำบล ฝึกอบรมให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และเป็นตัวแทนของ รัฐในการสร้างสรรค์ ความเจริญ และเสริมสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ขึ้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ

๓.๓ แผนปรับปรุงให้ความรู้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งเป็น ตัวแทนของราษฎรในหมู่บ้าน ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถดำเนินงานของท้องถิ่น ในรูปคณะกรรมการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การพัฒนาเพื่อความมั่นคงในด้านการป้องกันประเทศ

๔.๑ การดำเนินงานร่วม ตามแผนพลเรือน ตำรวจ ทหาร (พทท.) โดย จักเจ้าหน้าที่เข้าไปปฏิบัติงานร่วมชุดในเขตพื้นที่ ที่เป็นเขตแทรกซึมและบ่อนทำลายของ ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เพื่อเป็นที่ปรึกษาของประชาชนและดำเนินการในด้านต่าง ๆ คือ

- การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในด้านการเมือง

- การปฏิบัติงานด้านการศึกษาและจิตวิทยา
- การปฏิบัติงานด้านสังคมและสงเคราะห์ประชาชน
- การพัฒนาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของประชาชน

๔.๒ การดำเนินงานตามโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.)

โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่อยู่ในเขตแทรกซึม (Sensitive area) โดยการจัดตั้งหมู่บ้าน อพป. ขึ้น จัดให้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน และคณะกรรมการบริหาร ชุมค่าง ๆ เพื่อร่วมทำงานกับประชาชน

๔.๓ การดำเนินงานตามแผนอาสาพัฒนาป้องกัน และรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน เป็นการรวมกลุ่มราษฎรผู้มีจิตใจเสียสละ สนใจที่จะอาสาพัฒนา ป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน เกี่ยวกับการบรรเทาสาธารณภัยและการป้องกันโจรผู้ร้าย โดยให้การฝึกอบรมความรู้และการฝึกปฏิบัติในวิชาที่จำเป็นเบื้องต้น ทั้งนี้เพื่อขอหมายให้ผู้นำอาสาพัฒนาในท้องถิ่นเป็นแกนนำในการปฏิบัติงานทั้งปวง

การประสานงาน

การบริหารราชการ ในราชการส่วนภูมิภาค ถึงแม้ว่ากระทรวง ทบวง กรม ค่าง ๆ ซึ่งเป็นราชการส่วนกลาง จะได้พิจารณาจัดส่งเจ้าหน้าที่ในฐานะตัวแทนของ กระทรวง ทบวง กรม นั้น ๆ ไปประจำปฏิบัติงานอยู่ในระดับจังหวัด - อำเภอ ซึ่งเป็น ราชการส่วนภูมิภาคขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอแล้วก็ตาม ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครองในรูปของการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ มักจะ ค้างค่าง หรือ ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน ทำให้นโยบายหรือโครงการไม่ สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สิ่งที่เราเข้าไปทำให้กับ ประชาชนนั้น ไม่ตรงกับปัญหาและความต้องการความจำเป็นของประชาชน กังนั้นการที่

จะทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ จึงจำเป็นจะต้องมีเจ้าหน้าที่ที่ลงไปสัมผัส คลุกคลี ใกล้ชิดกับประชาชน และสามารถนำความคิดของประชาชนเกินไปสู่นโยบาย หรือทิศทางที่ถูกต้องได้

ช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชนนั้น เป็นปัญหาที่จำเป็น และมีความสำคัญอย่างยิ่ง นโยบาย แผนงาน หรือโครงการของรัฐ ที่ไม่ได้รับการตอบสนองจากประชาชน หรือปัญหา หรือความต้องการจำเป็นของประชาชน ไม่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น เป็นเพราะเรขาดคนกลาง (Link) หรือผู้เชื่อมประสาน (Co-ordinator) ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นตัวแปรความคิด (ปัญหาและความต้องการจำเป็น) ของประชาชนให้เป็นโครงการของรัฐ และทำหน้าที่เป็นตัวแปรโครงการของรัฐว่า นั้น เป็นการตอบสนองปัญหาและความต้องการจำเป็นของประชาชนแล้ว

ปัจจุบันมีหน่วยงานของรัฐ และทั้งภาคเอกชนเป็นจำนวนมาก ที่มีนโยบาย และโครงการลงไปสู่ประชาชน เพื่อร่วมพัฒนาประชาชน และกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งใครจะชอกกล่าวไว้ ณ ที่นี้ โดยสังเขป คือ

ภาคเอกชน

๑. องค์การเอกชน ได้แก่ สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มแม่บ้านพิภพภักดิ์ สภาสตรีแห่งชาติ สภาสังคมสงเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สถาบันแม่ชชีไทย ฯลฯ ซึ่งเคยร่วมและให้การสนับสนุนโครงการพัฒนาประชาชนมาแล้วด้วยก็ยิ่ง

๒. องค์การต่างประเทศ ได้แก่ มูลนิธิ ไคเคย์ให้การสนับสนุนในก้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และงบประมาณ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของประชาชนมาแล้วอย่างไ้ผลก็ยิ่ง

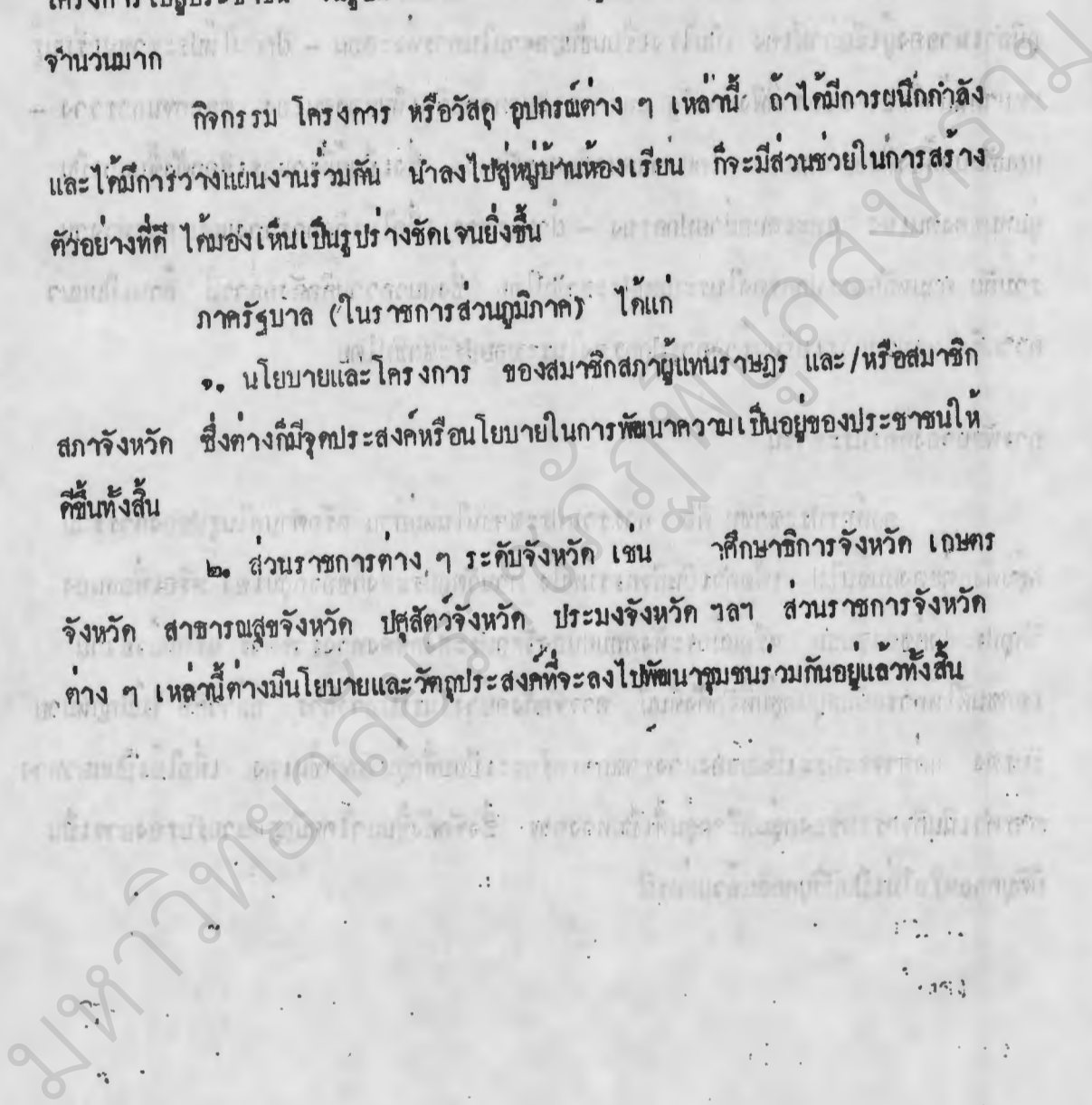
๓. สถาบันการศึกษา ได้แก่ นิสิต นักศึกษา จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งมีโครงการไปอยู่ประชาชน ในรูปค่ายอาสาสมัครภาคฤดูร้อน ซึ่งมีผลงานปรากฏอยู่แล้ว เป็นจำนวนมาก

กิจกรรม โครงการ หรือวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าได้มีการผนึกกำลัง และให้มีการวางแผนงานร่วมกัน นำลงไปสู่หมู่บ้านห้องเรียน ก็จะมีส่วนช่วยในการสร้างตัวอย่างที่ดี ได้มองเห็นเป็นรูปร่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาครัฐบาล (ในราชการส่วนภูมิภาค) ได้แก่

๑. นโยบายและโครงการ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ/หรือสมาชิกสภาจังหวัด ซึ่งต่างก็มีจุดประสงค์หรือนโยบายในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นทั้งสิ้น

๒. ส่วนราชการต่าง ๆ ระดับจังหวัด เช่น วิชาศึกษาธิการจังหวัด เกษตรจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด ประมงจังหวัด ฯลฯ ส่วนราชการจังหวัดต่าง ๆ เหล่านี้ต่างมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่จะลงไปพัฒนาชุมชนรวมกันอยู่แล้วทั้งสิ้น

๓. องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นสถาบันหนึ่งซึ่งประสงค์จะใช้เงิน ภาษีบำรุงท้องที่ และเงินอื่นในลักษณะเดียวกัน เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านชนบทที่เป็นภูมิลำเนาของผู้เสียภาษีเอง เป็นโรงเรียนชั้นมูลฐานในการที่จะสอน - ฝึกฝนให้ประชาชนเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ที่พึงมีต่อรัฐ และการ เสนอความคิดเห็นของตนเอง ตลอดจนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยผ่านสมาชิกสภาจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ที่ราษฎร เลือกตั้งขึ้นมาเป็นผู้แทนของตนเอง และเสนอฝ่ายปกครอง - ฝ่ายบริหาร เพื่อให้เกิดการพัฒนา การทำงานร่วมกัน ตามหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้ ล้วนเป็นแนวความคิดในขบวนการ เสริมสร้างการปกครองในระบบประชาธิปไตย

การพัฒนาองค์กรประชาชน

องค์กรประชาชน คือ การรวมประชาชนในหมู่บ้าน หรือตำบลในรูปของการรวมกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อกำเนนกิจกรรมหนึ่ง ความวัตถุประสงค์ของกลุ่มเอง หรือเพื่อสนองวัตถุประสงค์ของชุมชน หรือแม้กระทั่งตอบสนองวัตถุประสงค์ของทางราชการ หรือหน่วยงานเอกชนที่ให้การสนับสนุนกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นนี้ อาจจัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ไม่มีกฎหมายรับรอง แต่อาจจะมีระเบียบของทางราชการหรือระเบียบที่กลุ่มจัดทำขึ้นเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มหรือกลุ่มที่เป็นทางการ ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาโดยมีกฎหมายรับรองอาจเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลแล้วแต่กรณี

ประเภทขององค์กรประชาชน

ก. ระดมตำบล

๑. องค์กรที่เป็นทางการ ได้แก่

- คณะกรรมการสภาตำบล (กสท.)

๒. องค์กรที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่

- คณะกรรมการศูนย์เยาวชนตำบล (กยต.)
- คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดมตำบล (กพส.ต.)

ข. ระดมหมู่บ้าน

- คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดมหมู่บ้าน (กพส.ม.)

- คณะกรรมการเยาวชนระดมหมู่บ้าน (กยม.)

- คณะกรรมการพัฒนาเด็ก (กพค.)

- คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

- คณะกรรมการกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

เครื่องชี้วัดและวิธีการดำเนินการพัฒนาองค์กรประชาชน

ในการดำเนินงานพัฒนาองค์กรประชาชน จำเป็นจะต้องหามาตรฐานของงาน เพื่อเป็นเครื่องชี้วัดว่าการดำเนินงานของเราประสบผลสำเร็จเพียงไร ซึ่งในการนี้ทางคณะผู้ทำงาน กำนันพัฒนาองค์กรของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขต ๖ ได้พิจารณาหาแนวทาง วิธีการปฏิบัติงานคัดค้านพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพ โดยกำหนดเครื่องชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาองค์กรประชาชนในแต่ละสาขาไว้เป็นมาตรฐาน ที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถประเมินผลการทำงานพัฒนาองค์กรของตนว่ามีผลงานเข้าขั้นมาตรฐานหรือยัง และเพียงไร ได้ตลอดเวลา (ยกเว้น กม. และคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.) ดังนี้

แนวทางการปฏิบัติงานค้ำพัฒนาองค์กรค้ำกรมการสภาตำบล (กศค.)

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีการดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย
๑. วัสดุทัศนียภาพค้ำต่าง ๆ ของตำบล ๒. เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ เป็นตัวแทนของประชาชนได้อย่างแท้จริง ๓. จัดทำแผนพัฒนาตำบล ๕ ปี ได้ถูกต้องตามขั้นตอน ๔. สามารถถกแถลงเรื่องแก้ไขปัญหา และโครงการที่กรมการหมู่บ้านเสนอได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ๕. มีขีดความสามารถในการบริหารงานงบประมาณประจำปี (ภาน้ำสูงทองที่) ได้เอง ๖. มีความสามารถในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานรัฐบาลหรือเอกชน เพื่อให้การสนับสนุนกิจกรรมในตำบล ๗. พิจารณาโครงการต่าง ๆ ของกม. อย่างถูกต้องและยุติธรรม	๑. คปต. จะต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่ปรึกษาทางวิชาการแก่สภาตำบลอย่างใกล้ชิดและจริงจัง ๒. มอบอำนาจในการบริหารงานแก่สภาตำบลอย่างแท้จริง ๓. เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลทุกหน่วยงานทุกระดับให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือ การปฏิบัติงานของสภาตำบลอย่างจริงจัง และบริสุทธิ์ใจ

(ต่อหน้า)

เครื่องมือวัดความสำเร็จของงาน	วิธีการดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย
๘. สามารถควบคุม ตรวจสอบการปฏิบัติงานตามโครงการที่อนุมัติให้สำเร็จตามเวลาและเป้าหมาย ๙. ปฏิบัติงานตามโครงการต่าง ๆ ที่ได้รับอนุมัติอย่างสุจริตใจ ๑๐. ประชาชนสามารถชี้แจงรายละเอียดของโครงการต่าง ๆ ที่ กสค. ดำเนินการ ในหมู่บ้าน ตำบล โดยอย่างถูกต้อง	และ เติบโต ไม่เกินขนาดที่ควรจะเป็น และ เติบโต ไม่เกินขนาดที่ควรจะเป็น และ เติบโต ไม่เกินขนาดที่ควรจะเป็น และ เติบโต ไม่เกินขนาดที่ควรจะเป็น และ เติบโต ไม่เกินขนาดที่ควรจะเป็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

แนวทางการพัฒนาคณะกรรมการศูนย์เยาวชนตำบล (กยต.)

และกรรมการเยาวชนระดับหมู่บ้าน (กยม.)

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย
- สามารถทราบข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนเยาวชนอายุระหว่าง ๑๕-๒๕ ปี ที่เป็นโสด และจบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้เรียนต่อให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ - มีการรวมกลุ่มเยาวชน ทั้งในระดับหมู่บ้าน และระดับตำบลอย่างเป็นกิจลักษณะ โดยมีกิจกรรมเป็นสื่อ - มีศูนย์เยาวชนตำบล เป็นสถาบันกลางของเยาวชนในตำบล ซึ่งคณะกรรมการเยาวชนตำบลใช้ เป็นศูนย์กลางการประสานงาน - มีการเพิ่มสมาชิก ศยต. อย่างได้สัดส่วนกับจำนวนเยาวชนเป้าหมาย ที่มีอยู่ในตำบล	- ดำเนินการสำรวจข้อมูลเยาวชน (๑๕-๒๕ ปี) ที่เป็นโสด จบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้เรียนต่อ โดยให้ข้อมูลเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ มีสมุดทะเบียนแสดงจำนวน ชื่อ - สกุล อย่างชัดเจน - ดำเนินการรวมกลุ่มเยาวชนระหว่างหมู่บ้าน แล้วนัดหมาย ให้มีการประชุมพบปะกันในระดับตำบล - ดำเนินการจัดตั้ง ศยต. โดยวิธีการจัดค่ายเยาวชน - กำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับของศูนย์ฯ รวมไว้แน่ชัดว่า ศยต. เป็นสถาบันกลางในการจัดกิจกรรมทุกรูปแบบในตำบล โดยมี กยต. เป็นแกนนำ

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีดำเนินงานเพื่อไปสู่ความ เป้าหมาย
- สมาชิกศูนย์และชุมชน ได้รับประโยชน์ จากผลการดำเนินงานของศูนย์ และ ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนใน ตำบลอย่างเต็มที่ - เมื่อ กทม. กยต. พันวัยเยาวชนแล้ว เป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ได้รับการพิจารณา ให้เป็นผู้นำของชุมชน	- จัดให้มีกิจกรรม ทางบ้านอาชีพ กำนัน ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น กำนันกีฬาและนันทนาการ และค่าน สาธารณประโยชน์ มีสมุททะ เบียงน กิจกรรม และภาพกิจกรรม สถิติขัญล ดิคไว้ที่ศูนย์อย่างชัดเจน - ในแต่ละปีจะมีกิจกรรม รมต้อนรับ สมาชิก ใหม่ โดยจัดในวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ หรือวันลอยกระทง หรือในโอกาสอื่น ๆ เพื่อสรรหาสมาชิกใหม่เพิ่มเติม - การดำเนินงานได้ปรึกษาหารือกับสมาชิก คนอื่น ๆ โดยได้รับคำแนะนำจากที่ ปรึกษาศูนย์ - ส่งเสริมให้สมาชิกที่พ้นสภาพจากการ เป็นกรรมการศูนย์เยาวชนแล้ว ให้ได้ รับการพิจารณาเป็นผู้นำท้องถิ่น จะ โดยกา เลือกลงหรือแต่งตั้งก็ตาม

แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน ตำบล

(กพส.ม., กพส.ต.)

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย
๑. กพสม., กพส. รับผิดชอบหน้าที่และ ตระหนักในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ในฐานะเป็นตัวแทนสตรีในหมู่บ้าน ตำบล ๒. ทำงานอย่างมีระเบียบ มีแผนงาน ในการทำงาน สามารถทำให้มี กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ๓. มีขีดความสามารถในการแก้ไข ปัญหา ๔. มีความมั่นใจในการทำงาน ๕. มีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ๖. มีทัศนคติที่ดี และเห็นความสำคัญ ๗. สามารถนำคนได้จำนวนมาก ๘. มีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น ๙. สามารถดึงคนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น	ในการพัฒนาขีดความสามารถและ คุณภาพของสตรีให้มีประสิทธิภาพ สามารถ พัฒนาครอบครัวชุมชนของตนเองได้ โดย การจัดตั้งองค์กร และพัฒนาองค์กรสตรีให้ เติบโตขึ้นจนกระทั่งองค์กรสตรีมีความมั่นคง นั้น จะต้องดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑. พัฒนาครอบครัวของสตรี ๒. พัฒนาอาชีพและรายได้ของสตรี ๓. จัดตั้งองค์กรและพัฒนาองค์กรสตรี ๔. สนับสนุนการดำเนินงานของสตรี สำหรับการพัฒนาองค์กรสตรีนั้น มีวิธี การดำเนินการดังนี้ ๑. การคัดเลือก กพสม. มีวิธีการคัดเลือก หรือจัดตั้งได้ ๒ ทางคือ ๑.๑ เลือกหรือตั้งจากการฝึกอบรม สตรีอาสาพัฒนา

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย
๑๐. สามารถขยหมายงานให้สมาชิก กลุ่มสตรีทำได้ ๑๑. ทราบข้อมูลและปัญหาของสตรี ในหมู่บ้าน ตำบล	๑.๒ เลือกจากสตรีและผู้แทนกลุ่ม สตรีต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน โดยตรง ๒. การฝึกอบรม ๒.๑ หลังจากที่ได้เลือกตั้ง กพสม. แต่ละหมู่บ้าน จะต้องดำเนินการ ฝึกอบรม กพสม. ของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมความสามารถของ กพสม. ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ของการ เป็นผู้นำ ในระดับหมู่บ้าน โดยใช้หลักสูตร และแนวทางของกรมการพัฒนารชุมชน
	๒.๒ เมื่อจัดตั้ง กพสม. แล้ว ประธาน และเลขานุการของ กพสม. โดย ตำแหน่ง จำเป็นจะต้องจัดฝึกอบรม กพสม. เพื่อมุ่งให้ กพสม. ใ้รู้ บทบาทหน้าที่ และตระหนักใน ภาระกิจที่ได้รับมอบหมาย

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย
ผู้แทนกลุ่มจังหวัดภาคกลาง และภาคใต้ และภาคอื่นๆ จากเดิม ๑๐๐๐๐๐ บาท เพิ่มขึ้น เป็น ๑๐๐๐๐๐๐๐ บาท	๓. การสนับสนุนการดำเนินงาน ๓.๑ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ทุกระดับ ติดตามให้คำแนะนำการดำเนินงาน ๓.๒ เจ้าหน้าที่จัดทำเอกสารคู่มือ อุปกรณ์ เครื่องใช้พร้อมที่จะนิเทศ ติดตามประเมินผลเพิ่มพูนทักษะ เฉพาะด้านแก่กลุ่มสตรี
แนวทางการพัฒนาคณะกรรมการพัฒนาเด็ก (กพค.)	
เครื่องชี้วัดผลสำเร็จของงาน	วิธีการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย
๑. กพค. เข้าใจบทบาทหน้าที่และสามารถ ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้ ๒. รัฐบาลเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก ใน หมู่บ้านเป็นอย่างดี	๑. การทำให้ กพค. เข้าใจในบทบาท หน้าที่ และสามารถปฏิบัติงานได้ ต้อง ปฏิบัติดังนี้ ๑.๑ ฝึกอบรมชี้แจงให้ทราบถึงบทบาท หน้าที่

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีการดำเนินการ ไปสู่เป้าหมาย
๓. สามารถประชาสัมพันธ์ ให้ผู้ปกครอง เด็กเข้าใจนโยบายของ ศพค. และไต่ถามเด็กเข้ารับการศึกษา เป็นจำนวนมาก ๔. สามารถชักนำกลุ่มต่าง ๆ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามา สนับสนุน การดำเนินงานของ ศพค. ๕. พัฒนาศูนย์พัฒนาเด็ก จนเป็นศูนย์ รวมใจของชาวบ้าน ๖. สามารถแก้ปัญหา อุปสรรคการ- ดำเนินงานของ ศพค. ได้ ๗. บริหารศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กอย่างมีแผน และมีกิจกรรมต่อเนื่อง ๘. กพค. ทำงานประสานสัมพันธ์กับ กม. และ กสค. ๙. เป็นผู้ที่กระตือรือร้นศึกษาหาความรู้ เพื่อปรับปรุง ศพค. อยู่เสมอ	๑.๒ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนออกติดตาม ให้คำแนะนำการปฏิบัติอย่าง ใกล้ชิด อย่างน้อยเดือนละครั้ง ๒. การที่ กพค. รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนา เด็กในหมู่บ้าน จะต้องสำรวจ และ ติดตามเกี่ยวกับเด็กดังนี้ ๒.๑ สำรวจจำนวนเด็กเล็กทั้งหมด ในหมู่บ้าน ๒.๒ จำนวนเด็กเล็กที่เข้าเรียนใน ศพค. ๒.๓ จำนวนเด็กเล็กที่ยังไม่เข้า ศพค. ๒.๔ จำนวนเด็กที่ผ่าน ผคค. ไปแล้ว ไปเรียนต่อที่ไหน อย่างไร มี คุณภาพอย่างไร ๓. ประชาสัมพันธ์วิธีการดำเนินงานของ ศพค. ให้ผู้ปกครอง เด็ก ได้รับทราบ และ เข้าใจและชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ ในการนำเด็กมาเลี้ยงใน ศพค.

เครื่องชี้วัดผลสำเร็จของงาน	วิธีการดำเนินการ ไปสู่เป้าหมาย
ผลการจัดอบรมราษฎร และอาสาสมัคร ๑. อบรมราษฎรและอาสาสมัคร ๒. อบรมอาสาสมัคร ๓. อบรมอาสาสมัคร ๔. อบรมอาสาสมัคร ๕. อบรมอาสาสมัคร ๖. อบรมอาสาสมัคร ๗. อบรมอาสาสมัคร ๘. อบรมอาสาสมัคร ๙. อบรมอาสาสมัคร ๑๐. อบรมอาสาสมัคร	๔. ชักนำกลุ่มสตรีแม่บ้านให้ทำอาหาร กลางวันมาเลี้ยงเด็กและช่วย ผคค. กุแลเด็ก ๕. ชักนำกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน ช่วยกัน กุแลรักษา ศพค. ให้สะอาดทั้งใน อาคารและบริเวณสนามให้เป็นที่ร่มรื่น ๖. ชักนำพ่อค้าบ้าน ช่วยกันสร้างอุปกรณ์ เด็กเล่น และซ่อมแซมอุปกรณ์ที่ชำรุด ๗. คัดตอประสานงาน ทนายราชการที่ เกี่ยวข้องทั้งรัฐบาลและ เอกชนให้ การสนับสนุน การดำเนินงานของ ศพค. ๘. จัดงาน "วันศูนย์รวมน้ำใจชาวบ้าน" โดยจัดที่ ศพค. และเชิญหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องและสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ใน หมู่บ้าน ตำบลมาร่วมงานเพื่อ ประชาสัมพันธ์งาน ศพค. และหา กองทุนพัฒนาเด็กของหมู่บ้าน

แนวทางการพัฒนาคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีดำเนินการไปสู่เป้าหมาย
ด้านความสามารถของคณะกรรมการ - กรรมการเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนดี - กรรมการสามารถแสดงบทบาทหน้าที่ของตนได้ - กรรมการสามารถสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานให้สมาชิกกลุ่มทราบ - เหน็ดเหนื่อย สามารถจัดทำบัญชีงบดุล กำไร-ขาดทุน และแบ่งเงินปันผลได้ถูกต้อง - เลขานุการ เข้าใจในการจัดรูปแบบการประชุม การจัดทำระเบียบ วาระการประชุม จดบันทึกการประชุม การจัดทำงานสารบัญัติต่าง ๆ ด้านการระดมทุน - สมาชิกส่งเงินสะสม ได้ตรงตามเป้าหมาย	- จัดฝึกอบรมให้ความรู้ แก่คณะกรรมการ อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง - จัดวางระเบียบของกลุ่ม เพื่อมีผลบังคับใช้กับสมาชิก - จัดประชุมคณะกรรมการกลุ่ม ๒ เดือน/ครั้ง - จัดนำทัศนศึกษาของงานแก่กรรมการ - จัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกอย่างน้อยปีละครั้ง - จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานในรอบเดือน ให้สมาชิกรู้ความเคลื่อนไหวของกลุ่ม - รับสัจจะจากสมาชิกโดยตั้งเป้าหมายการฝากเงินสัจจะสะสมไว้เป็นช่วงเวลาเช่น ๑ ปี, ๓ ปี, ๕ ปี - จัดทำสถิติการมาส่งสัจจะของสมาชิกทุกคนไว้ให้เด่นชัด

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีดำเนินการไปสู่เป้าหมาย
ในด้านการพัฒนาคุณธรรมสมาชิก สมาชิกส่งเงินสัจจะตรงตามเวลา ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของกลุ่มกว่า ๗๐% ของสมาชิกและปฏิบัติตามระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม เช่น เข้าร่วมการประชุมเกินกว่า ๒ ใน ๓ การวางแผนดำเนินการกิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์ฯ - แผนที่ตั้งไว้สำเร็จล่วงตามเวลาที่กำหนด - สมาชิกให้ความร่วมมือในแผนงานต่าง ๆ สูงกว่า ๗๐% - คณะกรรมการบริหารโครงการต่าง ๆ ตามแผนที่วางไว้ล่วงไปควยดี และเป็นประโยชน์แก่กลุ่ม	- จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเสริมความรู้ หรือ กิจกรรมการพัฒนาในวันสัจจะ - จัดกิจกรรมดึงดูดใจ ให้สมาชิกมาส่งสัจจะด้วยตนเอง - มีการวางแผนการดำเนินงาน และกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมที่จะสนับสนุนงานกลุ่มออมทรัพย์ฯ - กำหนดผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาดำเนินการ วิธีการดำเนินงาน ทุน ฯลฯ ในการดำเนินกิจกรรมสนับสนุนงานกลุ่มออมทรัพย์ฯ

แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคณะกรรมการ กลุ่มอาชีพ

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีการดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย
- คณะกรรมการบริหาร กลุ่มรูปแบบบทบาทหน้าที่ของตน - คณะกรรมการบริหารกลุ่ม แสดงบทบาทหน้าที่ได้ - คณะกรรมการชี้แจงผลการดำเนินงานของกลุ่มได้ - การประชุมคณะกรรมการ และสมาชิก เน้นอันสม่ำเสมอ - กลุ่มเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะ กม. และ กสค. - มีผู้สนใจสมัคร เป็นสมาชิกเพิ่ม - การดำเนินงานของกรรมการสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและชุมชน - สมาชิกทุกคนทราบเรื่องราวการดำเนินงานของกลุ่มเป็นอย่างดี	- จัดฝึกอบรมความรู้ในการบริหารงานให้แก่กรรมการที่จัดตั้งขึ้น - ส่งเสริมให้กรรมการได้แสดงบทบาทหน้าที่อย่างเด่นชัด โดยมีพัฒนาการเป็นที่เลี้ยงดู จนกระทั่งกรรมการมีความสามารถสูง จึงจะค่อย ๆ ถอนตัวออกไป - กำหนดให้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยเดือนละครั้ง - กำหนดให้มีการประชุมสมาชิกกลุ่มอย่างน้อย ๓ เดือน ต่อครั้ง - ส่งตัวแทนกลุ่มเข้าร่วมประชุม กม. และ กสค. ในโอกาสที่เหมาะสม - มีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกเป็นประจำ - มีการประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงานให้สมาชิกทราบ

เครื่องชี้วัดความสำเร็จของงาน	วิธีการดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย
- มีการจัดทำทะเบียน บัญชีต่าง ๆ ถูกต้องและสมบูรณ์ - มีการจัดหาอุปกรณ์การผลิตเป็นของกลุ่ม - มีการจัดตั้งกองทุนของกลุ่ม - มีการอบรมเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถให้แก่สมาชิกเป็นประจำ - กลุ่มสามารถขยายการผลิตออกไป หรือแยกแขนงกิจกรรมของกลุ่มออกไป - มีการจัดซื้อ - ขายผลิตภัณฑ์ และสิ่งจำเป็นร่วมกันในบรรดาสมาชิกกลุ่ม เพื่อค้ำคนกลาง - มีการจัดร้านค้าสหกรณ์ของกลุ่ม - จิตใจของสมาชิกได้รับการพัฒนาในก้นต่าง ๆ ที่จะให้เป็นพลเมืองที่มีคุณค่า	- จัดทำทะเบียนสมาชิกกลุ่ม รายรับ - รายจ่าย ของกลุ่มทะเบียนทรัพย์สินกลุ่ม และทะเบียนอื่น ๆ ที่จำเป็น - เก็บค่าสมัคร ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุงรายปีจากสมาชิก เพื่อใช้ในการบริหารงานกลุ่ม - จัดให้มีการลงทุนร่วมกันเพื่อจัดทำการผลิตร่วมกัน และจัดหาอุปกรณ์การผลิตเป็นของกลุ่มเพื่อหมุนเวียนใช้ในกลุ่ม - จัดนำทัศนศึกษาของงานให้แก่สมาชิกกลุ่ม

การปรับปรุงและจัดตั้งศูนย์พัฒนาตำบล (ศพต.)

ศูนย์พัฒนาตำบล (ศพต.)

ศูนย์กลางการปกครอง การบริหารงานของจังหวัด คือศาลากลางจังหวัด
ของอำเภอคือ ที่ว่าการอำเภอ ฉะนั้น ศูนย์กลางในการปกครองและพัฒนาของตำบลจึง
ควรจะอยู่ที่ "ศูนย์พัฒนาตำบล" (ศพต.)

การดำเนินงานศูนย์พัฒนาตำบล กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการ ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมา โดยมุ่งหวังให้ "ศูนย์พัฒนาตำบล" เป็นสถานที่ฝึกหัดปฏิบัติจริงของ
คณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) โดยเน้นให้ฝึกปฏิบัติในเรื่องสำคัญคือ

๑. การบริหารงานของตำบล
๒. การให้บริการประชาชน
๓. การพัฒนาของตำบล

การดำเนินการ เรื่อง ศพต. ได้มีการปรับปรุงพัฒนามาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน
มีสภาพปัญหาที่ผ่านการวิจัยแล้ว พอสรุปได้ดังนี้

สภาพปัญหาในการดำเนินงาน ศพต.

๑. การคัดเลือกสถานที่ตั้งอาคาร ศพต. ยังไม่เหมาะสม บางแห่งอยู่ไกล
ชุมชน ไม่สะดวกในการใช้ประโยชน์อาคารดูแลรักษา
๒. ศพต. ส่วนใหญ่สร้างขึ้นโดยได้รับงบประมาณสนับสนุนเฉพาะตัวอาคาร
ขาดเครื่องใช้ และอุปกรณ์ที่จำเป็น
๓. กสต. ผู้รับบทบาทหน้าที่การบริหารงาน ศพต. ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่
ของตนที่พอ

๔. การดำเนินงาน ศพต. ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง
จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕. พัฒนาการขาดเทคนิคที่จะแนะนำ โนมินาร์ให้ กสศ.มองเห็นความจำเป็น
ของ ศพต. ที่มีผลต่อการพัฒนา
แนวทางแก้ไข

ในการวางแผนแนวทางแก้ไขเพื่อปรับปรุง ศพต. นั้น มีแนวทางและวิธีการปรับปรุง
ดังนี้

๑. การแบ่ง ศพต. ออกเป็น ๓ ระดับ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงอย่าง
ถูกต้อง

๒. การกำหนดบทบาทหน้าที่ของ ศพต.

๓. การปรับปรุงอาคาร ศพต.

๔. การบริหารงาน ศพต.

๕. เครื่องชี้วัดความก้าวหน้าของ ศพต.

แนวทางแก้ไข

๑. การแบ่ง ศพต. ออกเป็น ๓ ระดับ

ระดับ ๑	ระดับ ๒	ระดับ ๓
- ไม่มีตัวอาคาร - ไม่มีอุปกรณ์และเครื่องใช้ - ไม่มีกองทุน - กสศ. อช. ไม่รู้บทบาทหน้าที่ - ศพต. ขาดการสนับสนุน - กม. อช.บ. และองค์กรต่าง ๆ ไม่ค่อยร่วมมือ	- มีอาคารเก่าแต่ไม่สมบูรณ์ - อุปกรณ์, เครื่องใช้ไม่พอเพียง - ไม่มีกองทุน - กสศ. อช. เข้าใจบทบาทหน้าที่เพียงบางเรื่อง - คปค. ให้การสนับสนุนแต่ไม่ค่อย - กม. อช.บ. องค์กรต่าง ๆ ให้ความร่วมมือเป็นบางครั้ง	- มีอาคารสมบูรณ์ - มีอุปกรณ์เครื่องมือเพียงพอ - มีกองทุน - อสศ. อช. เข้าใจบทบาทหน้าที่และจัดแรงงานได้ - คปค. ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง - กม. อช.บ. รัฐบาลบทบาทหน้าที่และให้การสนับสนุน ศพต. ก็

การแก้ไข

ระดับ ๑	ระดับ ๒	ระดับ ๓
- หาสถานที่ ศพต. ชั่วคราว - หาอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็น	- ปรับปรุงสถานที่ - จัดหาวัสดุให้พอเพียง	- ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ - ให้การสนับสนุนด้านกำลังใจ

ระดับ ๑	ระดับ ๒	ระดับ ๓
- จัดตั้งกองทุน (เพื่อ ใช้บริหารงาน ศพต.) - อบรม สอนแนะ กสศ. - จัดสัมมนา คปต. - อบรม สอนแนะ กม. อช.บ.	- จัดตั้งกองทุน - อบรม สอนแนะแก่ กสศ. อช.บ. - สัมมนา คปต. - อบรม กม. อช.บ. องค์กร	

หน้าที่ของ ศพต.

เพื่อให้การดำเนินงาน ศพต. เติบโต จึงกำหนดภาระกิจหลัก ของ
ศพต. ๖ ประการ เป็นแนวทางให้องค์กรกลุ่ม เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและผู้รับผิดชอบ
ถือเป็นแนวทางปฏิบัติคือ

๑. ศพต. เป็นศูนย์กลางการปกครองของตำบล โดยการจัดตั้งส่วน
ภายในศูนย์พัฒนาตำบลให้ใช้เป็นสถานที่ทำการของ

- กำนัน
- นายทะเบียนตำบล
- ที่ทำการตำบล

๒. ศพต. เป็นศูนย์กลางในการบริหารงานของตำบล โดยจัดให้เป็น
ที่ทำการของ

- ศพต.

- เจ้าหน้าที่ ๔ กระทรวงหลัก

๓. ศพต. เป็นศูนย์กลางการบริการทางวิชาการของตำบล โดยให้
ทุกหน่วยงานใช้ ศพต. เป็นสถานที่ในการให้บริการแก่ประชาชนในตำบล เช่น

- การประชุม

- การบรรยาย

- การบริการต่าง ๆ

- ห้องสมุดชุมชน

๔. ศพต. เป็นศูนย์ฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพของ
ประชาชน เช่น

- ฝึกอบรมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

- ฝึกทักษะด้านอาชีพ

- ที่ทำการ กลุ่มอาชีพ

- ที่ทำการ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

๕. ศพต. เป็นศูนย์กลาง สถิติข้อมูล ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
ของตำบล เช่น

- จำนวนประชากร

- แผนการพัฒนาตำบล

- โครงการรายปี

- ผลการดำเนินงาน

มุ่งเน้นให้เกิดบูรณาการระบบข้อมูลในชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็นเอกภาพ โดยให้ ศพต. เป็นศูนย์ข้อมูลระดับตำบล

๖. ศพต. เป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลงานของ ตำบล เช่น

- เป็นสถานที่ต้อนรับกลุ่มผู้สนใจในกิจกรรมของตำบล
- เป็นสถานที่ไขว่รอยายสรุปงานต่าง ๆ
- เป็นสถานที่จัดกิจกรรมการ งานวันอาทิตย์
- เป็นสถานที่จัดแสดงพิธี กิจกรรมต่าง ๆ ของตำบล

แนวทางการปรับปรุงอาคาร ศพต.

การปรับปรุงอาคาร ของ ศพต. เพื่อให้ ศพต. ทำเนียบการไต่ถามการกิจ หน้าที่ ๖ ประการได้สมบูรณ์ มีแนวทางการปรับปรุงดังนี้

๑. การปรับปรุงภายในอาคาร ศพต. ปรับปรุงให้เป็นสัดส่วน เพื่อใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่โดยพิจารณาจัดทำ

- ห้องเก็บข้อมูลของตำบล
- ห้องทำงานขององค์กรต่าง ๆ
- ห้องเอนกประสงค์

๒. การปรับปรุงภายนอกอาคาร เพื่อความเป็นระเบียบ บรรยากาศที่ดี เป็นแบบอย่างของการปรับปรุงได้ มีข้อพิจารณา

- รั้ว แสดง บริเวณ อาณาเขต
- เสาธง แสดงเอกลักษณ์ความยึดมั่นในสถาบัน

- สนามหญ้า มีความสะอาด เรียบร้อย แสดงถึงการมีผู้ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์
- ต้นไม้ (ไม้ดอกไม้ประดับหรือไม้ยืนต้น) เพื่อแสดงความร่มรื่น มีชีวิตชีวา ความสวยงาม ความน่าอยู่ ฯลฯ
- พื้นที่พักผ่อน หรือระเบียบ

๓. จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินการประชุม เช่น โต๊ะ เก้าอี้

กระดานดำ บอร์ด

๔. จัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ห้องสุขา น้ำ ไฟฟ้า ตู้เก็บเอกสาร เครื่องขยายเสียง ไมค์ ฯลฯ

๕. จัดหาอาสาสมัครเผ่าดูแลรักษา ศพต. (พักประจำ)

๘. การบริหารงาน ศพต.

กสค. เป็นผู้บริหารงาน ศพต. เพื่อให้การบริหาร ศพต. ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง มีข้อควรแก่การพิจารณา เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุง คือ

๑. ความรู้ความสามารถของผู้บริหาร (กสค.)

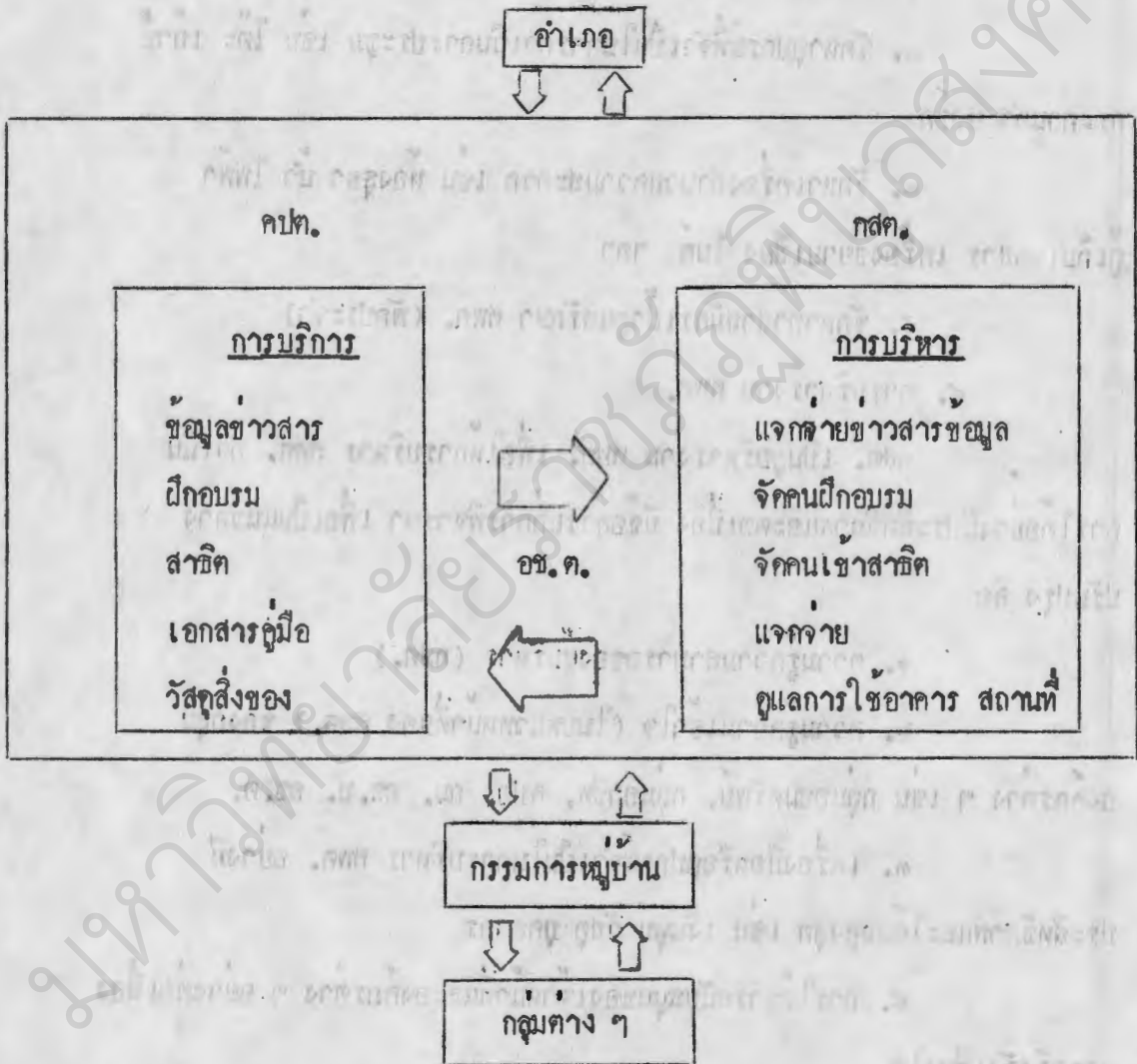
๒. ความรู้ความเข้าใจ (ในบทบาทหน้าที่ของ ศพต.) ของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เช่น กลุ่มอสมทวิทย์, กลุ่มอาชีพ, คปต, กม. อช.บ. อช.ค.

๓. เครื่องมือหรืออุปกรณ์จำเป็นในการบริหาร ศพต. อย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลสูงสุด เช่น เงินทุน วัสดุ บุคลากร

๔. การให้การสนับสนุนของเจ้าหน้าที่และองค์กรต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และจริงจังเพียงใด

๕. มีการประสานงาน และประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ศพต. อย่างไร

แผนภูมิแสดงระบบการบริหารและการบริการของ ศพต.

๕. เครื่องชี้วัดความก้าวหน้าของ ศพต.

ในการพิจารณาผลความก้าวหน้าของ ศพต. นั้น สิ่งที่ต้องกำหนดเพื่อเป็น "เครื่องชี้วัด" ในความก้าวหน้าของ ศพต. ๒ ประการ คือ

๑. ระยะเวลาที่กำหนด

๒. กรอบหรือขอบเขตของการดำเนินงาน

กรอบหรือขอบเขตของการดำเนินงาน ศพต. เช่น

๑. ด้านอาคารสถานที่ พิจารณา

- บริเวณรอบอาคาร เช่น ต้นไม้, รั้ว, ความสะอาด ฯลฯ
- บริเวณภายในอาคาร เช่น ความเป็นสัดส่วน เรียบร้อย
- เครื่องอำนวยความสะดวก น้ำ ไฟ ห้องน้ำ ห้องสุขา ฯลฯ
- วัสดุ อุปกรณ์ สัมปทาน เช่น เครื่องขยายเสียง โต๊ะ เก้าอี้ ตู้เก็บเอกสาร กระดานดำ ฯลฯ

๒. ด้านองค์กร

- การจัดระบบการบริหารของ กสศ.
- การบริหารงานของ กสศ.
- การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ของ ศพต.
- กองทุน
- การให้การสนับสนุนขององค์กรต่าง ๆ
- ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของ กสศ. องค์กรและเจ้าหน้าที่

๓. คำนึงกิจกรรม

- การใช้เป็นสถานที่ประชุม อบรม สานิต จัคนิทรศการ
- กิจกรรมเคลื่อนไหวของกลุ่ม
- ความสำเร็จของแผนงาน, โครงการ ที่ดำเนินในรอบ ๗ ปี
- ความสนใจ ความพึงพอใจของประชาชน ที่มีต่อบริการของ ศพต.

๔. คำนึงปฏิบัติกร

หน่วยราชการ, องค์กรต่าง ๆ กลุ่มต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ ๔ กระทรวงหลัก
ใช้ ศพต. เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงานเพียงไร

การพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน

นโยบายเร่งด่วนของกรมการพัฒนาชุมชนอีกประการหนึ่ง คือ การเร่ง
สร้างผู้นำในลักษณะของผู้นำอาสา ระดับตำบล หมู่บ้าน เพื่อเป็นฐานรองรับทางวิชาการ
ของกระทรวง ทบวงกรม ทั้งหลายที่จะลงไปให้การสนับสนุนระดับตำบล หมู่บ้าน เพื่อ
บรรลุเป้าหมายตามนโยบายเร่งด่วนของกรมฯ จึงได้กำหนดกรอบการพัฒนา วิธีการ
และเครื่องชี้วัดการพัฒนาผู้นำ อช. ไว้ดังนี้

๑. กรอบการพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบล หมู่บ้าน

๑. การกำหนดคุณสมบัติ ขั้นต้น
๒. การกำหนดวิธีการเลือกสรร
๓. การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ
๔. จัดให้มีการฝึกอบรม
๕. การสนับสนุน

๒. วิธีการพัฒนา อช. ให้บรรลุเป้าหมาย

๒.๑ การกำหนดคุณสมบัติขั้นต้น

- มีสัญชาติไทย
- มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปี ขึ้นไปแต่ไม่เกิน ๕๐ ปี
- มีภูมิลำเนา และถิ่นที่อยู่เป็นประจำในตำบลนี้
- มีความประพฤติเรียบร้อยและมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์
- มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าชั้น ป.๔ หรือเทียบเท่า เว้นแต่
ท้องถิ่นซึ่งไม่อาจเลือกผู้มีความรู้ดังกล่าวได้ ผู้ว่าราชการ-
จังหวัดอาจพิจารณาตามที่เห็นสมควร
- มีฐานะปานกลาง มีความเฉลียวฉลาด จิตใจเสียสละ และ
สมัครใจทำงานเพื่อส่วนรวม
- เป็นบุคคลที่เลื่อมใสในรัฐบาล และการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- ไม่เป็นข้าราชการประจำ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น พนักงาน
ท้องถิ่นหรือ กม. กสศ.

๒.๒ การกำหนดวิธีการเลือก อช.

ขั้นตอนที่ ๑ การประชาสัมพันธ์งาน อช. ทูกระดับแก่ประชาชน
และผู้เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๒ การเลือกสรรให้กรรมการฝ่ายกิจการพัฒนาและ
ส่งเสริมอาชีพทั้งเสียงชาวบ้านในหมู่บ้านแล้วเสนอชื่อ ผู้มี
คุณสมบัติเหมาะสมไม่น้อยกว่า ๒ ชื่อ ให้กรรมการหมู่บ้าน

คัดเลือก อช.บ. หมู่บ้านละ ๑ คน แล้วแจ้งอำเภอให้พิจารณา
แต่งตั้ง แล้วแจ้งจังหวัด, เขต, กรม ฯ

ขั้นตอนที่ ๓ กสศ. คัดเลือก อช. จาก อช.บ. แล้วแจ้งอำเภอ
ให้จังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง ทั้งนี้ ให้พัฒนาการอำเภอ ดูแลให้
การเลือกสรร อช. เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้
บุคคลที่เหมาะสมที่สุด เท่าที่จะสรรหาได้มาเป็น อช.บ. และ
อช.

๒.๓ การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

นอกจากบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วย
ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ปี ๒๕๒๒ แล้ว อช. ยังมีบทบาทช่วยเสริมสร้างองค์กรประชาชน
ให้มีสมรรถภาพยิ่งขึ้น โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบดังนี้

๑. ช่วยเหลือในการเตรียมการจัดตั้งกลุ่มและพัฒนากลุ่ม
๒. ร่วมวางแผนและปฏิบัติงานตามโครงการของกลุ่ม
๓. ช่วยจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลและติดตามประเมินผล

จากหน้าที่ อช. ที่กำหนดไว้นี้ จะเห็นได้ชัดว่า มีความผูกพันอยู่กับกลุ่ม
หรือองค์กรเฉพาะกิจทั้งสิ้น เริ่มตั้งแต่การจัดตั้ง การวางแผน การดำเนินการและ
การติดตามประเมินผล ฉะนั้น อช. จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มเข้มแข็งหรือ
อ่อนแอกลุ่ม เป็นรากฐานขององค์กรกลาง หรือสภาตำบล หากกลุ่มอ่อนแอไม่มั่นคง
แข็งแรงก็จะทำให้การเคลื่อนไหวต่อการพัฒนาใด ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและสมรรถภาพ
เป็นไปได้ยากและในทางกลับกัน หากกลุ่มเข้มแข็งสภาตำบลย่อมเข้มแข็งตามไปด้วย

๒.๘ การจัดการฝึกอบรม

การจัดระบบการวางโครงการฝึกอบรม อช. มีประเด็นสำคัญดังนี้

๑. วัตถุประสงค์
๒. หลักสูตร
๓. วิธีการ
๔. การติดตามงาน
๕. การประเมินผล

๑. วัตถุประสงค์ ควรกำหนดไว้ให้ชัดเจน ได้แก่

- มีความรู้ในบทบาทหน้าที่
- เกิดความชำนาญที่จะปฏิบัติงาน
- ปลุกฝังจิตสำนึกและอุดมการณ์ อช.

๒. หลักสูตร

หลักสูตรการฝึกอบรม อช. ก่อนปฏิบัติการแบ่งออกเป็น ๔ หมวด
หมวด ๑ บทบาทหน้าที่ อช.

- นโยบายการพัฒนาชนบท (เน้นบทบาทของ ๔ กระทรวงหลัก)
- สภาพปัญหาชนบทไทยและรูปแบบการพัฒนา
- บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของ อช. ต่อชุมชน
- การจัดตั้งและการพัฒนากลุ่ม

หมวดที่ ๒ การเสริมสร้างทักษะในการปฏิบัติงาน

- ตัวอย่างความสำเร็จของการพัฒนา (ศึกษาดูงาน)
- ศิลปการพูด และฝึกปฏิบัติ
- ฝึกปฏิบัติตามขั้นตอน การวางโครงการ

หมวดที่ ๓ การปลูกฝังจิตสำนึก และอุดมการณ์

- กลุ่มสัมพันธ์
- พฤติกรรมมนุษย์และโลกธรรม

หมวดที่ ๔ กิจกรรมเสริมหลักสูตร

- การบริหารกาย/จิต
- การแสดงกตัญญูต่อสถานที่
- การแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- ภาพยนตร์ สไลด์ แนวทางพัฒนา
- จุดเทียนแห่งปัญญา ประกาศสัจจะ
- นันทนาการ

๓. วิธีการฝึกอบรม

จำนวนผู้เข้ารับการอบรม เฉลี่ยจุดละ ๕๐ คน ดำเนินการเป็นรายอำเภอ

ระยะเวลา จุดละ ๓ - ๕ วัน

การจัดการ

วิทยากรฝึกอบรม มีทั้งวิทยากรค้ำ อช. เป็นหลัก

เทคนิคในการฝึกอบรม ได้แก่การบรรยาย การอภิปราย

แบ่งกลุ่มย่อยฝึกปฏิบัติ การศึกษาดูงาน บทบาทสมมุติ

ตลอดจนการใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ อช. และ อช.บ.ที่ได้รับการแต่งตั้งแล้ว

สถานที่ฝึกอบรม ค่าเนิการในอำเภอ ให้กำหนดสถานที่ ที่
ผู้เข้ารับการฝึกอบรมพักนอนและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันตลอด

ระยะเวลาการฝึกอบรม

อุปกรณ์ฝึกอบรม

เครื่องฉายสไลด์และภาพยนตร์

เครื่องฉายแผ่นใส จอ หลอดฉาย

วิทยุ เทป ม้วนเทป

๔. การติดตามงาน

ให้มีการกำหนดมาตรการชี้วัดว่าหลังการฝึกอบรมช่วงใด อช.

ควรทำอะไรได้แค่ไหน ภายในระยะเวลาเท่าใด

๑. รายงานการปฏิบัติงานเป็นประจำทุกเดือน

๒. รวบรวมข้อมูลสำคัญในหมู่บ้านทุกหมู่บ้านภายใน ๓ เดือน

๓. ร่วมประชุมวางโครงการและปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรประชาชน

๔. คิกิรีเริ่ม เสนอโครงการที่เป็นที่ยอมรับของชุมชนภายใน ๓ เดือน

๕. เป็นแบบอย่างค่านิยมธรรมเป็นที่ศรัทธาของชุมชนภายใน ๖ เดือน

ในการนำมาตรการดังกล่าวไปใช้ในการติดตามงาน ให้กำหนดแนว
ปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการติดตามงานดังนี้

๑. ให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบตรวจสอบความถูกต้องของ อช.๑

๒. จัดให้มีสมุทประจำตัวบันทึกการปฏิบัติงาน ทำนองเดียวกับ พช.๕

๓. ให้กวศชันการส่งรายงาน อช.๑ อช.๒ อช.๓ ตามกำหนด อช.

ส่ง อช.๑ ถึงอำเภอภายในวันที่ ๕ ของเดือน อำเภอส่ง อช.๒ ถึงจังหวัดภายใน

วันที่ ๑๐ ของเดือน จังหวัดสงขลา ถึง กรมฯ เขต ภายในวันที่ ๑๕ ของเดือน

๔. ให้พัฒนากรมอธิบายให้ อช. ช่วยเหลือในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลตามหน้าที่ อช. ที่กำหนดไว้

๕. ให้พัฒนากรม ส่งสถิติข้อมูลตามข้อ ๔ ให้จังหวัดและเขต

๕. การประเมินผลโครงการ

ให้มีการประเมินผลก่อนฝึกอบรม การประเมินผลระหว่างการฝึกอบรม การประเมินผลทันทีที่การฝึกอบรมสิ้นสุดลง และการติดตามงานมาประเมิน โดยยึดถือวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นข้อตัดสินว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด มีข้อปรับปรุงอย่างไร ซึ่งจะต้องนำไปพิจารณากำหนดหลักสูตรการสัมมนา อช. รุ่นต่อไป

๒.๕ การสนับสนุน

เพื่อให้ อช. สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ตามบทบาทของตน การฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงานเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เพียงพอ ควรสนับสนุน อช. ทั้งทางด้านการวิชาการ และการบำรุงขวัญ ดังนี้

๑. การสัมมนา อช. การสัมมนาแยกเป็น สัมมนา อช.

ระดับจังหวัด ระยะเวลา ๑-๓ วัน สัมมนา อช. ระดับเขต ระยะเวลา ๓-๕ วัน

วัตถุประสงค์ แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและประสบการณ์เพื่อปรับปรุงงาน

หลักสูตร นำหลักสูตรการสัมมนาพัฒนากรมแผนใหม่มาใช้

๒. การบำรุงขวัญ เชิดชูเกียรติและการจงใจ
- ๒.๑ ประกวด อช. ที่เกิน ทูกระดับ ทั้งอำเภอและจังหวัด
- ๒.๒ สวัสดิการ กรณีเจ็บป่วย ถึงแก่กรรมในขณะที่ปฏิบัติงาน โดยจัดตั้งชมรมอาสาสมัครระดับจังหวัด
- ๒.๓ ประกาศเกียรติคุณเมื่อปฏิบัติงานครบวาระ
๓. จัดทำเอกสารทางวิชาการ และกิ่งวิชาการ โดยกรมฯ และเขต ตลอดจนการทำสไลด์ ภาพยนตร์สำหรับใช้ประกอบการฝึกอบรมและสัมมนา
๓. เครื่องชี้วัดการพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบล หมู่บ้าน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบล หมู่บ้าน ได้รับการพัฒนาตามเป้าหมายหรือไม่ มีเครื่องชี้วัดดังนี้
๑. อช. ภูมิใจที่ได้รับแต่งตั้ง
  ๒. อช. มีความต้องการทำงานเพื่อส่วนรวม
  ๓. อช. เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ที่ลงไปทำงานในหมู่บ้าน ตำบล
  ๔. อช. มีจิตสำนึกและอุปถัมภ์อาสาสมัคร
  ๕. อช. มีขีดความสามารถเป็นผู้นำ และแกนนำของงานพัฒนาอย่างแท้จริง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๑. การบรรยาย
๒. การเชิญวิทยากรพิเศษ
๓. การอภิปราย "งานของกรมการพัฒนาชุมชนบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชนบทมากน้อยเพียงใด"
การวิจารณ์ "องค์กรประชาชนถูกครอบงำจากเจ้าหน้าที่ของทางราชการหรือไม่"
๔. การเดินทางไปทัศนศึกษาสำนักงานพัฒนาชุมชนเขต ๖ พิษณุโลก และหมู่บ้านพัฒนา
ในเขตจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และพิจิตร

สื่อการเรียนรู้การสอน

๑. เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา
๒. สไลด์ ชูค การพัฒนาชุมชนในประเทศไทย
บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน
๓. ภาพชุด การพัฒนาตำบล ๗ แผน
๔. แถบบันทึกภาพประกอบเสียง การอภิปรายของ ๔ กระทรวงหลัก เรื่อง
การพัฒนาชนบทแนวใหม่ ไปพัฒนากันเถอะ โครงการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน
๕. แผ่นโปสเตอร์ แผ่นภาพแสดงหมู่บ้านศูนย์พัฒนาตำบล
แผ่นภาพแสดงขบวนการพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชน
การพัฒนาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
การพัฒนาเพื่อความมั่นคงทางสังคม

การพัฒนาเพื่อความมั่นคงทางด้านการเมืองการปกครอง
 การพัฒนาเพื่อความมั่นคงในด้านการป้องกันประเทศ
 หน้าที่ของศูนย์พัฒนาตำบล
 ระบบการบริหาร และการบริการของศูนย์พัฒนาตำบล
 ขั้นตอนการพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
 การจัดการฝึกอบรมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
 แผนผังคณะกรรมการบริหารงานของตำบล

การวัดผลและประเมินผล

๑. การซักถามหลังจากสิ้นสุดการบรรยาย
๒. การอภิปรายและวิจารณ์
๓. การรายงานภายหลังการทัศนศึกษา
๔. การทดสอบประจำบท

เอกสารอ้างอิง

กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน ๒๕๒๒ พัฒนาการ กรุงเทพมหานคร :

ไทยอนุเคราะห์ไทย

พัฒนา นฤยัตพันธ์ ๒๕๑๗ การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๖ บทบาทและภารกิจของคณะทำงานสนับสนุน

การปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.)

สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๒ "เอกสารสอน

รายวิชา ความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน หน่วยที่ ๑ - ๔

กรุงเทพมหานคร : ป.สัมพันธ์พาณิชย์

สาขาวิชาส่งเสริมการ เกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ชุดพัฒนาชนบท

กรุงเทพมหานคร : บริษัทคตอวี เพาเวอร์พอยท์ จำกัด

สำนักงานพัฒนาชุมชนเขต ๖ พิษณุโลก ๒๕๒๗ คู่มือปฏิบัติงานของพัฒนากร พิษณุโลก :

โรงพิมพ์ตระกูลไทย

สำนักงานเลขานุการ กสช. ๒๕๒๔ หนังสือพิมพ์มีขบวนการ กสช. คีเกณฑ์

ประจำปี ๒๕๒๔

คำถามท้ายบท

๑. ท้องถิ่นชนบทของไทยมีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องรีบเร่งทำการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น
๒. หมู่บ้านศูนย์พัฒนาตำบลมีแนวปฏิบัติงานที่สำคัญอย่างไร ?
๓. การพัฒนาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจมีสาระสำคัญอย่างไรบ้าง ?
๔. การพัฒนาเพื่อความมั่นคงทางสังคมประกอบด้วยแผนงานอะไรบ้าง ?
๕. การพัฒนาเพื่อความมั่นคงทางด้านการเมืองและการปกครองประกอบด้วยแผนงานสำคัญอะไรบ้าง ?
๖. การพัฒนาเพื่อความมั่นคงในด้านการป้องกันประเทศ มีลักษณะการดำเนินงานที่สำคัญอะไรบ้าง ?
๗. องค์กรประชาชนหมายถึงอะไร ? องค์กรประชาชนในระดับตำบล และระดับหมู่บ้านมีอะไรบ้าง ?
๘. ท่านมีแนวทางการพัฒนาองค์กร เหล่านี้อย่างไรบ้าง ?
  - ก. คณะกรรมการสภาตำบล
  - ข. คณะกรรมการศูนย์เยาวชนตำบลและหมู่บ้าน
  - ค. คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบลและหมู่บ้าน
  - ง. คณะกรรมการพัฒนาเด็ก
  - จ. คณะกรรมการบริหาร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
  - ฉ. คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ
๙. หน้าที่ของศูนย์พัฒนาตำบลที่สำคัญมีอะไรบ้าง ?
๑๐. การพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้านของกรมการพัฒนาชุมชน มีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร ?

บทที่ ๗ แนวทางการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาตำบล

กรมการพัฒนารวมชนกับแผนงานพัฒนาตำบล

แผนงานพัฒนาเด็ก

แผนงานพัฒนาเยาวชน

แผนงานพัฒนาสตรี

แผนงานเสริมสร้างรายได้

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อม

แผนงานอาสาพัฒนา

แผนงานพัฒนาจิตใจ

แผนงานพัฒนาองค์กร

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรสุพรรณบุรี

จุดประสงค์

หลังจากได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาควรจะต้องกระทำในสิ่งต่อไปนี้ได้

๑. สามารถอธิบายนโยบาย หน้าที่ และความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชนได้
๒. สามารถเข้าใจแผนพัฒนาระดับตำบลทั้ง ๓ แผนได้
๓. สามารถอธิบายแนวทางการดำเนินงานของ
แผนงานพัฒนาเด็ก
แผนงานพัฒนาเยาวชน
แผนงานพัฒนาสตรี
แผนงานเสริมสร้างรายได้
กลุ่มอหัมทรัพย์เพื่อการผลิต
แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อม
แผนงานอาสาพัฒนา
แผนงานพัฒนาจิตใจ
แผนงานพัฒนาองค์กร

แนวทางการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาตำบล

กรมการพัฒนาชุมชน

ประวัติความเป็นมา

กรมการพัฒนาชุมชนมีประวัติความเป็นมาจากสำนักงานพัฒนาการท้องถิ่น ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามโครงการพัฒนาการท้องถิ่นแห่งชาติ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำโครงการพัฒนาท้องถิ่นทดลองขึ้นเป็นครั้งแรก และในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้มีพระบรมราชโองการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ ยกฐานะสำนักงานพัฒนาการท้องถิ่น เป็น "ส่วนพัฒนาการท้องถิ่นแห่งชาติ"

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ฉบับที่ ๑๐ ให้ยกฐานะจากส่วนพัฒนาการท้องถิ่น ขึ้นเป็นกรมการพัฒนาชุมชน สังกัดกระทรวงมหาดไทยตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๐๕

นโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชนได้จัดให้มีการพัฒนาชุมชนขึ้นก็เพื่อพัฒนาประชาชนในชนบทให้มีความขยัน และเชื่อมั่นในการช่วยตัวเอง เพื่อร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง โดยความร่วมมือของหน่วยราชการและเอกชน ในส่วนที่เกินความสามารถของประชาชน โดยมีหลักในการดำเนินงานดังนี้

๑. ปลุกฝังอุดมการณ์ให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์ และเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง ความร่วมมือช่วยเหลือกัน ในการสร้างความเจริญให้กับชุมชนของตน

๒. ให้ประชาชนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม และใช้สถาบันต่าง ๆ เพื่อฝึกสอนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๓. ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกำหนดความต้องการวางแผนและดำเนินงาน เพื่อสนองความต้องการของชุมชนด้วยตนเอง

๔. ให้ประชาชนรู้จักเสียสละและอาสาสมัคร เพื่อช่วยชุมชนในด้านความมั่นคงความปลอดภัย และบริการสังคม

๕. พัฒนาคูณภาพของประชาชนทุกเพศ ทุกวัย โดยเน้นเด็กก่อนวัยเรียนเยาวชน และสตรี

๖. ให้ประชาชนรู้จักใช้วิทยากรและทรัพยากรที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตของตน เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

๗. ให้ประชาชนปรับปรุง และสร้างเสริมสาธารณสมบัติต่าง ๆ โดยเน้นปัจจัยในการผลิตทางด้านเกษตรกรรม

๘. พึ่งนากลุ่มอาชีพต่าง ๆ ให้สามารถรับผิดชอบด้านการผลิตเงินทุนและการตลาด เพื่อเตรียมการไปสู่ระบบสหกรณ์ต่อไป

หน้าที่และความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน *

๑. ร่วมกับประชาชนในการยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

* ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ๒๕๒๖ หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร :

ไทยอนุเคราะห์ไทย

๒. แก้ไขปัญหาอุปสรรคและความเดือดร้อนของประชาชนที่เกี่ยวกับปัจจัยขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตลอดจนการส่งเสริมและการสนับสนุนการดำเนินธุรกิจ เศรษฐกิจในส่วน
ของประชาชน โดยประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ให้ใช้เงินอุดหนุนและเงินทุน
หมุนเวียน การพัฒนาชุมชนสมทบกับส่วนที่ราษฎรเสียสละจัดทำโครงการ เฉพาะกิจกรรมในท้องถิ่น
ตลอดจนติดตามผลให้โครงการเหล่านั้น สำเร็จตามวัตถุประสงค์

๓. ให้ความช่วยเหลือ การพัฒนาท้องถิ่นที่จำเป็น และเกื้อหนุนขีดความสามารถของ
ประชาชนให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์

๔. ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่
เกี่ยวข้องรวมทั้งจัดการประชุม สัมมนา ปฐมนิเทศ เพื่อเป็นการเผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจ
ในหลักการและวิธีดำเนินงานพัฒนาชุมชน

๕. ให้ความศึกษา และฝึกอบรมในการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตในครอบครัว
แก่ประชาชน เพื่อยกระดับการครองชีพ และสุขภาพอนามัยของประชาชน

๖. ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของ
ท้องถิ่น

๗. สนับสนุนการกระจายอำนาจการปกครองตนเองส่วนท้องถิ่น โดยฝึกปฏิบัติการ
ดำเนินงานของท้องถิ่น ตามระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน เพื่อให้มีความเชื่อมั่นและ
ความสามารถ รับผิดชอบในการพัฒนาและปกครองตนเองได้ รวมทั้งปลูกฝังให้ตระหนักถึงความ
สำคัญในการร่วมพลัง เพื่อความ มั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

๘. ศึกษาวิจัยและประเมินผลงาน พัฒนาชุมชนทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อเสนอ
แนวคิด หลักการ และวิธีการ รวมทั้งเปรียบเทียบผล การดำเนินงานและคัดแปลงนำมาใช้ให้
เหมาะสมกับสภาวะการณ์ของประเทศ ตลอดจนการเผยแพร่ผลการวิจัยแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและ
ประชาชนทั่วไป

๘. สนับสนุนให้บุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์การใช้ความรู้ ความสามารถให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยให้มีการอาสาสมัครในงานพัฒนาชุมชน

๑๐. เป็นศูนย์กลาง การบริหารงานพัฒนาชุมชน และทำหน้าที่ประสานงานกับกระทรวง ทบวง กรม และองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้โครงการต่าง ๆ ประสานสอดคล้องกัน

๑๑. เป็นสำนักงานและเลขาธิการของคณะกรรมการประสานนโยบาย และแผนพัฒนาชุมชน และคณะกรรมการอื่นที่ตั้งขึ้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

๑๒. หน้าที่อื่น ๆ ตามที่รัฐบาลหรือกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย
กรมการพัฒนาชุมชน ได้จัดให้มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาระดับตำบลรวม ๗ แผน คือ

๑. แผนพัฒนาเด็ก

มุ่งพัฒนาเด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง ๓ - ๖ ปี ให้มีความเจริญทั้งทางร่างกาย จิตใจสติปัญญา และความสามารถที่จะเป็นเยาวชน และผู้ใหญ่ที่ดีในภายภาคหน้าและเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง เพื่อให้มีเวลาประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ปราศจากความกังวล โดยดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาเด็กของตำบล หมู่บ้านจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก เพื่อรับเด็กมาให้การเลี้ยงดูในตอนกลางวัน มีผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นสตรีในชนบท ที่ได้รับการคัดเลือก และฝึกอบรมการเลี้ยงดูเด็กเป็นผู้ดูแล ภายใต้อำนาจการบริหารงานของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก

การดำเนินงานที่สำคัญได้แก่ โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก โครงการเพิ่มพูนทักษะผู้ดูแลเด็ก ฯลฯ

๒. แผนพัฒนาเยาวชน

มุ่งพัฒนาเยาวชน ชาย-หญิง อายุระหว่าง ๑๔ - ๒๐ ปี ที่พ้นวัยเรียนระดับประถมศึกษา แต่ไม่มีโอกาสจะเรียนต่อระดับสูง ไม่มีความรู้ความสามารถให้ทักษะในการประกอบอาชีพต่าง ๆ พัฒนาค่านิยม คุณภาพ ความประพฤติของเยาวชน ให้มีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงาม มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย รู้จักร่วมกันทำประโยชน์แก่สังคม ศึกษาระเบียบ ประเพณี และบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้รู้จักรับผิดชอบต่อชุมชนของตนในอนาคต

แผนพัฒนาเยาวชนมีขั้นตอนการดำเนินงานเป็นลำดับดังนี้

๑. การจัดค่ายเยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงวิธีการปรับตัว และระเบียบวินัยในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และการทำมาหาเลี้ยงชีพเบื้องต้น
๒. การฝึกหัดอาชีพ เพื่อให้โอกาสเยาวชนที่ผ่านค่ายได้ทดลองและฝึกหัดอาชีพที่สนใจด้วยวิธีการลงมือทำด้วยตนเอง ก่อนที่จะตัดสินใจฝึกหัดอย่างจริงจัง เพื่อยึดเป็นอาชีพต่อไป
๓. การจัดตั้งศูนย์เยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้ร่วมกันคัดเลือกเยาวชนด้วยกันเองเป็นคณะกรรมการ เข้าทำหน้าที่บริหารและดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของเยาวชนและชุมชน
๔. การเพิ่มพูนความสามารถผู้นำเยาวชน เพื่อให้ความรู้แก่ผู้นำเยาวชนตำบล และมีความรู้ด้านการส่งเสริมอาชีพเยาวชนด้วย
๕. การสนับสนุนกิจกรรมศูนย์เยาวชน เพื่อให้ศูนย์เยาวชนตำบลมีกิจกรรมดำเนินงานก้าวหน้าและเคลื่อนไหวยุติตลอดเวลา โดยกรมการพัฒนาชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะให้ความช่วยเหลือทางงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์

๓. แผนพัฒนาสตรี

มุ่งพัฒนาสตรีที่อยู่ในวัยครองเรือนให้สตรีในชนบท ทุกวัยใหม่มีความรู้ด้าน
เกษตรศาสตร์เบื้องต้น และเพิ่มพูนทักษะวิชาที่ถนัด และสนใจ จนสามารถยึดอาชีพถาวร
ได้ เพื่อช่วยเพิ่มพูนรายได้ของครอบครัว รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และ
ให้ความรู้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้อง เพื่ออวาราภฐานไปสู่การจัดตั้ง
สถาบันสตรีขึ้นในท้องถิ่น

การดำเนินงานที่สำคัญได้แก่ โครงการฝึกอบรมกลุ่มสตรี แม่บ้าน
โครงการครอบครัวพัฒนา โครงการวางแผนครอบครัว โครงการฝึกอบรมเยาวชนสตรี

๔. แผนศูนย์ส่งเสริมความรู้ประจำตำบล

กรมการพัฒนาชุมชน มีนโยบายแนบมือนที่จะส่งเสริมการประกบอาชีพ
ของราษฎรในชนบท ให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านการอาชีพ การศึกษา การสังคม
การอนามัย และการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนตามแนวทางประชาธิปไตย จึงได้จัดให้มี
ศูนย์ส่งเสริมความรู้ประจำตำบลขึ้นเพื่อทำการ เผยแพร่บริการ ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น
ดำเนินการสาธิตทดลองจัดการฝึกอบรม และให้คำปรึกษาแนะนำ ทั้งนี้เพื่ออวาราภฐาน
ไปสู่การจัดตั้งสถาบันเกษตรกร และศูนย์ชุมชนขึ้นในตำบล ในโอกาสต่อไป

ศูนย์ส่งเสริมความรู้ประจำตำบล มีภาระกิจหลัก ๕ ประการคือ

๑. เป็นศูนย์รวบรวมสถิติข้อมูลเกี่ยวกับการอาชีพ และการพัฒนาของ
ตำบล หมู่บ้าน

๒. เป็นศูนย์บริการทางวิชาการในด้านการอาชีพ และการดำรงชีวิตอยู่อย่าง
สงบสุขของประชาชน และเป็นสถานที่ดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ทุกสาขาในการให้
บริการแก่ประชาชนทุกกลุ่มอาชีพในพื้นที่

๓. เป็นศูนย์ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะ รวมทั้งเป็นศูนย์สาธิตค้ำานอาชีพต่าง ๆ แก่ราษฎร

๔. เป็นศูนย์รวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในระดับตำบล เป็นศูนย์การดำเนินงานและการบริการงานของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย

๕. เป็นศูนย์รวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มอาชีพต่าง ๆ รู้จักการประหยัด การบริการ การบริหาร เงินทุนในรูปธนาคาร

การดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ โครงการฝึกอบรมกลุ่มอาชีพหลัก โครงการอบรมกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัว โครงการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต โครงการสร้างยุ้งฉางประจำหมู่บ้าน

๕. แผนอาสาพัฒนา

จุดมุ่งหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ ประชาชนในชนบทได้แสดงออกทางค้ำานจิตใจในความเป็นผู้เสียสละ เพื่อประโยชน์และความสงบสุขของชุมชน โดยประชาชนในชุมชนได้อาสาสมัครเข้ารับการฝึกอบรม เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาจิตใจ ร่วมกิจกรรมอาสาสมัครให้เกิดความเคยชินในการปฏิบัติงานตามระเบียบกฎเกณฑ์ของชุมชนให้เกิดการอุทิศตนเพื่อเป็นผู้ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนผู้ยากไร้ ชาคแค้น อ่อนแอและประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ ในชุมชนของตนเอง แบบเพื่อนช่วยเพื่อนทั้งในยามปกติและเกิดภัยพิบัติ

การดำเนินงานแยกได้ ๒ แผนคือ

๑. แผนอาสาสมัครชาวบ้าน

๒. แผนการฝึกอบรม และเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น

๖. แผนการสร้างเสริมสาธารณสมบัติ

มุ่งให้ประชาชนได้เข้าร่วมกำลัง ความคิด กำลังกาย กำลังใจ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนของตน

ในการสร้างเสริมสาธารณสมบัติ อาจแบ่งประเภทของโครงการ กิจกรรม - หลักออกตามประโยชน์ใช้สอยเป็น ๒ ประเภทคือ -

๑. โครงการสร้างเสริมสาธารณสมบัติ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของราษฎร เช่น ทำนบเหมือง ฝาย เพื่อกักกั้นน้ำไว้ใช้ในการทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นต้น

๒. โครงการสร้างสาธารณสมบัติเพื่อใช้ประโยชน์ของชุมชนโดยทั่วไป ซึ่งมีทั้งที่สำคัญคนใช้ประโยชน์ทั่วไป เช่น ถนน สะพาน ราง และสำหรับสัตว์เลี้ยง เช่น ทุ่งหญ้า และแหล่งน้ำ เป็นต้น

๗. แผนพัฒนาจิตใจ

มีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมสร้างอุดมการณ์ การพัฒนาชุมชนโดยการมุ่งที่จะรักษานบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่น ให้ดำรงอยู่และเผยแพร่

ในหมู่ประชาชน เพื่อสร้างไว้ซึ่งเอกลักษณ์และความเป็นเอกภาพของชาวชนบท ซึ่งจะยังผลให้เกิดความรักท้องถิ่นและชุมชนของตน นอกจากนี้จะพัฒนาทัศนคติ และกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสำนึกในการช่วยตนเอง และเชื่อมั่นในกระบวนการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

การดำเนินงานที่สำคัญได้แก่ โครงการปลูกฝังวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี โครงการจัดนิทรรศการวัฒนธรรมท้องถิ่น โครงการส่งเสริม

และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น โครงการส่งเสริมวันกตัญญู โครงการส่งเสริมห้องสมุดชุมชน
โครงการส่งเสริมพลาณามัยชุมชน โครงการส่งเสริมนันทนาการชุมชน โครงการวัน
พัฒนา โครงการประกวดหมู่บ้านพัฒนา โครงการส่งเสริมบุคลิกภาพเยาวชนในวัยเรียน

แนวทางการดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาเด็ก

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นคุณการณ์
๑. จัดตั้ง กพค.และ ฝึกอบรม กพค.	๑. จัดเตรียมก่อตั้งกองทุน พัฒนาเด็กและตั้งกองทุน ขึ้น	๑. มีกองทุนพัฒนาเด็กที่ มั่นคง
๒. คัดเลือก ผคค.และ ฝึกอบรม ผคค.	๒. ฝึกอบรม กพค.เพื่อเพิ่ม ทุนทักษะ	๒. กพค.บริหารงานเอง ได้ดี
๓. เตรียมอาคาร ศพค.	๓. มีเด็กมากขึ้นกว่าเดิม ๓๐ %	๓. ผคค.มีความสามารถ ในการปฏิบัติงานสูง
๔. ประชุม กพค.ทุก เดือน โดยพัฒนากร ร่วมประชุม	๔. มีอาหารกลางวัน อาหารเสริมพอเพียง	๔. ศูนย์สามารถคัดเลือก เด็กเข้าเรียนได้ตาม เกณฑ์ที่ กพค.กำหนดไว้
๕. มีอุปกรณ์เสริมทักษะ ของเด็ก	๕. มีกลุ่มต่าง ๆ ให้การ สนับสนุนการดำเนินงาน ของ ศพค.	๕. มีอาหารเสริมบริบูรณ์
๖. ประชุมชักชวน ผู้ปกครอง		๖. สร้างระเบียบวินัยแก่ เด็กปรากฏเด่นชัด

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นคุณภาพ
๗. กม.ให้ความสนใจในกิจกรรมของ ศพค. ๘. มีอาหารเสริมแก่เด็ก ๙. เก็บค่าเลี้ยงดูเด็ก ๑๐. เด็กมีไม่น้อยกว่า ๒๐ คน	๖. ผู้ปกครองเด็กมาร่วม-กิจกรรมของ ศพค. เป็นประจำ ๗. กพค. เข้าใจในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ๘. มีสนามเด็กเล่น ๙. บริเวณศูนย์มีรั้วและมีความปลอดภัยสูง ๑๐. มีอาคารศูนย์ถาวรเป็นของตนเอง ๑๑. มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานศูนย์แก่ประชาชน	๗. มีค่าเลี้ยงดูเก็บจากผู้ปกครองได้สม่ำเสมอ ๘. ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆ อย่างดี ๙. มีการจัดปลูกไม้ดอกไม้ประดับรอบบริเวณศูนย์ ๑๐. มีสนามเด็กเล่นและอุปกรณ์การเล่นของเด็กพร้อมสรรพ ๑๑. มีกิจกรรมการแสดงของเด็กในโอกาสต่าง ๆ ๑๒. เด็กสุขภาพอนามัยดี (ตามเกณฑ์ที่ทางกระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้)

แนวทางการดำเนินงานแผนงานพัฒนาเยาวชน

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
๑. รวมเยาวชนในหมู่บ้าน	๑. กยศ. ผ่านการฝึกอบรม	๑. มีอาคาร เป็นเอกเทศหรือถาวร
๒. มีกิจกรรมสนับสนุน (คนตรี กีฬา เกษตร ฯลฯ)	๒. เยาวชนศูนย์ ละ ไม่น้อยกว่า ๕๐ คน	๒. กยศ. เข้าใจบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเอง
๓. จัดตั้ง กยม. และอบรม กยม.	๓. มีการประชุม กยศ. ทุกเดือน	๓. มีการบริหารกลุ่มแบบประชาธิปไตย
๔. จัดตั้ง ศยต. โดยการจัดค่ายเยาวชน	๔. กิจกรรม ศยต. เคลื่อนไหวตลอดปี	๔. มีกิจกรรมทุกเดือน
๕. มีคณะกรรมการบริหาร ศยต. (กยศ.)	๕. จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ฯ หรือสมัคร เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ	๕. มีสมุดทะเบียนบัญชีรายรับรายจ่ายของศูนย์ฯ
๖. ฝึกอบรมทักษะ ผู้นำศูนย์เยาวชนตำบล	๖. ฝึกอบรมในค่านักกีฬา เกษตร นันทนาการ	๖. ร่วมบำเพ็ญประโยชน์
	๗. เป็นแกนนำในการส่งเสริมขนบธรรมเนียม ประเพณี	๗. ให้การสนับสนุนงานของตำบล
	๘. เป็นพลังสำคัญในการให้ความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน	๘. มีสนามกีฬาเยาวชนตำบล ๆ ละ ๑ แห่ง
	๙. เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมอุปสมบทหมู่	๙. มีอุปกรณ์การ กีฬา ครบครัน
		๑๐. สมาชิกศูนย์ฯ เข้า เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของตำบล

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
	๑๐. มีการแข่งขันกีฬาเยาวชนระดับตำบลอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ๑๑. มีเงินทุนของ ศยค. เพื่อใช้ในการส่งเสริมกิจกรรมของศูนย์ฯ	๑๑. สมาชิก ศยค. สามารถประกอบอาชีพ มีรายได้ช่วยเหลือครอบครัวได้

แนวทางการดำเนินงานแผนงานพัฒนาสตรี

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
ส่งเสริมกิจกรรมขั้นพื้นฐานสตรีในหมู่บ้าน คือ - ปรับปรุงสภาพหมู่บ้าน - ปรับปรุงภาวะโภชนาการ - ศึกษาเรื่องสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก - ฝึกอบรมอุตสาหกรรมในครอบครัว	๑. จัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรี ๑.๑ ฝึกอบรมสตรีอาสา ๑.๒ ฝึกอบรม กพส.ม. ๑.๓ ฝึกอบรม กพส.ค. ๒. รวมกลุ่มอาชีพของสตรีในขั้นต้น เป็นกลุ่มอาชีพที่มีกิจกรรมเคลื่อนไหวหรือตลอดฤดูได้	๑. สตรีมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาของตำบลหมู่บ้าน ๒. จัดตั้ง กพส.อ. ๓. องค์กรสตรีเป็นหน่วยนำในการอนุรักษ์ ส่งเสริมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ศาสนา

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
- ฝึกอบรมด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น	๓. จัดตั้งครอบครัวพัฒนา หมู่บ้านละ ๓ ครอบครัว ๔. มีบทบาทในการส่งเสริม เผยแพร่ กิจกรรมทาง ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่น ๕. เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ หรือกลุ่มสตรีเป็นแกนนำ ในการจัดตั้งกลุ่มออม- ทรัพย์ฯ ขึ้นในหมู่บ้าน	๔. จัดตั้งร้านค้ากลุ่มสตรี ๕. สตรีในหมู่บ้านมีบทบาท ในการปกครองท้องถิ่น มากขึ้น (ร่วมเป็น กม. กสต.) ๖. องค์กรสตรีมีทุนดำเนินงาน ที่มั่นคง มีกิจกรรมเคลื่อน- ไหวตลอดปี ๗. องค์กรสตรีสามารถให้ ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นแก่ ผู้สนใจในองค์กรของตน ได้อย่างดี

แนวทางการดำเนินงานตามแผนงานเสริมสร้างรายได้

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
๑. ส่งเสริมประชาชนให้ปลูกผักสวนครัว ๒. รวมกลุ่มตามลักษณะอาชีพและหมู่บ้านฝึกอบรมขั้นพื้นฐานแก่ผู้สนใจ ๓. จัดนิทรรศการส่งเสริมความรู้ด้านการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการประกอบอาชีพ	๑. ประชาชนในหมู่บ้านปลูกผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์ ๖๐% ของครัวเรือนในหมู่บ้าน ๒. กลุ่มอาชีพรวมตัว และดำเนินการเชิงธุรกิจ ในรูปของกลุ่ม โดยมีคณะกรรมการดำเนินงาน ๓. กลุ่มหรือประชาชนในหมู่บ้านรู้จักใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิตมากขึ้น ๔. กลุ่มอาชีพเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หรือเป็นแกนนำในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ๕. กลุ่มามีทุนมั่นคงพอสำหรับดำเนินกิจการ	๑. การปลูกผักสวนครัวในหมู่บ้านตำบล พอเพียงแก่การบริโภคของคนในหมู่บ้าน ๒. กลุ่มสามารถบริหารงานของกลุ่มเองได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ๓. สมาชิกกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและสมาชิกเข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อตกลงของกลุ่มด้วยดี ๔. มีร้านจำหน่าย รับผิดชอบผลิตภัณฑ์ของตนเอง ๕. สามารถจัดนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มได้ ๖. มีกลุ่มออมทรัพย์ให้การสนับสนุนด้านเงินทุนแก่กลุ่ม ๗. สมาชิกมีรายได้สูงขึ้นและมีสวัสดิการในสังคมสูงขึ้น ๘. มีปัจจัยการผลิตเป็นสมบัติส่วนกลางของกลุ่ม

แนวทางการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นคุณภาพ
๑. ชมรมสมาชิกกลุ่ม ออมทรัพย์ปีละ ๑ ครั้ง	๑. มีการสัมมนาคณะกรรมการ บริหารกลุ่มออมทรัพย์ฯ	๑. ได้รับความสนใจจากบุคคลทั่วไป ๒. มีกิจกรรมกลุ่มมั่นคงที่สามารถ แก้ปัญหาและก่อให้เกิดประโยชน์
๒. ประชุมคณะกรรมการ บริหารกลุ่มอย่างน้อย ๒ เดือนต่อครั้ง	๒. ปรับปรุงระเบียบข้อบังคับ ๓. ศึกษาดูงานเพิ่มเติม ๔. ทุนกลุ่มฯ มั่นคง	๓. คณะกรรมการบริหารสามารถ ดำเนินการเองได้โดยลำพัง
๓. มีระเบียบข้อบังคับกลุ่มฯ	๕. คณะกรรมการเข้าใจบทบาท หน้าที่ตนเองยิ่งขึ้นกว่าเดิม	๔. คณะกรรมการให้ข้อเสนอแนะ แก่บุคคลอื่น ๆ ได้
๔. มีวิธีการสร้างคุณธรรมแก่ สมาชิก	๖. สมาชิกให้ความร่วมมือดี	๕. ขยายผลการดำเนินงาน ครอบคลุมทั้งตำบล
๕. จัดทำหลักฐานทะเบียน บัญชีกลุ่มได้	๗. คณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ บริหารงานเองได้ โดย ปรึกษาพัฒนากรในบางกิจกรรม	๖. มีการประชาสัมพันธ์การดำเนิน งานของกลุ่มทุกเพื่อน
๖. ศึกษาดูงานกลุ่มฯ ที่เด่น	๘. ขยายผลสู่หมู่บ้านตำบลอื่น	๗. ความเป็นอยู่ของราษฎรใน หมู่บ้านดีขึ้น
๗. จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ งานของกลุ่มฯ	๙. มีแผนงาน โครงการของ กลุ่มฯ อย่างแน่นอน	๘. กิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ตำบล ได้รับความสนใจ ความ ร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้าน เกิน ๙๐% ของครัวเรือน
๘. พัฒนากร เป็นที่ปรึกษาให้ คำแนะนำการดำเนินงาน อย่างใกล้ชิด	๑๐. กลุ่มเป็นที่ยอมรับขององค์กร ท้องถิ่นดีขึ้น	
๙. กลุ่ม เริ่มต้นจากหมู่บ้าน ๑-๒ หมู่บ้านในระยะ เริ่มแรก	๑๑. กลุ่มฯ สามารถแก้ปัญหาให้ สมาชิกได้	

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
	๑๒. มีที่ทำการของกลุ่มฯ เป็นเอกเทศ ๑๓. เทร็ดปฏิบัติกลุ่มสามารถจัดทำบัญชีได้เป็นอย่างดี	๕. ดำเนินธุรกิจ ครบวงจร (การออม การผลิต การจำหน่าย การซื้อ)

แนวทางการดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
๑. จัดระเบียบครอบครัว - จัดให้มีครอบครัว พัฒนาหมู่บ้านละอย่างน้อย ๑๐ ครอบครัวคือ - ปรับปรุงรั้วบ้าน - ทำความสะอาดบริเวณบ้าน - ทำแปลงผักสวนครัว - สร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะ - มีถังขยะ มีที่ระบายน้ำเสีย	๑. จัดระเบียบหมู่บ้าน - ขยายครอบครัวพัฒนาออกไปให้ครบทุกหลังคาเรือน - ประชาชนกว่า ๘๐% ของหมู่บ้าน ร่วมกันปรับปรุงสิ่งสาธารณะสมบัติของหมู่บ้านคือ ๑. ถนนต้องไม่มีหลุม บ่อ มูลสัตว์ ๒. ไม่ให้มีกวางด้านขยะ มูลฝอยข้างถนน	๑. จัดระเบียบตำบล โดยการขยายการจัดระเบียบ หมู่บ้านออกไปจนครบทุกหมู่บ้านของตำบล ๒. จัดให้มีถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านทุกหมู่บ้านทั่วถึงกัน และสามารถเชื่อมต่อกับถนนใหญ่ ๓. มีแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคตลอดปี ๔. มีป้ายแสดงสถิติ ข้อมูลของหมู่บ้านไว้ที่ ศพต.

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
- มีคอกเลี้ยงสัตว์แยกเป็นส่วน - จักรเย็บผ้าเรือนให้เป็นส่วน - มีภาชนะเก็บน้ำสะอาดไว้ใช้อย่างพอเพียง - มีป้ายชื่อเจ้าของบ้าน-เลขที่บ้าน ป้ายชื่อออกตำแหน่งการเป็นกรรมการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	๓. จัดทำร่องระบายน้ำ ๔. ทำรั้วบ้าน และรั้วรอบสิ่งสาธารณะสมบัติอื่น ๆ ๕. มีป้ายคำขวัญ ป้ายชื่อหมู่บ้าน ป้ายบอกเส้นทางคมนาคม ๖. สระน้ำมีบันไดลงตักน้ำ	๕. ประชาชนมีความรัก และรู้สึกเป็นเจ้าของในสิ่งสาธารณะสมบัติของชุมชนและช่วยกันบำรุงรักษาให้มีสภาพดีอยู่เสมอ ๖. มีสิ่งสาธารณะสมบัติที่จำเป็นเช่น ไฟฟ้า สนามเด็กเล่น ถนนลงดิน ลูกวัง หอกระจายข่าว เต้าเผาขยะ ฯลฯ ๗. ทุกหลังคาเรือนใช้ส้วมซึม ๘. จัดตั้งกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน

แนวทางการดำเนินงานแผนงานอาสาพัฒนา

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
๑. งานของ ผู้นำ อช. - คัดเลือกและแต่งตั้งผู้นำ อช. และ อช.บ.	- มี อช.ครบทุกตำบล - มี อช.บ.ครบทุกหมู่บ้าน - มีการฝึกอบรม อช. อช.บ. ก่อนประจำการ	- อช., อช.บ. เป็นที่ยอมรับของ กม.กสศ.และหน่วยงานอื่น - อช. อช.บ.สามารถปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ได้ดี - มีการจัดตั้งชมรมอาสาสมัครระดับตำบล อำเภอและจังหวัด

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นคุณการณ์
๒. งานอาสาพัฒนา - มีอาสาพัฒนา	- มีอาสาพัฒนาครบทุกตำบล	- อาสาพัฒนา สามารถทำหน้าที่ เป็นพัฒนากร และรับผิดชอบ ประจำตำบลได้อย่างดี
๓. งานอาสาสมัครชาวบ้าน - จัดตั้ง ทสปช. ประเภท กลุ่มครอบครัวพัฒนา ผู้นำอาสา ส่งเคราะห์ชุมชน และ ป้องกันมรณะ เตาสาธารณภัย	- มีการฝึกอบรม อาสา ส่งเคราะห์ชุมชน โดยคัดเลือก จากบุคคล ผู้เป็นหัวหน้า ครอบครัวของหมู่บ้าน มาเข้า รับการฝึกอบรม	- กลุ่มอาสาส่งเคราะห์ชุมชนมี กิจกรรมช่วยเหลือส่งเคราะห์ กันในระหว่างสมาชิก - กลุ่มสามารถแก้ไขปัญหาจาก การปฏิบัติงานด้วยตนเองได้

แนวทางการดำเนินงานแผนงานพัฒนาจิตใจ

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นคุณการณ์
- จัดตั้งกลุ่ม ประชาชน ผู้ละ เลิกสิ่งอบายมุข - รมรงค์ให้หยุดดื่มสุราใน วันสำคัญ ทางศาสนา ฯลฯ	- ขยายผลการจัดตั้ง กลุ่ม ประชาชนผู้ละ เลิกอบายมุข ไปทั่วทั้งตำบล (ควรจะเริ่ม จากกลุ่มออมทรัพย์)	- ไม่มีการ เล่นการพนันในตำบล - เปลี่ยนแปลงค่านิยมในการจัด เลี้ยงสุราในงานที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนา เช่น งานบวชพระ งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานมงคล สมรส

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
- จัดนิทรรศการแสดงถึงผลเสียของอบายมุข ในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ - จัดอุปสมบทหมู่ แก่เยาวชนในภาคฤดูร้อน ปีละครั้ง - ฟื้นฟูประเพณีลงแขก เช่น ลงแขกพัฒนาถนน วัค สะพาน ฯลฯ ในแต่ละครั้ง มีประชาชนร่วมกว่าครึ่งหนึ่งของประชาชนในหมู่บ้าน	- ขยายผลการรณรงค์ให้หยุดค้ำสุราให้กว้างออกไป - ร้านค้าในหมู่บ้านหยุดจำหน่ายสุราในวันสำคัญ - ให้ประชาชนร่วมกันพิจารณาร่างกฎของหมู่บ้านในเรื่องของการละเลิก การพนัน และมีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน - จัดวันร่วมดูแลรักษาสิ่งสาธารณสมบัติอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง (ถ้าหมู่บ้านที่มีกลุ่มอสมทற்ப้า ใช้วันสงสัจจะเป็นวันพัฒนาหมู่บ้าน) - การจัดประเพณีลงแขกแต่ละครั้ง ครอบครัวหนึ่งจะส่งสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม ๑ คน เป็นอย่างน้อย - จัดให้มีการทำบุญกลางบ้านเป็นประจำทุกปี และรวมกิจกรรมรักษาประเพณีท้องถิ่น	- ในด้านคุณธรรม ประชาชนในหมู่บ้าน มีความซื่อสัตย์ ไม่ปล่อยเวลาว่างผ่านไปอย่างสูญเปล่า มีความสามัคคี มีวินัยในการดำรงชีวิต เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม - ประชาชนยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาอย่างถูกต้อง ไม่มีความเชื่อมงาย เห็นผิดทำนองคลองธรรม โดยเฉพาะเยาวชนของหมู่บ้าน คำบาลีได้รับการอบรมทางศีลธรรมในทางที่ถูกต้อตั้งแต่เยาว์วัย

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
	- จัดวันกตัญญู โดยมีประชาชนให้ความร่วมมือสูง เป็นประจำทุกปี	

แนวทางการดำเนินงานแผนงานพัฒนาองค์กร

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นอุดมการณ์
- จัดตั้งองค์กรและทำการพัฒนาองค์กรให้เข้าใจในบทบาทหน้าที่ โดยวิธีการฝึกอบรม การประชุม - องค์กรมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการดำเนินงานของกลุ่มมา - องค์กรรู้จักวางแผนงาน	- องค์กรเข้าใจในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตน - องค์กรมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้าน - องค์กรสามารถบริหารให้กลุ่มมีความเคลื่อนไหว - องค์กรต่าง ๆ มีการประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงาน และจัดทำโครงการตามแผนงาน - องค์กรมีกิจกรรมที่เด่น - สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีได้	- องค์กรเข้าใจในบทบาทหน้าที่และมีความรับผิดชอบในกลุ่มของตนเอง - องค์กรปฏิบัติงานในความช่วยเหลือ และเป็นที่ปรึกษาของ กศศ. ในการวางแผนงานและดำเนินงานโครงการ - องค์กรสามารถสร้างความเข้าใจแก่สมาชิก ประชาชนถึงแผนงาน โครงการที่จะดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นพื้นฐาน	ขั้นมาตรฐาน	ขั้นคุณภาพ
	- สามารถบรรยายสรุปผล การปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง อย่างถูกต้องและชัดเจน (โดยไม่เป็นการอ่านรายงานฯ) - องค์กรมีการพัฒนาความคิดที่ สูงขึ้น	- องค์กรมีขีดความสามารถที่จะ ขยายกิจกรรมของกลุ่มฯ ให้ แตกแขนงออกไปอย่างกว้าง- ขวาง และก่อประโยชน์แก่ องค์กร - องค์กรบริหาร อันได้แก่ กม. และ กสศ. สามารถทำหน้าที่ ปกครองท้องถิ่นโดยการบริหาร งานโดยลำพังตนเองได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๑. การบรรยาย
๒. การอภิปราย การพัฒนาชนบทแนวใหม่ของไทย สร้างความสุขความเจริญแก่ชาวชนบท การวิจารณ์ การพัฒนาชุมชนโดยอาศัยแผนงานพัฒนาระดับตำบลทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเองเพิ่มมากขึ้น
๓. ทัศนศึกษาและแถบบันทึกภาพประกอบเสียง

สื่อการเรียนรู้การสอน

๑. เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชา ๒๕๕๒๖๐๕
๒. สไลด์ชุด การพัฒนาชุมชนในประเทศไทย แผนพัฒนาเด็ก แผนพัฒนาเยาวชน การพัฒนาเยาวชน แผนพัฒนาสตรี
๓. ภาพยนตร์ งานของกรมการพัฒนาชุมชน บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน การฝึกอบรมผู้ดูแลเด็ก กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาของกรมการพัฒนาชุมชน

การวัดผลและการประเมินผล

๑. การซักถามหลังจากสิ้นสุดการบรรยาย
๒. การอภิปรายและวิจารณ์
๓. การทดสอบประจำบท

เอกสารอ้างอิง

กองปกครองท้องถิ่น, กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย ๒๕๒๖ คู่มือคณะกรรมการหมู่บ้าน
(กม.) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย ๒๕๒๒ คู่มือพัฒนาการบ้านการส่งเสริมและเผยแพร่
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการพัฒนาชุมชน

ศิริก กอนกสิป ๒๕๒๕ คู่มือสอบบรรจุและเลื่อนระดับวิชาเฉพาะพัฒนาชุมชน ๒๕๒๕
กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์

ศิริก ฤกษ์หทัย ๒๕๒๔ การพัฒนาชนบทของประเทศไทย ความสำเร็จ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและ
ปัญหา กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์ ๒๕๑๗ การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ๒๕๒๖ หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร :
ห้างหุ้นส่วนไทยอนุเคราะห์ไทย

วิทยาลัยการปกครอง, กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย ๒๕๒๕ คู่มือการฝึกอบรมและ
การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ระดับตำบลและหมู่บ้าน กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์

ศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ๒๕๒๔ คู่มือปฏิบัติการของระบบบริหาร การพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ยูไนเต็คโปรดักชั่น

สำนักงานพัฒนาชุมชน เขต ๖ พิษณุโลก ๒๕๒๗ คู่มือการปฏิบัติงานของพัฒนากร พิษณุโลก :
โรงพิมพ์ตระกูลไทย

คำถามท้ายบท

๑. กรมการพัฒนาชุมชนมีนโยบายในการดำเนินงานอย่างไร ?
๒. กรมการพัฒนาชุมชนมีหน้าที่และความรับผิดชอบอะไรบ้าง ?
๓. แผนพัฒนาเด็กมีจุดมุ่งหมายและแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ?
๔. แผนพัฒนาเยาวชนมีจุดมุ่งหมายและแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ?
๕. แผนพัฒนาสตรีมีจุดมุ่งหมายและแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ?
๖. แผนงานสร้างเสริมรายได้มีแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ?
๗. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ?
๘. แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ?
๙. แผนงานอาสาพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายและแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ?
๑๐. แผนงานพัฒนาจิตใจมีจุดมุ่งหมายและแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ?
๑๑. แผนงานพัฒนาองค์กรมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ?
๑๒. แผนศูนย์ส่งเสริมความรู้ประจำตำบลมีจุดมุ่งหมายสำคัญอย่างไร ?

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย ๒๕๒๒ คู่มือพัฒนาการด้านการส่งเสริม และเผยแพร่ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการพัฒนาชุมชน
- กองปกครองท้องถิ่น, กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย ๒๕๒๒ คู่มือคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน ๒๕๒๒ พัฒนากร กรุงเทพมหานคร : ไทยยูเคราะห์ไทย
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๒๓ สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ศิริเอก ก้อนกลีบ ๒๕๒๕ คู่มือสอบบรรจุและเลื่อนระดับวิชาเฉพาะพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์
- ศิริเอก อุทัยราย ๒๕๒๔ การพัฒนาชนบทของประเทศไทย ๘๐สำเร็จ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและปัญหา กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ประกอบ ระกิติ ๒๕๒๓ กระบวนการกลุ่ม กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สงเคราะห์ทหารผ่านศึก
- ประยูร เถลิงศรี ๒๕๒๗ หลักเศรษฐศาสตร์ พระนคร พิมพ์ครั้งที่ ๕
- ปพาณิชย์ จิตวิวัฒนา ๒๕๒๓ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช
- พัฒน์ บุญยรัตนพันธ์ ๒๕๑๗ การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- พัฒน์ สุจ่านงค์ และคณะ ๒๕๒๔ การพัฒนาชุมชนแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช
- พัทยา สายหู ๒๕๒๔ กลไกของสังคม กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไพรัตน์ เคชะรินทร์ ๒๕๒๔ การบริหารงานพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร :

ไทยวัฒนาพานิช

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ๒๕๒๓ ปรัชญา แนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน

เอกสารประกอบคำบรรยาย สำหรับนิสิตปริญญาโทสาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ๒๕๒๒ หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร

ห้างหุ้นส่วนไทยอนุเคราะห์ไทย

วิทยาลัยการปกครอง, กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย ๒๕๒๕

คู่มือการฝึกอบรมและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ระดับตำบลและหมู่บ้าน กรุงเทพมหานคร :

บริษัทกรีนพี

ศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๔ คู่มือปฏิบัติการของระบบบริหารการพัฒนาชนบท กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ยูไนเต็คโปรดักชั่น

ศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๖ บทบาทและภารกิจของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบท

ระดับตำบล (คปท.)

สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๖ เอกสารการสอนรายวิชา

ความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน หน่วยที่ ๑-๔ กรุงเทพมหานคร ป.สัมพันธ์พาณิชย์

สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๖

เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท หน่วยที่ ๑-๑๕ กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิศคอนี

เพาเวอร์พอยท์ จำกัด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๙) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็คโปรดักชั่น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๖ ดัชนีภาวะสังคมไทย
และบุคคลที่พึงประสงค์ เอกสารอัครสำเนา

อานนท์ อากาภิรมย์ ๒๕๑๖ สังคมวิทยา กรุงเทพมหานคร : แพร์พิตยา

สำนักงานเลขาธิการ กสช. ๒๕๒๔ หนังสือพิมพ์มีอรรถาธิบายโครงการ กสช. ที่เด่น

ประจำปี ๒๕๒๔

สุพิศรา สุภาพ ๒๕๒๔ สังคมวิทยา วรรณคร : โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่

อุทัย หิรัญโค ๒๕๒๒ สังคมวิทยาประยุกต์ กรุงเทพมหานคร : โอเคียนส์โตร์

Broom, L. and P. Selznick. ๑๙๓๓ Sociology. New York : Harper
 and Row.

Hunt, E. L. and H. J. Sherman. ๑๙๓๕. Economics and Introduction
to Tradition and Radical Views. ๒nd ed. New York: Harper
 and Row.

Lipsey R. G. ๑๙๓๑ An Introduction to Positive Economics. Third Ed.
 London : Weidenfil and Nicholson.

Merton R. K. ๑๙๓๘. Social Theory and Social Structure. New York:
 The Free Press.

Reynold L. G. ๑๙๖๓ Economics, a General Introduction. Revised Ed.
 Homewood, Illinois : Richard D. Irwin.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม